

Az összes 1891. kiállításokon u. m. Nagy-Szombat, Komárom, Temesvár, Zágráb és Vácott legelső és legmagasabb kitüntetés: nagy díszokmány.

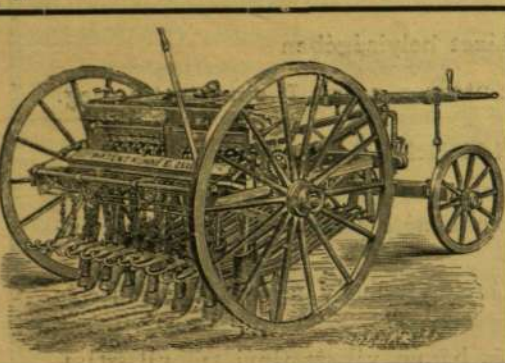
Alakult 1856. **KÜHNE E.** Alakult 1856.

gazdasági gépgyára Mosonyban

Főraktár: Budapest, Váci-körút 21.

Ajánlja a t. gazdaközönségnek az általán kedvelt népszerű és több mint 12,000 példányban elterjedt kitűnő

„HUNGARIA-DRILL” SORVETŐGÉPEIT.

Új! „Balance-Hungaria-Drill.”
(Webroch szabdalma.)

Legjobb sorvető hegyes vidékre!
Könnyű és olcsó repavetőgépek.
Laacke-féle rét és szántóboronák.

Egy- és kétvasú ekek.

Új! „TRIUMPH” kitűnő szelelő
magtár-rosta.
Rosták, konkolyozók, kapálók,
töltőgépek és minden más gazdasági
eszközök készletben. 4645

Árjegyzékek bérmentve.

1847 óta, tehát több, mint 40 éve, hogy a legnagyobb sikerrel alkalmazzuk, a Nemzet-ország első orvosi kollégiuma által megvizsgált s kitűnő használhatósága miatt a magas helytartóság által Magyarországon szabadalmazott WEBER-féle

köszvény-vászon

köszvény, csúsz, tagszagadás, kereszt-
csontfájás, vörheny, mell- és derék-
fájdalmak, lábköszvény, csípőfájdalom és ischias stb. ellen, mindennemű
görcsös erek, dagadt tagok, ficamodások és oldalsúrák biztos eredményel gyorsan gyógyíthatnak ezen
gyógyhatású köszvény-vászon által.

Egy csomag ára 1 ft 5 kr., kettős erejű (nehezebb bajoknál alkalmazandó) 2 ft 10 kr.
Valódi csak akkor, ha a melletti védjeggyel van ellátva.

Dr. BURON párisi általános SEB-TAPASZA

mindenfajta sebek, gennyedések és daganatok, körömgulladások, bármilyen sérülések, harapás, szúrás,
ütés, vágás, tyúkszem stb. ellen. 1 kis csomag ára hazán. módosítással együtt 70 kr., kisebb kis csomag 35 kr.
Valódián kapható Budapest Török J. gys. Király-u. 12. Kochmeister Fr. utóadónál
Arany-János-utca sarkán. Debreczenben: Rolschnek gys. Egerben: Köllner gys. Gyöngyösön: Vasvári gys. Kőszegvártán: Wolf és Bina gys. Miskolcon: Ujhazy gys. Mohácsán: Jassits gys. Nagyváradon: Molnár gys. N. Szabonban: Weid J. gys. Szegeden: Kovács gys. Sz. Feherváron: Daballa gys. Újvidéken: Grossinger gys. Zágrábban: Arasin.

Az arc szépségét

legbiztosabban megszerzi és fentartja

**Leichner
zsirpora
és
Leichner hermelin-pora**

E híres arcporok a legmagasabb női körökben s a legelső művésznők által előszeretettel alkalmaztatnak; a bőrt élés vagy poros levegő ellen megvédik, s fiatalos, viruló kinézetet adnak neki. Csak zárt szelencékben a gyárban: Berlin, Schützenstrasse 31 és minden illatszer-kereskedésben.

Óvakodjunk az utánzatoktól.

4614

LEICHNER L., illatsz.-vegyész, a kir. udvari színházak szállítója.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapest, IV., egyetem-utca 4. sz. megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

MAGYAR KERTÉSZKÖNYV.

A belterjes (intensiv) kertgazdászati foglalatja,

UTMUTATÓ KALAUZ

a konyhakertészet, gyümölcsészet, magtermelés, magnemesítés, nonosítás és virágos kert hasznos mívelésére.

A kertészet minden rendű ügybarátainak, legkivált pedig kisebb földbirtokosok használatára.

Irtá

FARKAS MIHÁLY.

(Számos a szöveg közé nyomott metszettel.)

Ára füzve 2 ft.

Szerző e művében éveken át gyűjtött tapasztalatainak, tekintettel hazánk társadalmi ny. mint éghajlati viszonyaira, legkivált a kisebb földbirtokos osztály jól fölfogott anyagi érdekeit tartotta szem előtt, s mint ilyen a honi kertészkedő közönség figyelmét méltán kéri.

VILLÁNYI BOROK
világhírű nemes fajok

1888-as vörös portugisi borok. 28-31 kr. literje
1886-os „ kiválóatott „ 35-40 „ „
1884-es „ cabinet „ 45-60 „ „
1890-91-es fehér asztali „ 24-30 „ „
1886-os „ pecsenye „ 35-40 „ „
1884-es fehér muskotály v. rizlingi 45-60 „ „
1890-91-es siller borok „ 24-30 „ „
fehér és vörös aszu borok „ 1.20-2 ft

Mintarendelvények 50 literes borbottal, vasúti utánvételrel szállít, az asznborkból kisebb mennyiséget is küld a 4638

Várad-féle pinczegazdaság
VILLÁNYON.

Hordók bérmentve visszavetnek.

KWIZDA FER. JÁNOS,

oszt. csász. és kir. és román kir. udv. szállító kerületi gyógyszerész Korneuburgban, Bécs mellett.

Évek hosszú során át jónak bizonyult, fájdalom csillapító házi szer, a
köszvény-, csúsz- és idegbajoknál

Kérlek a védjegyre ügyelni s határozottan

KWIZDA-féle köszvény-folyadékot kérni. — Kapható valamennyi gyógyszerárban. — Főraktárhelyiség Magyarországon részére: **TORÓK JÓZSEF** gyógyszerésznél Budapest, király-utca 12. sz.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapest, megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Csiky Gergely
regényei, elbeszélései és színművei.

Csiky Gergely. Elbeszélések. Füzve 2 ft.
Vászonkötésben 2 ft 60 kr.
— Arnold. Regény. Füzve 1 ft.
— Az Atlasz-család. Regény. Füzve 2 ft.
— Az atyafiak. Regény. Füzve 1 ft 50 kr.
— Sisyphus munkája. Regény. Füzve 1 ft.
— Az első és második. Elbeszélés. Füzve 30 kr.
— A zokoli uraság két leánya. Elbeszélés. Füzve 30 kr.
— Anna. Dráma 1 felvonásban. Füzve 20 kr.
— A nagyraternett. Vigjáték 3 felvonásban. (A m. t. Akadémia 1889-ki pályázatán 200 arany Karácsonyi-díjat nyert). Füzve 40 kr.
— A nagymama. Vigjáték 3 felvonásban 30 kr.

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapított 1847.

Brauswetter János
Szegeden. Co. és kir. kizárólagosan
szab. chronometer- és műtárs. felállítás.
a remontoir inga-óráknak.
316. 316.

**ÓRAK, ÉKSZEREK 10-ÉVI JÓÁLLÁSSAL
RÉSZLETFIZETÉSRE**

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközölhetnek.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapest, megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

VERNE GYULA.

CASCABEL CÉSAR.

REGÉNY.

Francziából **HUSZÁR IMRE.**

84 képpel.

Ára füzve 2 ft 50 kr., vászonkötésben 3 ft.

60 ft

EREDETI OBERNDORFI

RÉPAMAG

EREDETI
OBERNDORFI RÉPA

további egyéb gazdasági konyhakerti és virág-magvak.

SZÁVOSZT ALPHONS

4644

MAG- KERESKEDÉSÉBEN

BUDAPEST,

V. Arany János-utca 11.

Hirdetések elfogadtnak a kiadóhivatalban, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. sz. a.

8. SZÁM. 1892.

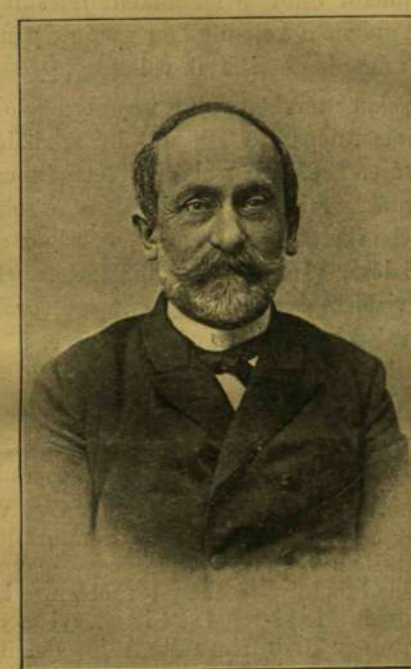
BUDAPEST, FEBRUÁR 21.

XXXIX. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi egész évre 12 ft. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt 1 ft 6 kr. — 6 ft. Coupon a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 ft. fél évre 4 ft. Coupon a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 5 ft. fél évre 2 ft 50. Kétfoldi előfizetésekre a postai megfizetés mellett a csatlakozó

Hógyes Endre, alelnök.

Szily Kálmán, elnök.

Bárdi Eötvös Loránd, alelnök.

Paszlavszky József, másodtitkár.

Csöppey László, másodtitkár.

Lengyel Béla, első titkár.

A MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT TISZTIKARA.

Ellinger Ede fényképei után.

A KIRÁLYI MAGYAR TERMÉSZET- TUDOMÁNYI TÁRSULAT ÖTVEN ÉVE.

MULT HÓ 17-én tartotta meg a magyar természettudományi társulat azt a közgyűlést, melylyel egyúttal félszázados múltját is megünneplte, visszapillantást vetvén keletkezésére s azóta kifejtett működésére. A virágzó társulatnak ez időszert elnöke, Szily Kálmán ismertette történetét, míg Lengyel Béla első titkár a természettudományoknak hazánkban ez idő alatti terjedésére vetett visszapillantást. Than Károly a társulat estélyein eddig tartott előadásait foglalta érdekesen egyrűvé, míg az ez alkalomra kiadott Emlékkönyv részletes adatokkal mutatta ki a társulat működését általánosságban s az egyes tudományterületekben, hozzákapcsolván egyszersmind a társulat anyagi fejlődésének történetét, Lengyel István pénztárnok összeállításában.

Az itt elősorolt források alapján kísértjük meg mi is ez alkalommal vázlatosan megismertetni e nagyérdemű társulat félszázados múltját, melynek művelődésünk újabb történetében oly nagy jelentőséget szerezte volt s mely működésében és fejlődésében oly páratlanul öröndetes sikereket tud felmutatni ma.

Soha sem volt, — mondja érintett felolvasásában Szily — soha sem volt Magyarország a természettudományok terén oly messze hátramaradva a nyugat tudományosságá mögött, mint e század első és második negyedében, midőn a külfölddel való szellemi érintkezéstől egy rövidlátó politika által elszigetelve, egyetlen főiskolánkon, a pesti egyetemen, rohamosan hanyatlott alá az egyetemi oktatás színvonala, kivált a természettudományokban, melyek leg hamarabb megszűntek a szabad levegő hiányát. Az 1832-ben megalakult m. tud. akadémia matematikai és természettudományi osztályában fölállított budapesti hat rendes tagsági hely közül csak egyet lehetett betölteni valódi természet-tudóssal, a többire, hogy üresen ne álljanak, gyakorlati orvosokat, mérnököket kellett választani.

A nemzet azonban felébredt tepsedő álmából s tudatára jutván elmaradottságának, tisztán társadalmi úton lázas sietséggel kezdte megteremtteni előhaladásának feltételeit s megalkotni annak szerveit. Széchenyi nagy alkotásai mellett fölépül a nemzeti színház, megalakul a Pesti Hazai Első Takarékpénztár, az Iparegyesület, a Gazdasági egyesület; Bene megalapítja a magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlését és Bugát Pál, az egyszerű tanár, a — természettudományi társulatot.

Lángoló lelkesedéssel fog neki a magyar orvosi és természettudományi nyelv megalkotásának s fordít anatómiát, fiziológiát, fizikát, sebészeti eszközök leírását, folyóiratot szerkeszt, szótárt ad ki s műnyelvi rendszerét elfogadja az egyetem, sőt az akadémia is.

1841 májusában a m. k. orvosi Universitas gyűlését megelőző értekezleten előszóval tesz előterjesztést s aláírásívet indít meg a természettudományi társulat megalakítására. Pár nap alatt 134-en írják alá az ívet, kik közül ma már csak hárman vannak életben: Irinyi János, Jedlik Ányos és Nendtvich Károly.

Junius 13-án volt az alakuló gyűlés, melyben az előre elkészített alapszabályok elfogadtatván, elnökké Bugát, másodelnökké Kubinyi Ágoston, első jegyzővé Vajda Péter, másodjegyzővé Kovács-Sebestyén Endre, pénztárnokká Mokossy Mihály, könyvtárnokká Pauer Lipót választottak. A társulat azonban megalakulása után csak több mint három évvel, 1844 október 22-én nyerhetett országos jellegű, miután sikerült István főherceget pártfogójának megnyerni, s az ő iránta

való tekintetből vette a társulat czímébe a «királyi» jelzőt.

Ha már ennyi bajjal járt a formaszert meg erősítés, még nehezebben ment a tényleges meg erősödés. Itt is bebizonyodott, hogy a lelkesedés egymaga elegendő lehet nagy czélok kitűzésére, magasztos elvek hirdetésére, de már nem elegendő sem ezek, sem amazok életerős megvalósítására. Az alapítók szerföltött magas czélt tűztek maguk elé: a természettudományokat művelni, hazánkat természettudományilag vizsgálni, s hazánkfait minél nagyobb mértékben részesíteni a természettudományok jótékonyágában, sőt még természetrajzi gyűjtemények felállításáról is gondoskodni, és szóval vállalkozni mind arra, a mit ma, ötven év után, három nagy nemzeti intézet: az akadémia, a nemzeti múzeum és a természettudományi társulat is csak nagy nehezen és igen lassan bír megvalósítani. Bele is fogtak mindenbe, azt remélve, hogy lelkesedéssel, önzetlennél jó akarrattal, folytonos buzdítással kipótolhatják az anyagi erő és a munkák kéz hiányát. A természettudományi társulat, első éveiben minden három hónapban egy közgyűlést és minden osztálya hetenként 1, tehát havonként összesen 24 szakulést tartott. Nincs az a gondolat, az az üdvös eszme, a mi azóta alakot öltött s lassanként létesült is, a mit ott abban a sok ülésben meg ne pendítettek, sőt meg is ne vitattak volna.

Már ekkor tervben volt a népszerű felolvasások tartása, népszerű könyvek írása, kiadása és terjesztése, fizetéses gyakorlati leczkék, ciklusok tartása, folyóirat megindítása, a társulat törvénybe iktatásának eszméje, országos segélykieszközlés, «Hazai közszabizottság», «Hazai ásványvizbizottság» alakítása, meteorológiai megfigyeléseknek országos szervezése, a hazai mértékek és súlyok országos rendezése s még több üdvös és helyes eszme, melyek azonban reális munkaprogramm és elegendő szakerők hiányában mind csak embrióban maradtak.

A sikeres működésnek nagy akadály volt a társulat anyagi gyengesége is. Semmi oldalról támogatásban nem részesülve, egyes-egyedül a tagdíjakból befolyó csekély jövedelemre kellett szorítkoznia. 1841-től 1848-ig az évi tagdíjbevétel mintegy 1000 forintot tett. A jövedelem legnagyobb része a lakbérre ment föl, mert a könyvtár és a gyűjtemények miatt több terem-ből álló lakást kellett tartani. Bugát átlátta, hogy a társulat úgy, a mint háztartását elejétől fogva berendezte, külső támogatás nélkül meg nem élhet. Láttá, hogy az ő elnöklete alatt más, mint orvos, gyógyszerész és tanár nem igen lép a társulat tagjai sorába; szerényen visszahúzódott a másodelnöki tisztségre, s elnökké 1844-ben Kubinyi Ágostont választotta meg, azt remélvén, hogy ennek neve és buzgalma a táblabírói körökben szerez majd a társulatnak nagyobb számú pártolókat. Kubinyi eleget buzgólkodott ugyan, de minden feltűnőbb eredmény nélkül. Egy év múlva ő is visszalépett, s helyére Scitovszky János pécsi püspököt választották meg elnökül, kinek tekintélye és jó példája szerzett is néhány pártoló tagot, de azért az alapítványok összege még 1848-ban sem haladta meg a 3500 forintot. 1848-ban Scitovszky is visszalépett, ismét Bugát vette át az elnökséget. Az utolsó ülést 1848 november 30-án tartották. Pár hét múlva Bugátnak s a társulat legtevékenyebb tagjainak menekülni kellett Pestről.

A társulat első korszaka ezzel befejeződött; második korszaka 1850 június 20-ikával kezdődik. E napra ugyanis az elnök távollétében, a másodelnök, Szily Kálmán, közgyűlést hívott egybe és bejelentette, hogy «felsőbb helyen nyert engedelem mellett a társulat gyűléseit és munkálkodását megkezdheti.» Megkezdheti, de hogyan? Az 1848/49-ik évi események a társulat életét fonatalt ketté szakasztották. A tagok nagy része szétrobbantra; ki elhalt, ki emigrált, az itthon maradtak legtöbbje, — mint maga Bugát is, — hivatalát vesztve, szigorú rendőri felügyelet

alatt állt. A 48 előtti hű gárdából mintegy 50-en maradtak csak meg. Ez a maroknyi kis csapat, Szilyvel élén, mentette meg a társulat életét. Bugát helyett Szily lett a társulat élte szelleme. Ő és nevelőtársai tanárai: Gáspár János és Takács János, nem kimélve időt és fáradságot, sőt pénzbeli áldozatot sem, bizalmat és új munkakedvet öntöttek az elcsüggedt kis csoportba. A 48 előtti fenhéjazó programmról le kellett mondani s az lett a feladat: megmenteni belőle a megmenthetőt. A társulat gyűjteményeit oda ajándékozták a múzeumnak, megszabadítva a társulatot egy olyan sallangtól, a mely sohasem volt hasznára, csakis terhére. A társulat kis könyvtárát egyik buzgó tag s későbbi alelnök, — Kovács Gyula — magánlakásán helyezték el; a gyűléseket az akadémia termében tartották, s így megmenekülve a külön szállás költségeinek terhétől, minden kis bevételüket a tagok munkálatainak díjazására és kiadására fordíthatták.

A legszegényebb viszonyok közepett, de mégis jó kedvvel, jobb jövőbe vetett bizalommal végzé serény munkáját a kis csoport, melyben a régi jó öregek helyét új erők, Frivaldszky János, Hunfalvy János, Krusper, Preisz, Say, Stoczek foglalták el. Az akadémia kapui zárva, a kinek valami dolgot van, a társulatot keresi föl, hol tárt karokkal fogadják. A szünetelésre kárhoztott akadémia szerepe átszáll a társulatra, melyben a 48 előtti dilettantizmus mindinkább háttérbe szorult s helyét igazi tudományos szellem foglalja el. Belépnek a társulathoz a pesti egyetemnek — akkor német — tanárai, minek folytán, igaz, az Évkönyvet ki kell adni német nyelven is, de ennek is megvolt a társulat tagjaira az ösztönző hatása, hogy dolgozataikat a külföld is idézvé és méltányolva, gyarapodtak önbizalomban, munkakedvben.

1859 végén a közgyűlés a nagyérdemű Szily helyett Korizmic Lászlót választotta elnökévé, a ki jeles közgazdasági író volt, de a természettudományok művelése iránt kevés érdeklődéssel viseltetett. Két év múltán le is mondott az elnökségről, a mi kedvező alkalomul szolgált a társulatnak, hogy kifejezze háláját első alapítója iránt; az 1860 december 29-iki közgyűlés ismét Bugát Pált ültette a tizenkét év előtt elhagyott elnöki székbe. Ez azonban maga körül már egészen más világot talált, mely nem lelkesedik magas röptű indítványain s a siker biztosítékait keresi, mielőtt valamibe fogna. Tudományos nevek magyarosítása iránt tett javaslata nyílt ellenzésre talált, sőt a társulat első titkára, Szabó József, támadó harcot is indít legkedvesebb műve, a róla elnevezett műnyelv ellen s ebben az akadémia részéről is támogatásra talált. Ez elkedvetleníti a lelkes, jó öreget, 1865-ben megvált az elnökségtől s alig fél évre rá az élet-től is.

A társulat kebelében már ekkor mutatkoztak az új idők jelei. Stoczek, az új elnök, Szabó József, a társulatnak sok éven át titkára, az akadémia-ban a természettudományi bizottság előadója, és Than Károly másodelnök, a ki akkoriban jött haza a külföldről s a kísérletekkel illusztrált előadásokat meghonosította, ezek a társulat vezetői, kik mellett az ifjabb tagok közül mind többen és többen utaznak ki tanulmányaik kiegészítésére végett külföldre s térnek aztán haza, nemes becsavággal telve, Szabó ismét fölveti a természettudományok népszerűsítésének ügyét, a nagy közönség számára tartandó előadásokat, népszerű természettudományi folyóirat megindítását. S 1860-ban csakugyan alakulnak az Évkönyvek egy időhöz nem kötött, füzetben megjelenő folyóirattal, mely «A Természettudományi Társulat Közönlöny» czímmel jelen meg, s mely a szorosan szakzszerű cikkek között már egy-egy népies cikkecskét is közöl. E közönlönyből 1867-ig hét kötet jelen meg 138 iven s itt lépnek föl először irodalmilag a természettudományok későbbi zászlóvivői, mint Balogh Kálmán, Jurányi, Kondor, Krenner, Kriesch, Lengyel, Saily, Than, Tóth Sándor, Wartha, Wepinger s mások.

A társulat 25 éves évfordulója alkalmával már elérkezettnek találja az időt a rég ápolot eszme megvalósítására. Stoczek indítványára Than elnöklete alatt bizottság kezd meg a népszerű előadások rendezését. 1866 február és március havában az ágostai evang. egyházköz-ség dísztermében, a művelt közönség élénk érdeklődése mellett megkezdik az első ily elő-

adásokat Stoczek és Parragh, Szabó és Nendtvich, Vámbéry és Than. A fölolvadások folytatásukat találják a porosz háboru miatt 1866-ról 1868 február 17-ére elhalasztott jubileárius ünnepén. Ugyanez idő tájban a társulat fölír az országgyűléshez azon intézetek sorába ígtatása végett, melyek országos gondozásban és segélyben részesülnek. Az ország 1870-iki költségvetésében a természettudományi társulat már 5000 s attól kezdve állandóan 4000 forint évi országos segélyvel szerepel.

1867 február 19-én távol a hazától meghalt István főherceg s a társulat testvéröccsét, József főherceget választja meg helyére pártfogójának. S ezzel bevégeződik a társulatnak «csendes magába vonulási és felüldülési korszaka», hogy kezdetét vegye a harmadik, melyben most találjuk a társulatot.

E harmadik korszak az 1868-iki téli közgyűléssel kezdődik. Csupa egygondolkodásu, egyműveltségű férfiak kerülnek a tisztikarba és a választmányba, kik kerülve az eddig divó mindenhez értő böbeszedőséget, saját tapasztalataikból ismerik a természettudományok művelésének szükségleteit.

Az átalakulásnak a külső körülmények is kedveznek. B. Eötvös József megkésztetési a természettudományi tanszékek számát az egyetemen és műegyetemen, Pauler fölléltja a kolozsvári egyetemet, Trefort pedig fölélti a természettudományi intézeteket.

A társulat első ténye, melylyel az új rendszert inaugurálta, a 25 év óta tervezett népszerű természettudományi folyóirat megindítása volt. A «Természettudományi Közönlöny» első füzet 1869 januárius 1-jén jelent meg, mint a tagoknak év-díjok fejében járó illetmény. A hatásnak, melyet a társulat a «Természettudományi Közönlöny» a közönség körében elért, biztos fokmérője a a tagok számának statisztikája. 1867 végén a társulat tagjainak száma 577; 1869 végén, tehát egy évre a Közönlöny megindulása után, 1658; 1885 végén 5780, ma pedig 1891 végén 7524. Tény, hogy a Közönlöny a társulat erejét, 23 év alatt megtízsháromszorozta.

A Közönlönyvel majdnem egyidejűleg lépett életbe az eddig csak szórványosan tartott népszerű természettudományi előadások rendszeresítése is. Népszerű előadást, vagy «természettudományi estélyt» 23 év alatt közel 200-at rendezett a társulat, kiterjeszkedvén a természettudományok minden ágára, sőt a rokon tudományok egyneműikére is. Ez előadások eleinte a «Természettudományi Közönlöny»-ben jelentek meg; később, mikor már ide nem fértek be, külön Gyűjteményben, legutóbb pedig a Közönlöny Pótfüzetében, külön előfizetési díj mellett. A Pótfüzetek előfizetőinek száma kerek számban 3500, vagyis minden második tag egyszersmind előfizető a népszerű előadásokra is.

A társulat anyagi megerősödésével azonnal megvalósult a másik régi terv is: 1887 óta már 6 cikluson előadás tartatott, a közönség rendkívüli érdeklődése mellett. De a társulat nemcsak népszerű előadások és ciklusok tartásáról gondoskodik, hanem havonként egyszer alkalmat nyújt szakzszerű előadásokra, előterjesztésekre, bejelentésekre megtételére s ezekkel kapcsolatosan tudományos eszmecserékre is. Ezeken a szakgyűléseken léptek fel először, jóformán mindazok a férfiak, a kik most az akadémianak a természettudományok terén legtevékenyebb munkásai.

1872-ben indult meg a Természettudományi Könyvtárak Vállalat, a melyet eleinte önzerejéből, később pedig az akadémia támogatásával adott ki a társulat, s ad ki ma is. Eddigél 46 kötet jelent meg, kiterjeszkedvén a természettudományok minden ágára. Az alírók száma 1300—1800 között ingadozik. Oly tekintélyes szám ez, a melynél nagyobb és állandóbbat egy tudományos vállalat sem mutathat fel irodalmunkban.

Az országos segélyből, hazai tudósoktól egyenes megbízás útján készített természettudományi monografiák adatnak ki, hazánk természeti viszonyainak megismertetésére. Eddigél 26 kötet jelent meg belőlök, nagyrészek nemcsak magyar, hanem valamely más nyelven is. Ezeknek köszönhető jörészt, hogy most már 159 külföldi tudományos társulattal áll csereviszonyban, a mi viszont a könyvtárnak van tetemes hasznára. E könyvtárra, a mely annak előtte jóformán

csak ajándékokból gyarapodott, az utóbbi években a társulat több mint 40,000 forintot adott ki.

E működésének köszönheti a társulat, mely 134 taggal kezdte meg, több 50-re apadt taggal folytatta életét, hogy tagjainak száma ma megközelíti a nyolcezeret. Természetes, hogy e számokkal arányban fejlett a társulatnak anyagi ereje is. Az első 8 éves korszak alatt mindössze 14 ezer pengő forint fordult meg s végén 660 forint maradt a társulat pénztárában. A második korszakban, dacára, hogy gyűjteményeit a múzeumnak ajándékozván, elárverezette föl-szerelését és bútorait, még szegényebb volt, úgy, hogy az egész első negyedszázadban nem vitte föl többre összesen 40 ezer frtnál, a mely összeg alig vetekedik a jelenlegi évi bevételével. A társulat alapítókéje, melynek csak kamatai költethetők el, meghaladja a 100 ezer forintot, míg forgó tőkéje 1867-től 1890-ig 465 ezer forintot tett s országos segélyben eddig 88 ezer forint a bevétele. A könyvtárak vállalat első hat ciklusának (1872—1889) 242 ezer frt volt a bevétele s ennél tizezerrel kevesebb a kiadása.

Érdekes följegyezni, hogy a Természettudományi Társulat ötven éves fennállása alatt közel 3300 nyomtatott írvet gazdagította az irodalmat. Ebből azonban az első negyedszázadra csak 201 iv, a többi mind a másodikra esik. Magából a Közönlönyből legkevesebb százezer kötet kelt el a hazában. A könyvtárak vállalat eddig 46 kötetet adott ki 1150 iv tartalommal s kiadványai több mint 90 ezer kötetben forognak közkézen, míg a 60 füzetet tevő Népszerű Előadások Gyűjteménye szintén több mint 60 ezer példányban terjedt el. De a monografiák és egyéb kiadványok is megütik a 40 kötetet, példányszámuk pedig a 15 ezeret.

Íme a számok, melyek fényesebben hirdetik a Természettudományi Társulat kulturmisziójának sikerét és dicsőségét minden hangzatos szó nélkül.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT TISZTIKARA ÉS VÁLASZTMÁNYA.

Elnök:

SZILY KÁLMÁN Izsákon, (Pestmegyében) 1838-ban született; alsóbb iskoláit szülői házában, a gimnázium két felső osztályát Pesten a piaristáknál végezte. Innen az akkor még egyetemi ranggal nem bíró József-ipariskolába lépett s az 1856. és 1857. évet itt töltötte, majd 1860-ig a bécsi műegyetemet végezte. Onnan hazajővén, két éven át a budai műegyetemen Stoczek József mellett volt tanársegéd, a harmadik évben pedig a kísérleti fizikát adta elő. Két éviszabadságot nyervén, külföldre ment, s egy évet Zürichben töltött, hol Clausius és Zeuner, félvétet Berlinben, hol Magnus, felet Heidelbergben, hol Kirchhoff előadásait hallgatta, s e híres tanárok vezetésével dolgozott. 1865-ben visszatérvén, elfoglalta állását; 1869-ben a kísérleti természetrendes tanárává nevezetett ki a műegyetemen, a melyet 1872-ben a matematikai fizika tanszékeivel cserélt föl. 1872—1874. években a dékán, 1879-től pedig öt éven át a rektori méltóságot viselte s a műegyetem új épülete az ő rektorsága alatt készült el s magának az intézetnek szervezte is az ő rektorsága idejében reformáltatott újból s a kor színvonalának megfelelőben. Tudományos és irodalmi munkássága sokoldalú, s főképen a mechanika és hőelmélet körébe vág. Dolgozatai a magyar tud. akadémia kiadványaiában, az általa is szerkesztett «Műegyetemi Lapok»-ban, a mérnök-egylet és társulatunk folyóirataiban, valamint külföldi német, francia és angol szaklapokban jelentek meg. Tudományos érdemei több kitüntetésben részesültek; az akadémia 1865-ben levelező, 1874-ben rendes tagján, 1889-ben pedig főtitkárrá választotta. A társulathoz 1860-ban lépett be; az 1868-iki évi közgyűlés bizodalma első titkárrá választván, a társulat reformálásához fogott, s megindította a «Természettudományi Közönlöny»-t, melyet szerkesztő-társával most is szerkeszt; később alelnök, azután újból első titkára lett a társulatnak, migmen 1880-ban elnökké választatván, mint ilyen vezeti a társulat ügyeit mind e mai napig.

Alelnökök:

Eötvös LORÁND báró 1848-ban született s fia Eötvös Józsefnek. Gondos házi nevelésben

részesült, de nyilvános iskolában is tanult (Budapestben a piaristáknál) s az itteni egyetemen hallgatta a jogi tanulmányokat. De nagyobb érdeket keltettek benne Petzval matematikai és Than vegytani előadásai, kinek aztán egyik legszorgalmasabb tanítványa lett s kinek hatása pályaválasztására is döntő lett. 1867-től három évig a külföld egyetemén már határozottan a természettudományokban képezte magát s Heidelbergben Kirchhoff, Helmholtz és Bunsen, Königsbergben a nagyhírű Neumann tanítványa lett. Már a külföldön elhatározta magában, hogy tanári pályára lép s midőn 1870 őszén hazatért, a természettudományok terén már jelentékeny erőnek bizonyult fölolvadásával és értekezéseivel. 1871-ben magán- 1872-ben pedig rendes tanár lett a budapesti egyetemen az elméleti fizikából. 1875-ben a kísérleti fizika előadásával lön megbízva s laboratoriumot is kapott az egyetemen, a melynek révén átmént a kísérleti kutatás terére s már pár évvel több új experimentális módszereket állított föl. A capillaritás (hajóssóvság) és gravitáció (mehékedés) vizsgálatának terén tett észleletei nagy jelentőségűek a tudományban. A természettudományi társulat ülésén szintén számos szak- és népszerű előadást tartott hosszabb ciklusokban is. E társulatnak több mint egy évtized óta alelnöke, az akadémiaiban a matematikai és természettudományi bizottság előadója, s közönlönyének szerkesztője s 1889-ben a magyar tud. akadémia elnökének választott; egyetemi tanár és az egyetemen ez idő szerint rektor magnificus s a budapesti turista-egyletnek is elnöke. Turistai körökben mint híres hegymászó ismeretes, a mennyiben az ompezzói völgy legmeredekebb és megmászhatatlannak tartott dőlomit orrait mint első másztta meg. Utóbbi időben élénk részt vesz a tanügyekben, melyeknek modern irányban fejlesztésére jövőbeli működésétől még sokat várhatunk.

HÖGYES ENDRE, 1847-ben Hajdu-Szoboszlón született. A gimnáziumot szülővárosában, és a debreczeni főiskolában végezte. 1865-ben lépett az orvosi pályára. A budapesti egyetemen 1870-ben orvosdoktorrá avatták, 1871-ben pedig sebészdoktori oklevelet nyert. A tanfolyam bevégeztése után előbb a Rókus-kórházban volt segédorvos, majd a budapesti egyetemen lett Balogh Kálmán mellett tanársegéd. 1873 végén egyetemi docens lett a «kísérleti körta»-ból, 1875-ben pedig a kolozsvári egyetem orvosi karának meghívása folytán az «általános kör és gyógytan» nyilvános rendes tanárává nevezetett ki. E tanszéken nyolc éven át működött. Az ő fáradozásainak köszönhető, hogy Kolozsvárt még 1875-ben létrejött az «Orvostermészettudományi társulat», mely előbb külön, majd az erdélyi múzeum-egylettel fusionálva, azóta szakadatlanul szép sikerrel működik és kiadja évenként az «Orvostermészettudományi értesítő»-t. 1883-ban a budapesti egyetem orvosi karának meghívására ő Felseje ez egyetemre az általános kör- és gyógytan nyilvános rendes tanárává nevezte ki, mely minőségben maig is működik. A kolozsvári egyetemen két ízben volt dékán és három ízben prodekan, a budapesti egyetemen több éven át vizsgálati elnök volt, s 1887 óta az orvosi kar jegyzője. A magyar tudományos akadémia 1881-ben levelező, 1889-ben rendes tagjává választotta. 1889-ben az országos közegészségi tanács rendkívüli, 1891-ben pedig rendes tagjává nevezetett ki. — A budapesti királyi orvosegyletben a választmányi tagja és a választási tanulmányozása végett kiküldött bizottságnak elnöke. A kolozsvári Orvostermészettudományi Társulat, melynek négy éven át titkára, három éven át pedig elnöke volt, onnan előjelelektor tiszteletbeli elnökévé választotta. A természettudományi társulatnak 1871-ben lett előbb rendes, majd választmányi tagja, 1889 óta pedig egyik alelnöke. Titkára a magyar orvosi könyvtárak társulatnak. Kiadótulajdonosa és szerkesztője az «Orvosi Hetilap»-nak, melyet 1851-ben Markusovszky Lajos alapított s vele együtt sok éven át Balogh Kálmán szerkesztett. 1871 óta működik az orvos- és természettudományi irodalom mezején. Nagyszámú magyarul, németül, részben francziánul közzétett önálló tudományos buvárlatokkal tartalmazó értekezései vannak, melyek közül nagyobb terjedelműek és kiválóbbak a vese élet- és kör-

tanára, a fül ivjárataira, az asszociált szemmozgásokra, a hypnosis egyes tüneteire, végre a vesztettség gyógyítására vonatkozó értekezései, mely utóbbiakat a m. tud. akadémia 1890-ben a Marczibányi nagy jutalommal tüntette ki. 1887-ben bizta meg a törvényhozás és a kormány a vesztettség ellenes gyógyítási mód tanulmányozásával, mely tanulmánynak eredménye lett, hogy a budapesti Pasteur-intézet az ő igazgatása alatt felállított, és 1890 április 15-dike óta szakadatlanul működik és eddigelő már ezernél több, vesztett ebmarta egynének adta meg a vesztettség kitorése ellen előbb állatokon, azután embereken sikeresnek bizonyult védőtájakat.

Első titkár:

LENGYEL BÉLA 1844-ben Körös-Ladányban született Békésmegyében. A kir. József műegyetemen a mérnöki tanfolyamot elvégezve, a budapesti egyetemen a chemia beható tanulmányozását tűzte céljául. Előbb Than oldala mellett mint ösztöndíjas növendék, később mint tanársegéd működött a budapesti egyetemen. 1868-ban utazási ösztöndíjjal Heidelbergbe ment, hol a világhírű Bunsen Róbert laboratóriumában képezte magát tovább, 1869-ben ugyanitt tanársegéddé lett. Hazájába visszatérve, előbb mint magántanár, nemskára mint rendkívüli nyilvános tanár tartott előadásokat. A hetvenes években rendes tanárrá nevezetett ki s ily minőségben működik a budapesti egyetemen. A magyar természettudományi társulatnak első ízben 1872-ben lett első titkára; újabban 1887-ben. A társulatban számos népszerű és szakszerű előadást tartott. Önálló munkái közül megemlíthjük a következőket: «A hydrogen szinképéről», «Az utóvilágításról Geisler-féle csövekben». Számos hazai ásványviz elemzése (többnyire az akadémia értekezéseken voltak közzétéve), «A chemia tankönyve» (1889). Társzerkesztője a «Természettudományi Közlöny»-nek.

Másodtitkár:

PASZLAUSZKY JÓZSEF, 1846 febr. 2-ikán Deregyőben, Zemplénmegyében született. Gimnáziumi tanulmányait S.-A.-Ujhelyen, Ungvárt és Kassán végezte, a hol theológiát is tanult. 1868-ban a pesti egyetemre jött, a hol a bölcseleti karban a természetrajzi, chemiai és fizikai előadásokat hallgatta, tanári pályára készülve; itt kapta tanári oklevelét. Három évet töltött a magyar nemzeti múzeum ásványtáránál, mint őrség, majd állását, az állattan iránti kiváló vonzalmának engedve, az egyetem állattani és összehasonlító anatomiai tanszékénél megismerkedett a természetrajzi állással cserélte fel. Itt azonban csak egy évig maradt, 1874 őszén a budapesti II. kerületi állami reáliskolához nevezetett ki a természetrajz rendes tanárának, mely minőségében ma is működik. A természettudományi társulat 1877-iki közgyűlésén választották meg másodtitkárrul, mely tisztét jelenleg is viseli. 1888-ban a magyar tud. akadémia levelező tagjává választotta. 1891-ben az orsz. közoktatási tanács rendes tagjává nevezetett ki. Irodalmi téren már Budapestre jött előtt is foglalkozott, Budapesten is sokat fordított és irt az ismeretterjesztő lapokba. Első természetrajzi nagyobb dolgozata, «Az állatok szaporodásáról» mely az egyetemen pályadíjat nyert, a «Természet»-ben jelent meg, s ezt számos más kisebb-nagyobb cikket követte. irt ismeretterjesztő értekezéseket, közleményeket a «Természettudományi Közlöny»-be, melynek másodtitkársága óta egyik szerkesztője is. Behatóbban a gubacsokkal és gubacsdarazsokkal foglalkozott: e dolgozatai a m. t. akadémia Értesítőjében, «Wiener Entomologische Zeitung»-ban, s a «Természetrajzi füzetek»-ben jelentek meg. irt földrajzi és állattani tankönyveket a középiskolák számára, számos tanügyi cikket és könyvírálatot a «Tanárregyesületi Közlöny»-ben.

Csopey László 1856-ban született. Mint bölcsészethallgató Budapesten, több szépirodalmi munkát fordított oroszból és lengyelből, melyeknek java része a «Vasárnapi Ujság»-ban jelent meg. Mielőtt a társulathoz került volna, a választás- és közoktatásiügyi miniszterium megbízásából sokat dolgozott a ruthén népi iskolai könyveken, melyeknek nagy részét vagy javították és hazai állapotokhoz szabta, vagy pedig újra dolgozta; irt ruthén ABC-t és ruthén-magyar szó-

tárt is. Okleveles tanár a matematikából és fizikából, a fővárosban jelenleg mint helyettes tanár működik és mint belföldi tanár a miniszterelnöki fordító-osztálynak. A természettudomá-

Leutner Károly, pénztárnok.

Lengyel István, irodaigazgató.

Heller Ágost, könyvtárnok.

nyi társulatban mint egyik másodtitkár saját alá rendezi az országos segélyrel megjelenő tudományos monográfiákat és a könyvkiadó vállalat kiadványainak legnagyobb részét.

Pénztárnok:

LEUTNER KÁROLY született 1817-ben Budapesten. Középiskoláinak elvégzése után a budapesti egyetemen a jogi tanfolyamot végezte, s utána Selmeczbányán a bányamérnökségre képezte magát. Az 1848–49-iki évi mozgalmakban mint tábornoki főhadnagy vett részt; utóbb a közlekedési minisztérium könyv- és térképtárának volt az igazgatója s a természettudományi társulatnak tizenhatsz évben át lelkiismeretes pénztárnoka.

Könyvtárnok:

HELLER ÁGOST 1843-ban Pesten született. A budai József-műegyetemen végezte a mérnöki tanfolyamot. Miután a műegyetemi fizikai tanszék mellett két évig mint tanársegéd működött, tanulmányainak folytatására a heidelbergi egyetemre ment, hol Kirchhoff és Helmholtz tanítványa volt. 1870 óta a budapesti II. kerületi állami főreáliskolán a fizika tanára. 1875 óta a természettudományi társulat könyvtárnoka; 1887 óta a magyar tudományos akadémia levelező tagja. Irodalmi főbb művei: «A physika története Aristotelestől Newtonig», pályakoszorúzott mű (köziratban); «Geschichte der Physik von Aristoteles bis auf die neueste Zeit», két kötet, (Stuttgart 1882–84.), «A physika története a XIX. században» (A magy. tud. akadémia megbízásából, a kir. magyar természettudományi társaság kiadásában. Az első kötet megjelent 1891-ben a második sajtó alatt van); «Az időjárás» (a k. m. természettudományi társaság könyvkiadó-vállalatában.) Ezen kívül számos értekezése jelent meg a magyar tud. akadémia közleményeiben, kül- és belföldi tudományos folyóiratokban.

Irodaigazgató:

LENGYEL ISTVÁN, a társulat irodaigazgató-pénztárnoka, 1851 április 30-án Felső-Kázmárkon, Abaújmegyében született. Középiskoláit a sárospataki főgimnáziumban, fizikai és matematikai felsőbb tanulmányait pedig a budapesti műegyetemen és egyetemen, a tanárképzésen végezte. Ismertető és referáló cikkeket irt a 70-es években a «Hon»-ba, azután az «Előőr»-be, a «Természettudományi Közlöny»-be, a melynek évfolyamaihoz 1884-ben terjedelmes betűrendes tárgymutatót készített a társulat kiadásában; — továbbá a «Gazdasági Mérnök»-be, könyvismertetéseket a «Budapesti Szemle»-be. A természettudományi társulatnál 21 év óta működik, 1872 márciusban titkárság lett, majd 1886 óta mint irodaigazgató és 1892 óta mint iroda igazgató-pénztárnok vezeti nagy buzgalommal és ügyességgel a gazdasági ügyeket, melyek ma már sokoldalú intézkedésekkel járnak.

A VÁLASZTMÁNY TAGJAI.

Állattanra:

ENTZ GÉZA 1842-ben Mező-Komáromban Veszprém megyében született, hol atyja, dr. Entz Ferenc, kinek neve később mint gazdasági orvórszázszerte ismertté vált, akkor herceg Batthyány enyingi urodalmának volt orvosa. Csáládja 1849-ben Budapestre költözve, itt kezdte és fejezte be középiskolai és egyetemi tanulmányait s 1867-ben orvos-doktorrá avattattott. Hajlamai az orvosi gyakorlat helyett a természettudományok művelésére vezették s 1867-től 69-ig Margó Tivadar tanár mellett volt az állattani és összehasonlító anatomiai tanszék segéde. 1869-ben a kolozs-monostori gazdasági tanintézetben nyert tanári alkalmazást s itt működött a kolozsvári egyetem felállításáig mint az állat- és növénytan tanára. A kolozsvári egyetemnek 1872-ben történt felállításakor ez egyetemen nyerte el az állattani és összehasonlító anatomiai tanszékét. 1889-ig a kolozsvári egyetemen működött; két ízben volt dekanja a természettudományi karnak, az 1875/6-ik tanévben pedig az egyetem rektora. 1889-ben a budapesti József-műegyetem hívta meg a Kriesch János halálával megüresedett állattani tanszékre, mely meghívást elfogadván, jelenleg ez utóbbi tanszéken működik. A magyar tud. akadémia 1883 óta levelező, 1889 óta rendes tagja; a természettudományi társulatnak választmányi tagja s Közlönyének 1890 óta társzerkesztője; továbbá tagja s egyik alelnöke a tanárvizsgáló bizottság-

nak s tanára a középiskolai tanárképző intézetnek. — Tanulmányozásának főbb tárgyai a legalsóbb állati szervezetek s irodalmi munkásságát is kiválólag ezen a téren fejtett ki.

FRIVALDSZKY JÁNOS 1822-ben Trencsénmegye Rajecz városában született; elvégezve a gimnáziumi bölcseleti és mérnöki tanfolyamot, az állattani tudományok iránt érzett hivatást s egészen erre a pályára adta magát. Tanulmányok végett az 1844–45 években beutazta Kis-Azsiát és Kréta szigetét, honnan sok becses és új állatfajjal gyarapította a hazai tudomány gyűjteményeket; a következő évben ugyanily célból boldogult Frivaldszky Imre társaságában a Balkán-hegységet, valamint az előbb említett vidékeket és Olaszországot járta be. 1850-ik évben a betegeskedő Frivaldszky Imrét helyettesíté a nemzeti múzeumnál, másfél év után 1852-ben őrséggé, még ugyanazon évben rendes őrsé nevezetett ki s 1870-ben igazgató lett. Több mint 40 évi munkálkodása alatt a n. múzeum állattárának gyűjteményei oly nagy mértékben gyarapodtak, hogy a felállításukra rendelt helyiségekben rendszeresen már el sem helyezhetők. Különösen nagy buzgalmat fejtett ki a magyar fauna földentése körül, bejárván az ország különböző vidékeit és barlangjait s a gyűjtött tárgyak nagy számával gazdagította a n. múzeum állattári osztályát; kutatásait és észleleteit irodalmilag is feldolgozta az akadémia kiadványai-ban, az orvos- és természetvizsgálók Évkönyvében, több vidék magánrajzában és a múzeumi «Természetrajzi Füzetek»-ben. Számos bel- és külföldi új fajnak ismertetésével hazánk határán túl is ismerte tette nevét, s azért tiszteletére meglehetősen számú különféle gerinctelen állatot neveztek el s nagyszámú szakmunkával tisztelték meg, melyekkel a magyar nemzeti múzeum állattári könyvtárát gyarapította. A természettudományi társulatnak egyik legrégebb választmányi tagja s kivált a szakmunkák bírálatában tevékeny munkása. Királyi tanácsos, a magyar tud. akadémia rendes tagja s több bel- és külföldi tudományos intézetnek választmányi és rendes tagja.

HORVÁTH GÉZA Csécsen Abauj-Tornamegyében 1847-ben született. Gimnáziumi tanulmányait Kassán végezve, a bécsi egyetemre ment, hol 1872-ben orvos- és sebész tudori oklevelet nyert. 1873-ban a magyar nemzeti múzeum állattárhoz őrséggel nevezetett ki, mely állásban 1874 végéig maradt. Ekkor Abauj-megye egyik járásorvosává választották, minek folytán előbb ott, utóbb pedig Zemplénmegyében járásorvosi tisztet viselt. Innen a földművelési minisztérium meghívta 1880-ban az orsz. filloxera-kísérleti állomás szervezésére és vezetésére. Ez az állomás, mely hazánkban a filloxera ellen való védekezésnek első alapjait vetette meg, utóbb kibővítették és jelenleg, mint állami rovar-tani állomás, az összes kártékony rovarok tanulmányozásával foglalkozik. Horváth a magyar kir. állami rovar-tani állomás főnöke, tudományos és irodalmi munkássága főképpen a rovarokra vonatkozik, a melyek közül a kártékony rovarokon kívül kivált a felfedezésekkel (Hemipterákkal) foglalkozott. Ezekről szól a természet-tudományi társulat által 1875-ben kiadott egyik nagyobb önálló monográfiája is. Különben 1867 óta számos dolgozata jelent meg úgy magyar, mint francia, horvát, német, olasz és angol szakfolyóiratokban.

MARGÓ TIVADAR Budapesten 1816-ban született. Eredetileg a bölcseleti tudományokra adta magát, s már 19 éves korában elnyerte a bölcseleti- és szepietudományok tudori koszorúját a pesti egyetemen. De az elvont tanulmányok nem feleltek meg vágyainak, s a következő évben mint orvosnövendék kezdte tanulmányozni az emberi test életjelenségeit. Őt erre első doktorátusa után már a második tette, s 1840-ben a pesti egyetem orvostudorrá avatá föl. A következő két évben a bécsi egyetemen tanult, hol 1842-ben sebész tudor lett. Mikor az 50-es években visszatért Magyarországra, itt egyideig mint az élettan tanársegéde talált alkalmazást az egyetemen, s mint magántanár a szövet-tan adta elő. Majd bejárta Német-, Francia-, Angol- és Spanyolországot, s az őt eddig érdeklő emberi élet- és szövet-tantól egy hatalmas lépést tett az állatánál kezdett foglalkozni. Földet magántanári állását, s mint 42 éves férfiú (1858-ban) elment tanulni má-

soktól. A világhírű Brückét kereste fel Bécsben, s az ő oldala mellett foglalkozott az állatok életjelenségeinek vizsgálatával. E vizsgálatok vonták először a szaktudósok figyelmét rá, különösen azon tanulmányai, melyeket az izmokról és idegekről a bécsi tudományos akadémia-nak több külön alkalommal bemutatott. Az a műve pedig, mely az idegek végződését az izomtestek-ben tárgyalja, épséggel irányadó lett ezen a téren. Ekkortájt (1860–61) irta a Cephalopódák s Gastropódák izomrostjairól szóló munkáját, s tette közzé többnemű kutatásai eredményeit magyar és német nyelven. Ez által meg volt állapítva hírneve a külföld előtt, s a «British Association for the advancement of sciences» angol tudományos társulat is tagjává választotta, s egyik nagygyűlése alkalmával kitüntetéssel fogadta. 1860-ban a kolozsvári orvos és sebészeti intézetnél az összehasonlító bonctan és állattan tanára lett, 1862-ben pedig a pesti egyetem állattani tanszékére nevezetett ki rendes tanárnak, s azóta nemcsak a bölcseletkarnál adta elő az állattan, meg az összehasonlító bonctant, hanem az orvosi karnál is tanítja a szövettant. Buzgó munkása volt folyvást egyetemünknek, akadémia-nak, s úgy szintén a természettudományi társulatnak. 1891-ben az egyetem rektor magnifikussá választotta, Berendezte az egyetem új állattani intézetét. Ő ismerte meg először Darwin tanait Magyarországon, nagyreklám két felolvasásával, melyeket 1869-ben a természettudományi társulatban tartott.

Ásvány- és Földtanra:

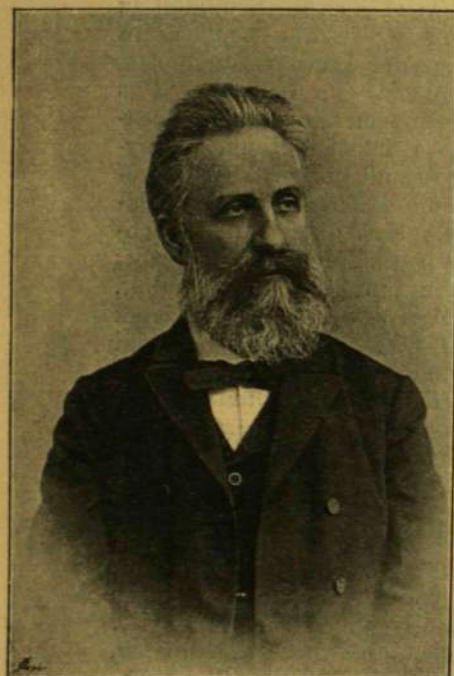
KRENNER JÓZSEF SÁNDOR Budapesten 1840-ben született. A természettudományok iránti hajlama igen korán nyilvánult nála, a mennyiben már gyermekkorában, szántalan kirándulásán jelentékeny növény-, állat- sőt ásvány-anyagot gyűjtött össze, s meghatározta és rendszeresen állította egybe. Magasabb tudományos kiképzését a budapesti és bécsi műegyetemen nyerte, a hol matematikai, vegytani, fizikai és növénytan tanulmányokat tett. Ezt követték öt éven át az állattani, geológiai, mineralógiai, palaeontológiai és filozófiai tanulmányok a bécsi és a tübingeni egyetemen, hol a természettudományok tudorává avattattott. Bécsben még különösen a nagy szakintézetekben, a cs. k. földtani intézetben és a cs. k. udvari ásványtárban tett behatóbb tanulmányokat. Visszatérve hazájába, 1866-ban a nemzeti múzeum ásvány-öslénytára segédőrsé-nek, 1870-ben pedig rendes őrsé-nek nevezetett ki, s egyszersmind megbízott az osztály vezetésével. Ugyanez évben neveztek ki a műegyetemhez a geológiai és mineralógiai szakok rendes tanárának. Belátván, hogy hazánk ásványtani főgyűjteménye igen hiányos, és a lomtárszerűen összegyűjtött primitív anyag semmi tekintetben meg nem felel sem a szem-szállított oktatásnak, még kevésbé pedig a magasabb tudományos igényeknek: mindenek előtt megfelelő gyűjteményt teremteni tette feladatává. E nagy munkában Palszky Ferencz igazgató, b. Eötvös József és Lónyay miniszterek támogatták. A képviselőház megszavazta a híres Lobkovicz herceg-féle ásványgyűjtemény megvételét, s a gyűjtemény gyarapodására is bizonyos évenkénti összeget. Ez által egy nagy gyűjtemény magja meg volt vetve, valóban naggyá azonban csak azóta nőhetett ki magát, mióta a tudományért lelkesedő hazánkfia, Semsey Andor szövetségzett tudósunkkal és együttesen fáradoznak azon, hogy legyen az ország-nak egy olyan tökéletes ásvány-gyűjteménye, mely nemcsak minden igényeknek megfelel, hanem hazánkhoz is, mint Európa ásványokban legdusabb országához is méltó. Krenner mint szaktudós és buzgó tanár eléggé ismeretes. A magyar tud. akadémia 1874-ben levelező, 1885-ben pedig rendes tagjának választotta. A társulatnak évek óta választmányi tagja. Dolgozatai közül több jelent meg a társulat kiadványaiban, a legismertebb a «Dobosinai jégbarlang-ról irt tanulmánya, a melyben Krenner mint jó rajzoló is bemutatja magát; a múlt telen a társulat megbízásából előadási cyclust tartott az ásványtan köréből, mely alkalommal a múzeum pompás ásványkincseit is bemutatta a nagy közönségnek.

LÓCZY LAJOS 1849-ben született Pozsonyban. Gimnáziumi tanulmányait végezte után 1869-től

74-ig a zürichi műegyetem növendéke volt, onnan mérnöki oklevelet hozván. Szünidőit az Alpepek, Dél-Németország, Tirol, stb. beutazására fordítva, Escher von der Linth vezetésével kezdte meg a geologia tanulmányozását s 1872-től baráti viszonyban van a zürichi geológokkal. 1874-ben a nemzeti múzeum ásványtani osztályánál nyert alkalmazást. Gróf Széchenyi Béla 1876-ban fölszólította az ázsiai útjában való részvételre, melyre a fiatal tudós habozás nélkül mondott igent. Két és fél évig tartott e tudományos ezélu utazás, melyben Indiát, Japánt, Kínát s más ázsiai országokat járta be, a mely idő alatt Lóczy leginkább geológiai és földrajzi tanulmányokkal foglalkozott, s e tanulmányainak eredménye két tudományos munka: a «Kínai birodalom leírása», melyet 1885-ben a magyar természettudományi társulat adott ki és «Kína geológiája a Széchenyi-expedíció alapján», mely 1890-ben jelent meg. 1883-tól 1885-ig a magyar kir. földtani intézet tagja volt; 1885–88 a József-műegyetemen a geologia rendkívüli tanára, 1889-től máig a m. kir. tud. egyetemen a földrajz nyilvános tanára. Tagja a m. tud. akadémia-nak, a földrajzi társaságnak elnöke. Élén áll a Balaton-bizottságnak és jelenleg Aradmege geográfáján dolgozik.

SEMSEY ANDOR 1833-ban Kassán született. Gimnáziumi tanulmányait bevégezése után Magyar-Ovárra ment gazdasági akadémia-ra. Majd a híres hohenhaimi intézetben folytatta gazdasági tanulmányait, majd több német és hollandi mintagazdaság tanulmányozásával gyarapította ismereteit. 1866 óta Budapesten lakik, hol egészen a természettudományoknak, nevezetesen pedig az ásványtannak szentelte magát. Számos nagy utazást is tett, melyeket mindig tanulmányi céllal kötött össze s alkalmul használt föl a nemzeti múzeum ásványgyűjteményének gyarapítására. 1882-ben megvette a múzeum számára tízezer forintért a magyar bányászati illusztráló herceg Eszterházy-féle híres gyűjteményt, 1884-ben hatercezer forint árát választott ki a francia Beranget-féle gyűjteményből, mely különösen délmagyarországi ritka ásványairól volt nevezetes. Ugyanez évben megvette a magyar királyi földtani intézet számára Coquand francia tudós gyűjteményét, s egyéb gyűjteményekkel és műszerekkel is gazdagította ez intézetet és vegytani laboratóriumát. 1885-ben Fausser pompás ásványgyűjteményét vette meg a múzeumnak 17,500 forintért s Fodor gráci és Paulinyi selmeczbányai gyűjteményéből is kiválasztotta a legértékesebb tárgyakat. A nemzeti múzeum meteorit gyűjteményét elsővé tette a világon, kivált Baumhauer és Braun gyűjteményeinek megvétele által. Azonfelül maga is buzgó gyűjtő s neki köszönhető, hogy a magyar nemzeti múzeum ásványtani gyűjteménye harmadiknak van elismerve Európá gyűjteményei között. Több felolvasást tartott és értekezést irt e szakmában (például a «Braziliai apatitrol», a «Meteoritokról», a nemz. múzeum meteorit-gyűjteményéről, stb.), melyek külföldön is figyelmet keltettek. A mit tudományos gyűjtemények gyarapítására költött, megúti a negyedmillió forintot. De ezenfölül is sokat áldozott a természettudományok művelésére s 1000–1200 frtos alapítványok és pályadíjak a természettudományi társaság évkönyveiben csaknem minden évben előfordulnak, nem is említve, hogy Entz Gézanak a Protozoákrol irt munkája kiadására 4000 frtot, Inkey Bélának «Nagy-Ag bányászata-nak» leírására 1000, Herman Ottó «Magyar halászat» könyvére 4000, s ugyancsak ennek madártani munkája megírására 6000 frtot bocsátott a társulat rendelkezésére. 1889-ben százezer forint alapítványt tett az akadémia-nál tíz különböző szakmabeli munka jutalmazására. Általában semmitől sem vonta meg segítő kezét, a mit a tudományra hasznosnak fölismer s közművelődési törekvéseinknek folyvást buzgó maecenasá.

Szabó József 1822-ben született Kalocsán. A gimnáziumot születése helyén a piaristáknál végezte. Tanulótársai között éveire nézve mindig ő volt a legfiatalabb, mint testére is legkisebb, de az érdemsorozatban a legelső, s az iskolai tárgyak mellett nagy tökélyvel gyakorolta a zene, ének, rajz, táncz és gyaloglás mesterségeit. 1837–8-ban Pesten két éven át a filozófiát, ezután három évig az akkori szokás szerint, a törvénytudományokat hallgatta. A természet-

Entz Géza.

Frivaldszky János.

Horváth Géza.

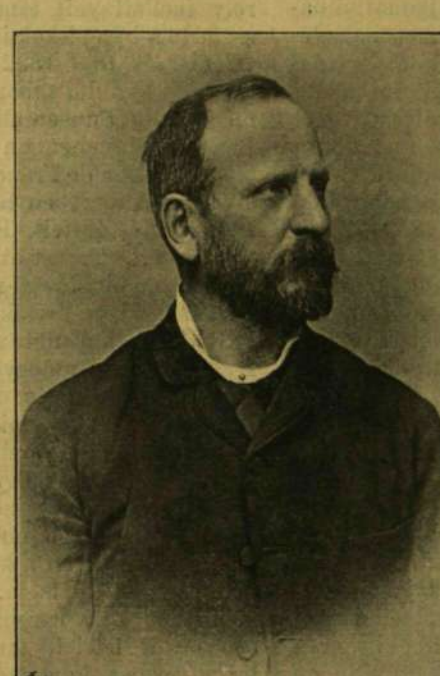
Margó Tivadar.

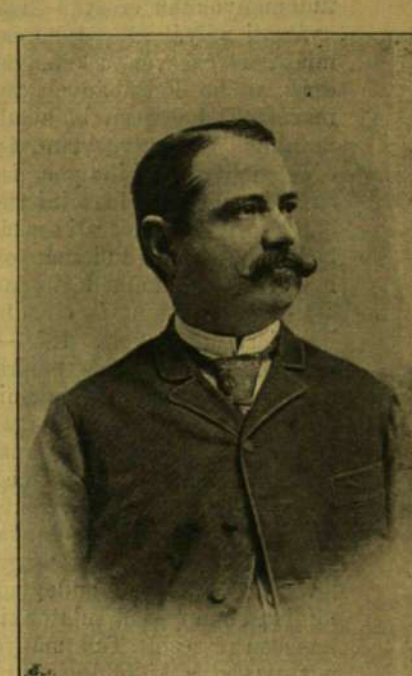
Csapodi István.

Laufenauer Károly.

Mihalkovics Géza.

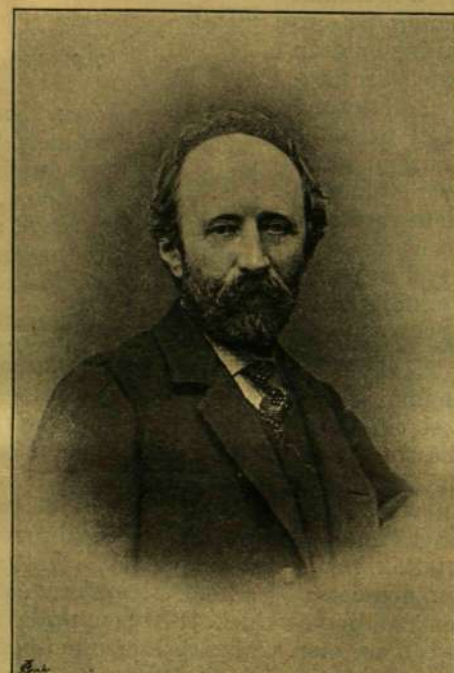
Thanhoffer Lajos.

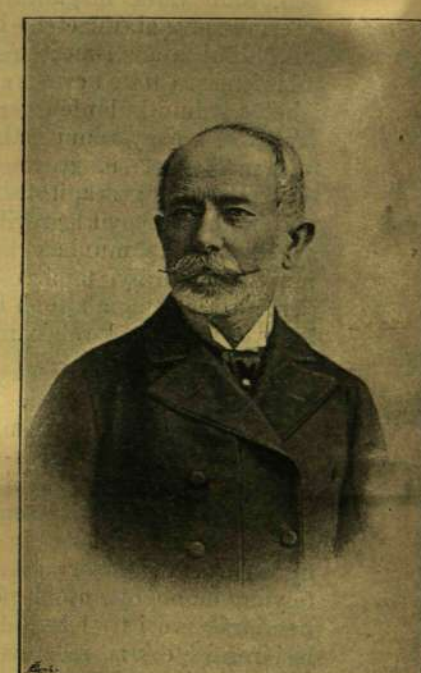
Krenner József Sándor.

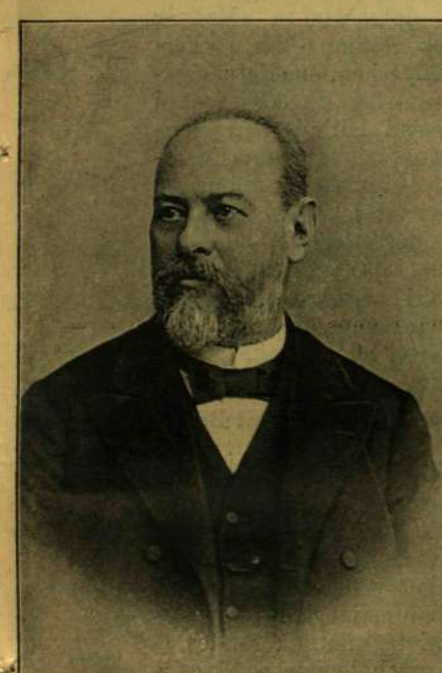
Lóczy Lajos.

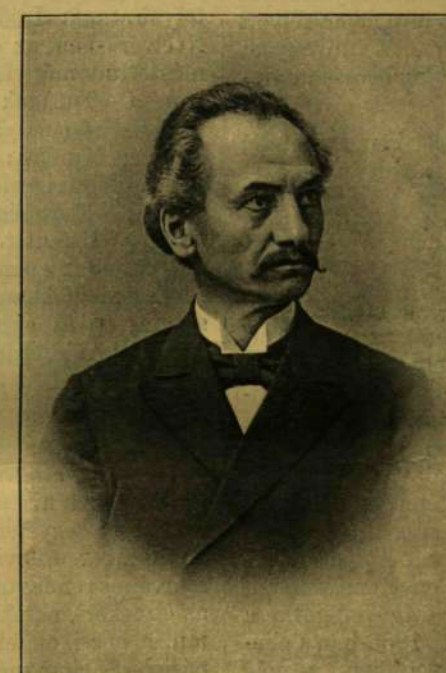
Semsey Andor.

Szabó József.

Jurányi Lajos.

Klein Gyula.

Mágócsi-Dietz Sándor.

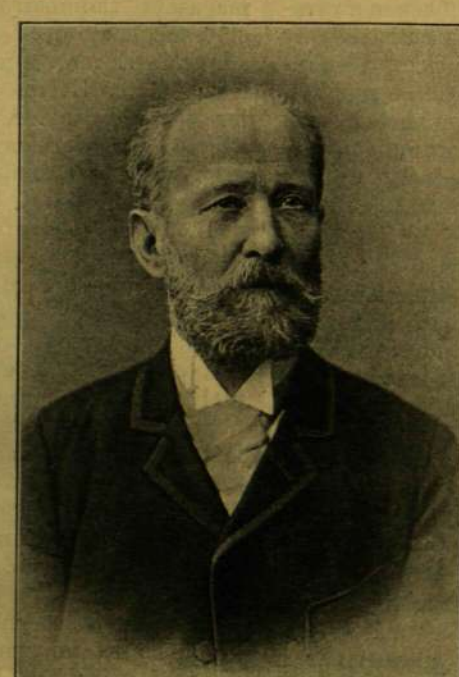
Staub Móríc.

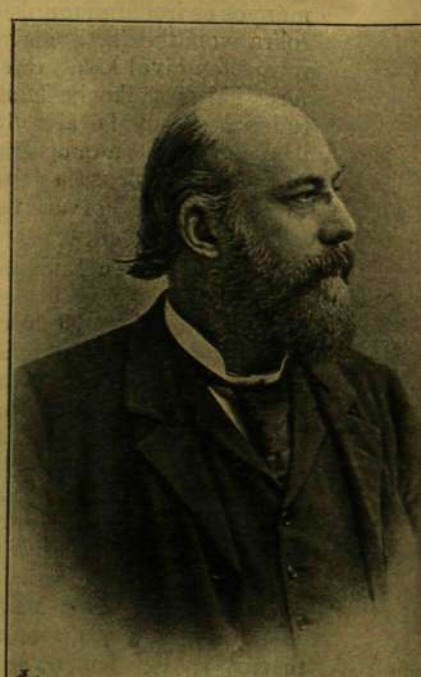
Fodor József.

Ilosvay Lajos.

Than Károly.

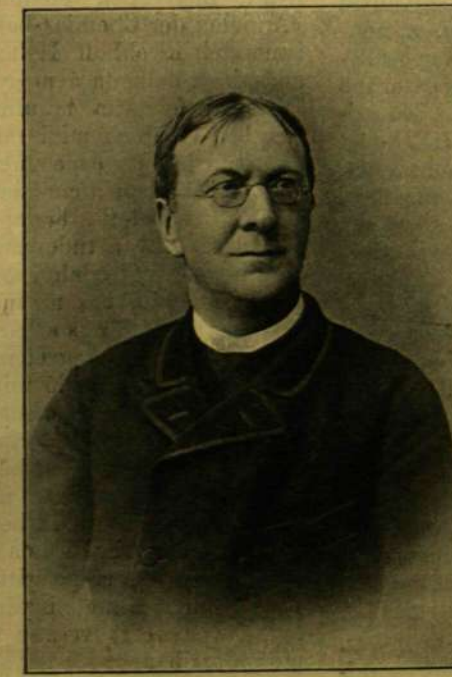
Wartha Vincze.

Fröhlich Izidor.

Konkoly Miklós.

Schmith Ágoston.

Schuller Alajos.

tudományokhoz érezvén kiváló hajlamot, a bányászati pályát választotta és a selmeci akadémiát is elvégeztve, a kohászati szaknál Zsarnócán, utóbb Felsőbányán nyert állami alkalmazást. E helyeken bő alkalmak voltak kedvenc tanulmányait, a vegytant, ásvány- és földtant egészen gyakorlati irányban is művelni. 1848-ban az első magyar felelős miniszteriumba behívták a bányászati kohászati szakhoz. 1849—1855-ben a budapesti tudományok egyetemén mint helyettes tanár működött s az ásványtanon kívül két évig a vegytant is előadta. Ez időben már bölcsészettudor volt. 1856—57-ben a budai fővárosi főreáliskola tanára lett. 1858-ban a pesti kereskedelmi akadémiához hitták meg tanárnak, melynek később igazgatóját is átvette. 1862-ben a budapesti tudományok egyetemén rendes tanárának hívatott meg. Mint egyetemi tanár, időközben dékán, rektor, és a természettudományok mívelője lankadatlanul működik ma is. 1858-ban lett a magyar tud. akadémia levelező és 1867-ben rendes tagja, s tagja több külföldi tudományos társulatnak is, és sokféle kitüntetésben részesült. Tudományos czéliből gyakran tett utazást a külföldön Európa majd minden országában, úgy szintén az éjszak-amerikai államokban, és sok nemzetközi tudományos kongresszuson képviselte hazánkat. Már közel egy félszázada szorgalmas és hű munkása a tudománynak, s irodalmi dolgozatai igen nagy számat tesznek ki. Munkái sorozatát és munkásságát lapunk más alkalommal részletesen ismertette, s így itt csak újabb munkáitól említni föl egy párt: 1888-ban megírta a budapesti egyetem ásványtani intézetének százados történetét és jelen állapotát, melyet 1886 óta rendezett be a saját terve szerint készült új intézetben, s csak a múlt évben jelent meg egy nagy munkája, melyen 14 évig dolgozott: „Selmeci környékének geológiai leírása”. Még csak azt említni föl, hogy a természettudományi társulatnak is legbuzgóbb tagjai közé tartozik, s a társulatnak sok évig titkára, majd alelnöke volt és a társulat tudományos estélyein számos érdekes előadást tartott.

Chemia:

FODOR JÓZSEF 1843-ban született. Gimnáziumi tanulmányait Pécsen, az orvosi tanfolyamot Budapesten végezte. Tanfolyamának bevégezte után a törvényszéki orvostani és orvosi közrendeszteti tanszék segédje lett; Angliában tett közegészségügyi tanulmányait után 1872-ben Kolozsvárra, majd 1874-ben a budapesti egyetemen ekkor felállított közegészségügyi tanszékre nevezetett ki rendes tanárra. Tudományos irodalmi munkássága főképp a bakteriologia terén mozog. Élénk részt vesz a hazai összes orvos-és természetudományi mozgalmakban; szerkeszti az „Orvosi Hetilap” közegészségügyi mellékletét, s mint hosszú ideig a természettudományi társulat első titkárának, lényeges hatása volt arra, hogy a társulat közlönye és kiadványai gondos és körültekintő szerkesztésével, a népszerű tudományos estélyek czélszerű egybeállításával e társulat hazánkban a legnépszerűbb tudományos társulat lőn. Az akadémia a Marczibányi-féle nagy jutalommal tüntette ki 1878-ban levelező, 1883-ban rendes tagjává választotta. Az 1883-ban Budapesten tartott nemzetközi statisztikai kongresszuson mint előadó szerepelt. Az országos egészségügyi tanácsnak tagja. Buzgólkodása folytán alakult 1886-ban a közegészségügyi egyesület, melynek főtitkára lett s az egyesület lapjának („Egészség”) szerkesztésével a közegészségügy népies terjesztésében nagy érdemeket szerzett. Az egyetemen előbb mint jegyző, majd 1887 óta mint az orvosi kar dékánja működik. 1891-ben a nemzetközi egészségügyi kongresszus alkalmával a cambridgei egyetem tiszteletbeli jogtutorrá avatta fel. Munkaképesség, tetőfokán álló kora, széles szakismerete, élénk iráltya, fáradságtalan tevékenysége, a közegészségügy terén a modern eszmék hazaszerte elterjesztésének előharcosává teszi.

LOSIVAY LAJOS 1851-ben Déesen született. Középiskoláit Kolozsvárra a reformátusok és unitáriusok kollegiumában végezte. 1872-től 1876-ig a budapesti egyetemen a bölcsészeti kar hallgatója volt. Itt lett gyógyszerész-mester és bölcsészettudor. 1874-től 76-ig vegyész-növendék s egy évig Lengyel Béla tanár kisegítő tanársegéde volt az egyetemen, 1876-tól 1880-ig Than Ká-

rolly mellett volt tanársegéd, 1878-ban megszerezte a középiskolai tanítási képesítő oklevelet is, 1880-tól 1882 július haváig állami ösztöndíjjal laboratoriumokban dolgozott, még pedig Bunsen Róbertnél Heidelbergben, Bayernél Münchenben és M. Berthelotnál Párisban, a College de France-on. Nevezett tanárokon kívül Heidelbergben Koppot, Münchenben Pettenkőföt és Zittelt, Párisban Wurtzöt, Schützenbergert, Troost-ot és Debray-t hallgatta. 1882-ben a kir. József-műegyetem általános chemiai tanszékére hívták meg helyettes tanárnak, s 1883-ban ugyanott rendes tanár lett. 1886-tól kezdve a József-műegyetemen az egyetemes és vegyészeti szakosztály dékánja, 1891. év óta a magyar tud. akadémia levelező tagja. A természettudományi társulatnak 1886 óta választmányi tagja. A magyar földtani társulatnak, az országos közegészségügyi egyesületnek választmányi s több más tudományos egyesületnek, nemkülönben a középiskolai tanárvizsgáló bizottságnak is tagja. Irodalmi működéséből kiemelendők: a carbonylsulphid némely fizikai sajátosságát felőlelő tanulmányai; továbbá adatai a magas hőmérsékleten keletkező kettős sókról, a torjai bűdös barlangból kitűnő gáz összetételéről; a természettudományi társulat megbízásából tartatni szokott cziklusos előadások elsőjét a chemia alapelveivel ő kezdette meg s ez előadásokat a társulat könyvkiadó vállalatában közölte is, de legfigyelemreméltóbbak az égés melléktermékeinek tanulmányozásáról közölt értekezései, melyek a levegőben felvett ozonra, a kilélegzett levegőre, a növényzet nitrogén felvételére vonatkozólag becses adatokat tartalmaznak.

THAN KÁROLY Ó-Becsén 1834-ben született; gimnáziumi tanulmányait Szabadkán kezdte meg, majd Szolnokon, Kalocsán és Nagy-Becskereken folytatta. A szabadságharcban igen ifjan az erdélyi hadsereghez ment, s mint tűzmester részt vett Bem tábornok minden hadjárataiban, s a vizaknai csatában megsebesült. Szeben bevétele után az ott fölszerelt puska-porgyárban alkalmazták, s a zsiói fegyverletét után szülőihez ment. A chemiához érzett hajlandóságát követve, gyógyszerészi pályára lépett s Körös-Ladányban, H.-M.-Vásárhelyen és Szegeden gyakorolnokokodott. Ez alatt a chemiának technikai részébe, kísérletek tételeivel jól beegyakorolta magát. 1853-ban a szegedi főgimnáziumba lépett s 1855-ben kitűnő érettségi vizsgát tett. Ekkor a bécsi orvosi egyetemre ment, s az orvosi fakultáson három évig hallgatta a chemiáról rokontudományokat. 1858-ban a chemiából doktor lett a bécsi egyetemen, s még akkor készítette önálló vizsgálatainak eredményét a platin-cyanathydról és a rumicimáról, a melyek a természettudományi társulat 1860-ki közlönyében is megjelentek. Utazási ösztöndíjjal a heidelbergi egyetemen Bunsen vezetésével mellet két félévén át folytatta chemiai tanulmányait, melyeknek eredményeit a Liebig-féle „Annalen der Chemie”-ben tette közzé. Fizikai ismereteit Kirchhoff, Helmholtz, Eisenlohr előadásainak hallgatásával gyarapította. 1859-ben Párisban folytatta tanulmányait. Visszatérve, Bécsben előbb chemiai tanársegéd, majd magántanár lett az egyetemen, folyvást munkálkodva. 1860-ban a chemia helyettes, 1862-ben rendes tanára lett a budapesti egyetemen, folyvást gazdagítva a tudományt önálló kutatások eredményeivel. Irodalmi munkáinak száma igen nagy; érdemeiért a m. tud. akadémia rendes tagjává választotta, s a harmadik osztálynak jelenben elnöke. Az egyetemi chemiai intézetnek a kor színvonalán álló mintaszervi berendezése is az ő érdeme. Munkásságáért számos kitüntetésben is részesült. A természettudományi társulatba 1859-ben lépett be, s folytonos munkálkodásával és előadásával mutatta érdeklődését; 1862-ben alelnök, 1872-ben elnök lett, a mely tisztséget 1880-ig viselte és a társulat reformtörvényeiben nagy szerepet vitt tizenötször éven át, s ma is, mint tiszteleti, pártoló és választmányi tag, eleven részt vesz a társulat tudományos mozgalmában.

WARTHA VINCEZ a műegyetemen a technologia tanára, született 1844-ben Szegeden, hol gimnáziumi tanulmányait is végezte. 1861-ben Zürichben tanult, hol a műegyetemen oklevelet nyert; visszajövet 1863/64-ben Budán a műegyetemen tanársegéd lett, 1864/65-ben Hei-

delbergában doktori diplomát kapott, 1865—67-ben Zürichben tanársegéd és magántanár lett, 1868—70-ben helyettes és rendkívüli tanár, azóta pedig rendes tanár a műegyetemen. 1873-ban az akadémia levelező, 1891-ben rendes tagjává választotta. Irodalmi munkái bel- és külföldi szakfolyóiratokban jelentek meg, s a természettudományi társulat népszerű estélyein a technologia és chemia körébe vágó előadásaiival, legutóbb az agyagárak technológiájáról tartott sorozatos előadásaiival mindig kiváló érdeklődést keltett. Különös érdeme, hogy a borászati chemia és photographálás iránt vonzó, népszerű előadásokkal keltett érdeklődést. Széleskörű ismereteiről sokféle tárgyról írott közleménye tanuskodik, melyek nagyrésze a „Természettudományi Közöny”-ben jelent meg.

Élettanra:

CSAPODI ISTVÁN, az egészségügy középiskolai tanára, egyetemi magántanár, 1856-ban született Horpácson, Sopronmegyében. Tanult Kőszegen, Sopronban; orvosi tanulmányait Budapesten végezte, hol 1880-ban orvosdoktorrá avatták. Leginkább a természettudományokkal, élettannal és szemészettel foglalkozott s 1890-ben a szemészetnek egyetemi magántanára lett. A természettudományi társulat 1890-ben választmányi tagjává választotta, s az orsz. közegészségi egyesület titkára lett, mely minőségében szerkesztője az „Egészség” című folyóiratnak. Irodalmi dolgozatai a „Magyar Nyelvőr”-ben, az „Orvosi Hetilap”-ban, a „Természettudományi Közöny”-ben, az „Egészség”-ben, a „Turisták Lapja”-ban, a „Vasárnapi Ujság”-ban és a „Budapesti Hírlap”-ban jelentek meg. Munkái: „Látáspróbák” (1886); „Egészségben polgári és felsőbb leányiskolák számára” (1889); „Egészségben elemi iskolák számára” (1890); „Ütmutató a természetben” (1890—91); „A kisdetek szembajjai” (1890); „Mentő eljárások szembajokban” (1891), stb. A társulatban szemészeti és egészségügyi népszerű előadásai mindig kiváló érdeklődéssel találkoztak.

LAUFENAUER KÁROLY 1848-ban Székesfehérvárott született. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte; orvos-sebész doktorrá ugyanitt 1873-ban avattattott, 1877-ben külföldön elméleti idegkörtani tanulmányokkal foglalkozott. 1878-ban egyetemi magántanár, 1882-ben egyetemi rendkívüli tanár, 1891-ben pedig nyilvános rendes tanár nézetetett ki. Szakmája az elmekör-, nemkülönben az idegkör-és gyógytan. A bécsi elemkörtani társulatnak rendes, a párisi „Société medico-psychologique”-nek és a m. t. akadémiának levelező tagja. Irodalmi munkássága főleg az elmekör-és gyógytan, valamint az agy- és ideg-élettan körében mozog, mely téren több értékes buvárlattal gazdagította a hazai szakirodalmat, mely buvárlatok elismerést vívtak ki külföldön is. A természettudományi társulatnak 1889 óta választmányi tagja; több népszerű előadást tartott a társulat estélyein és több ismertető cikket bocásától közre a „Természettudományi Közöny”-ben.

MIRALKOVICS GÉZA, 1844-ben született Budapesten. Itt végezte gimnáziumi és egyetemi tanulmányait. Az egyetemen már mint tanuló a bonczani gyakorlatok vezetője volt. Ez időben több pályanyertes munkát írt, egyebek közt a „Sebészeti körtant”. Csakhamar bonczani tanársegéddé levén, 1873-ban Bécsben Hyrtl, Schenk és Toldt intézeteit kereste fel, majd meg Lipseben Ludwig és Schwalbe, Strassburgban Waldeyer mellett dolgozott, s magántanárá minősítették. 1875-ben Budapesten a boncztan és fejlődés tan rendkívüli, végre 1878-ban rendes tanára lett. Külföldön megjelent nagyszámú kisebb dolgozatain kívül („A madárszén fészéről”, „A here szöveti szerkezetéről”, „A gerincezhurrol”, „A szemlencséről”, stb.) érdemes művei jelentek meg az „Agy fejlődéséről”, „A kiválasztó és ivarszervek fejlődéséről”, a magyar tud. akadémia kiadásában. „Általános boncztan” című kézikönyv után írta meg legkitűnőbb művét, „Az ember-boncztan tankönyvét”, melynek két kötete a leíró tájboncztanon kívül felőlel az egész „Fejlődést és szövettant”, melyekkel a bonczani rész egy egységes szerves egészet képez. A magyar tud. akadémia levelező, 1884-ben pedig rendes tagjává választotta. 1887 óta az orvosi kar prodekanja.

THANOFFER LAJOS 1843-ban Nyírbátorban Szabolcsmegyében született. Iskoláit Szatmáron, Nagy-Károlyban és Budapesten végezte, s az itteni egyetemen végezte az orvosi pályát is, s 1865-ben orvosdoktorrá, majd egy évre rá sebész-doktorrá avattattott. Még el sem végezte medikai pályáját, s már Balassa mellé fizetéses műtő-növendékül választotta. Balassa halála után dr. Kovács József mellé jutott szintén abban a minőségben. Két évi műtő-növendéki alkalmaztatása után az egyetem élettani intézeténél lett tanársegéd, majd három nyertes egyetemi pályamunkája s a zsűrfelzavódásról írt műve alapján 1872-ben egyetemi magán tanárra habilitáltott. Csaknem négy évi egyetemi tanársegédi működése után az állatorvosi tanintézetbe nevezetett ki rendes tanárnak szakmájára, az élettanra, s ezután számos élettani és szövettani munkát írt. Ezek közül a nagyobbak, mint pl. az „Élettan”, németül is megjelentek Stuttgartban, a „Mikroszkop” című pedig szintén nemcsak magyarul jelent meg, hanem német és orosz fordításban is. 1881-ben a magyar tud. akadémia levelező, majd 1891-ben rendes tagjává választotta; az állatorvosi akadémia körül kifejtett fáradozásai és érdemei elismerésül királyi tanácsosi czimert nyert, mielőtt még egyetemi nyilvános rendkívüli tanárra s 1890-ben az egyetem boncztan székére rendes tanárra s a II. boncztani intézet igazgatójává nevezetett ki. Több bel- és külföldi tudományos társulatnak tagja. A természettudományi társulat estélyein több népszerű előadást tartott.

Növénytanra:

Dr. JURÁNYI LAJOS Nyíregyházán Szabolcsmegyében 1837-ben született. A gimnázium első négy osztályát ugyanott édes atya vezetése alatt végezte, ki ott ág. ev. lelkész és a gimnázium igazgató tanára volt, tőle nyerte az első oktatást a növénytanban; a gimnázium felső négy osztályát Éperjesen végezte, hol Hazslinszky Frigyes vezetése alatt vonzalmá a természettudományok iránt végkép megszilárdult benne. 1856 őszén a budapesti egyetemen az orvosi tudományok hallgatója lett, itt is kedves tárgya maradván a növénytan. 1861-ben Gerenday József, a növénytan tanára mellett lőn tanársegéd. 1862-ben orvos doktorrá avattattott. 1863 őszén az orvostani tanártestületől a Schordan-féle utazási ösztöndíjat megnyervén, az első évet az alapítvány értelmében Bécsben töltötte, hol Fenzl Richard és Böhm tanár előadásait hallgatta, kiválóan Böhm vezetésével boncz- és élettani tanulmányokkal foglalkozván s előadásainál segédkezően. Innét Jenába ment s az 1864/5 tanévben Pringsheim tanár laboratóriumában, boncz-fejlődés-és élettani tanulmányokat folytatott s Pringsheim tanársegédje lett. 1866-ban a növénytan rendkívüli, 1870-ben rendes tanára lett a budapesti egyetemen. 1871-ben a magyar tud. akadémia levelező, majd 1882-ben rendes tagja sorába választotta. Dolgozatai magyar nyelven részint a természettudományi társulat, részint a magyar tud. akadémia kiadványaiban jelentek meg, idegen nyelven pedig német szakfolyóiratokban. Dolgozatai boncz-, fejlődés- és élettani irányiak, részint új tárgyak, részint a vitás kérdések megoldásához szólnak; vizsgálódásai eredményei a német, francia, stb. tankönyvekbe is. — helyenként rajzaival együtt — fölvetették. Mint a növénytani intézet és botanikus-kert igazgatója, azon van, hogy tudományos igényeknek ez irányban is megfeleljen, a mit tanítványainak lelkes és szak-képzett serege és a botanikus-kert fejlődése szépen igazol.

KLEIN GYULA született 1844-ben Éperjesen, hol atya az evang. kollegiumon tanár volt; ennek korai halála után anyjával és testvéreivel Lőcsére költözökött s ott végezte a gimnáziumot és ott tette le az érettségi vizsgát. A növénytan iránti hajlama már korán mutatkozott s azért 1864-ben a bécsi egyetemre ment, hol három éven keresztül természettudományokkal és kivált növénytanal foglalkozott. Utána állami ösztöndíjjal egy évet a zürichi műegyetemen és egy évet a müncheni egyetemen töltött, mely utóbbi helyen Nageli tanárnál kizárólag önálló, mikroszkopos vizsgálatokkal foglalkozott, melyeknek eredményei a magyar tud. akadémia kiadványaiban, valamint külföldi folyóiratokban is megjelentek. Hazatérve, 1869/70-ben a buda-

pesti II-ik kerületi reáliskolánál mint póttanár, az utána következő években a kir. József-műegyetemen előbb mint tanársegéd, azután mint a növénytan helyettes tanára volt alkalmazva, 1872 óta pedig ugyanez intézetben mint a növénytan rendes tanára működik. A természettudományi társulatnak 1873 óta választmányi tagja. 1883-ban a magyar tud. akadémia levelező tagjává választotta, s tanári működése óta az orsz. tanárvizsgáló bizottságnak is tagja. Növénytani irodalmi dolgozatai úgy a „Természettudományi Közöny”-ben, valamint az akadémia kiadványaiban és külföldi folyóiratokban jelentek meg; egyik dolgozatát francia nyelven is közölte s ezt a francia tudományos akadémia díjjal tüntette ki.

MÁGYOSY-DIETZ SÁNDOR 1856-ben született Ungvárt; a gimnáziumot az eperjesi ev. kollegiumban végezte, a hol Hazslinszky Frigyes érdemes botanikusunk oldalán kezdett a növénytanal foglalkozni. Ezután pár évig gróf Andrássy Manó családjánál nevelőködött. Majd a budapesti tud. egyetemen a bölcsészeti kar természetrajzi, vegytani és földrajzi előadásait látogatta, különösen a növénytani intézetben foglalkozva. 1879—80-ban a selmeczibányai erdészeti akadémia a növénytani tanszék tanársegéde volt; majd letevén a tanári vizsgát a természetrajzból, földrajzból és vegytanból 1883-ban a botanikából doktorrá avatták a budapesti tud. egyetemen. Ugyanez évben választották a természettudományi társulat választmányi tagjává. Tevékeny részt vett a kertészeti egyesület megalkotásában. 1886-ban a Typha és Sparganiumról szóló művével a természettudományi társulatnál a Bugát-díjat nyerte el. 1886—87-ben Svájcot és Németországot utazta be, tanulmányozva a növényélettant s a növénytan tanításának módszerét a felsőbb iskolákban; „Erdészeti Növénytan” című művével az erdészeti egyesületnek Deák Ferencz 200 aranyos pályadíját nyerte el. 1880—88-ig a budapesti tud. egyetem növénytani tanszékének tanársegéde volt s Jurányi Lajos vezetése alatt a növénytani kutatás módszereivel ismerkedett meg. Majd kineveztek a budapesti állami felsőbb leányiskola természetrajzi tanszékére. 1889-ben pedig a növénybiologia s a gombák természetrajzának magántanára lett a tud. egyetemen. Irodalmunkat több becses értekezéssel gazdagította, melyek a tud. akadémia és a természettudományi társulat kiadványaiban jelentek meg. A Typha és Sparganiumról szóló német kutatókat is megelőzve, értékes eredményt ért el. Erdészeti irodalmunknak is szolgálatot tett a fák meghatározásáról szóló könyvével.

STAUB MÓRICZ 1842-ben Pozsonyban született. A tanítóképző-intézetet 1858-ban elvégezve és tankepesítést nyervén, azonnal fölvetették a főváros szolgálatába, melyben 1867-ig maradt. Ez idő alatt hivatalos teendői mellett letette az al-reál-tanárokat képező és a gimnáziumi érettségi vizsgálatot, elvégezte az egyetem bölcsészeti tanfolyamát és megszerezte a főgimnáziumi tanári oklevelet is. Egy évet töltött a berlini és bonni egyetemeken és azután letette a doktori szigorlatokat. 1867-ben kinevezetett a budai kir. főreáliskolához tanárnak s itt működött 1874-ig, midőn a középiskolai tanárképző mellé fölállított gyakorló főgimnáziumhoz nevezetett ki tanárnak. Irodalmilag már 1864-ben kezdett működni leginkább pedagógiai irányban. Természettudományi irodalmi működése 1872-ben kezdődött, midőn a magyar kir. meteorológiai központi intézet fölállításá alkalmával Schenzl Guidó fölszólításra folytán a növényphaenologiai megfigyelések érdekében fölszólalt s ez irányban több dolgozatát tette közzé. A növényphaenologia érdekében kifejtett tevékenységeért a Velenczében 1881-ben tartott III-ik nemzetközi kongresszus ezüstéremmel tüntette ki. Staub e mellett a növénygeografia egyéb ágai is foglalkozott, nevezetesen a növénypalaeontológiával. E czéliből több ízben tett a hazában kutató utazást és a gyűjtött anyagot a magyar kir. földtani intézetben tette le, a hol az ő kezdeményezése folytán már 13,000-nél több példányból álló és Magyarország ösvilági floráját képviselő gyűjtemény létesült. Idevágó közleményei közül fellemlítjük a következőket: „A Zsilvölgy aquitánkor flórája”, „Magyarország jégkorszaka és ennek flórája”, „A tavi rózsák jelenje és múltja”.

Számos tudományos és közmívelődési egyesület alapító és választmányi tagja; 1883—1890-ig a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének titkára volt; 1886 óta a magyar földtani társulat első titkára; a magyar turista egyesület központi választmányának tagja és budapesti osztályának első alelnöke és 1884 óta a kir. magyar természetudományi társulat választmányának tagja.

Természettanra:

FRÖHLICH IZIDOR Budapesten 1853-ban született. Egyetemi tanulmányait Budapesten, majd Berlinben végezte. 1875-ben bölcsészettudor lett, 1876-ban a budapesti tud. egyetemen az elméleti természettanból magántanárá képesítettett. Az 1878-iki boszniai megszállásból mint tartalékos tűzérőhadnagy visszatérve, ugyanezen év végén a budapesti egyetemhez az elméleti fizika nyilvános rendkívüli, 1885-ben rendes tanárává nevezetett ki. A magyar tud. akadémiának 1880 óta levelező, 1891 óta rendes tagja. Hazai és külföldi tudományos folyóiratokban és önállóan megjelent nagyszámú kísérleti és elméleti buvárlati dolgozatai közül a m. t. akadémia a fényelhajlás jelenségeire vonatkozókat 1883-ban a Marczibányi-féle jutalommal, az electrodynamometer elméletére vonatkozókat 1887-ben a Bészán-féle jutalommal tüntette ki. E dolgozatok az illető tudományágakban lényeges haladást mutatnak. A m. t. akadémia megbízásából az elméleti fizika kézikönyvét írja, melynek bevezető része „Mathematikai repertorium physikusok számára” 1890-ben jelent meg; „Kinematika” (a mozgás tana) című kötete e napokban tétetik közzé. Kezdetlől fogva szerkeszti az 1883-ban megin-dult, a magyar tud. akadémia III. (mathematikai és természetudományi) osztályának és a természettudományi társulat tudományos működését a külföld szélesebb körű szakközönységével ismertető folyóiratot, mely 1883 óta jelenik meg „Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn” címmel.

KONKOLY MIKLÓS Budapesten 1842-ben született; alsóbb iskoláit mint magántanuló a szülői háznál végezte, később Budapesten tanult. Az egyetemet részben Budapesten, részben Berlinben végezte. Itt Jedlik, Petzval, Toldy, Wertheim, Peters stb., Berlinben pedig Magnus, Dowe, Encke, Rose, stb. voltak tanárai. Konkoly tanulmányainak befejezése után is folytonosan természettudományokkal foglalkozott, s szülői házában mint fiatal embernek is volt egy kis laboratóriuma, hol fizikai és chemiai kísérletekkel foglalkozhatott, míg 1870-ben megkezdte első csillagvizsgálóját építeni s berendezni, melyet 1874-ben átvitt ó-gyallai házáról parkjának közepére, s nagy műszerekkel szerelt fel. Itt kezdődik tulajdonképpen az ó-gyallai csillagda serény működése, bár a hullócsillagok megfigyelései már 1870-ben, a napfoltok vizsgálatai 1872-ben már rendszeresen folytak. A magyar tud. akadémia Konkolyt 1876-ban levelező taggá, 1884-ben pedig tiszteletbeli tagjává választotta; ugyancsak a londoni „Royal Astronomical Society” szintén rendes tagjává, a liverpooli „Astronomical Society” pedig tiszteletbeli tagjává választotta. Konkoly főbb irodalmi munkáinak egy részét a külföldi tudományos irodalomban kell keresnünk, így Braunschweigban jelent meg: „Anleitung zur Anstellung Astronomischer Beobachtungen”, Halleban „Anleitung zur Himmelsphotographie” és „Handbuch für Spectroscopiker” című műve. A három kötet összesen körülbelül 120 nyomtatott ívre terjed s közel 900 illusztrációval van ellátva. Itthon adta ki az ó-gyallai csillagda évkönyvét I—XII-ik kötetben s mintegy 300 értekezése jelent meg, akadémiái s más folyóiratokban. Konkoly 1890 szeptember 19-én a budapesti országos meteorológiai központi intézet igazgatójává lett, de e mellett a megfigyeléseket az ó-gyallai csillagdában is folytatta.

SCHMIDT ÁGOSTON 1845-ben Ferenczfalván, Krassómegyében született. Agymnázium alsó osztályait Temesvárról végezte, honnan 1859-ben a kegyestanítórind váci társházába költözött, mint ujoncznövendék. További tanulmányait Váczon, Kecskeméten, a selmeczibányai akadémián, Nyitrán és Pozsony-Szt.-Györgyön befejezve, a magyaróvári, selmeczibányai, temesvári, kecskeméti, kolozsvári gimnáziumokban

A BOURBONOK VISSZATÉRÉSE AZ ELSŐ RESTAURÁCIÓKOR.

tanárkodott; azonkívül a kolozsvári tudományegyetemen négy éven keresztül, mint az újabb matematikai módszerek magántanára működött; 1880 óta a budapesti kegyesrendi főgymnáziumon a matematika és fizika tanára. Irodalmi munkálatai: «Tanulmány a fényéterről» (1879); «A thermodynamika elvei»; «A geometriai térképzet tapasztalati jellege és az elemi geometria módszere» (1881); «Adalékok a középiskolai természettanhoz» (1885); «Fizika és fizikai földrajz», 6-ik kiadás (1892); «Természettan a középiskolák VII. és VIII. osztálya számára.» (1887); «Az elemi mennyiség-tan rendszeres áttekintése» (1890). Ezeken kívül több középiskolai tankönyvet dolgozott át, és számos folyóiratban, s a természettudományi társulat körében fejtett ki munkásságát.

SCHULLER ALAJOS 1845-ben Budapesten született. Középiskolai tanulmányait a budapesti belvárosi reáliskolán végezte. Majd elvégezvén a budai műegyetemen a mérnöki szaktanulmányokat, csak ezután lépett tanári pályára. A műegyetemen három évig volt tanársegéd, előbb a gyakorlati mértan, később a chemia tanszéke mellett. Ezalatt letette a középiskolai tanári vizsgát. Két évet töltött Heidelbergben, a hol egy évig Kirchhoff mellett mint tanársegéd működött. Visszatérve, 1872-ben a műegyetemen a kísérleti fizika rendes tanárának nevezetett ki. Dolgozatai közül nagyobb körben lettek ismertté egy önműködő levegő szivattyú, s az ennek segítségével ritkított levegőjű térben előállított testek vizsgálata, Warthával együtt végzett kalorimetrikus — hőmérési — dolgozatai. Mint ügyes kísérletező, a természettudományi társulat népszerű előadásainak is megkedveltetője volt.

I. NAPOLEON ÉS KORA.

V. (Folytatás.)

Napoleon bukása.

1814 április 20-án délben a császári gárda két vonalba sorakozott a fontainebleau-i «Fehér ló» udvarán. Lenn az utazó kocsi várakozására készen. Egy óra tájt Napoleon vadásztábornoki egyenruhában lejtő a lépcsőkhöz; mögötte utolsó párthívei és az idegen biztosok. A császár láttára a katonákon erőt vett a megindulás. Zokogás hangzott fel soraikból. A császár feljók nyújtotta kezét, rövid beszédet intézett hozzájuk s azzal intett *Petit* tábornoknak, hogy hozza elébe a zászlót, melyet átöltött és megcsókolt. Látható erőfeszítést tett, hogy leküzdjé érzelmei kitörését, azután kiszakította magát a csoportból s kocsijába szállt.

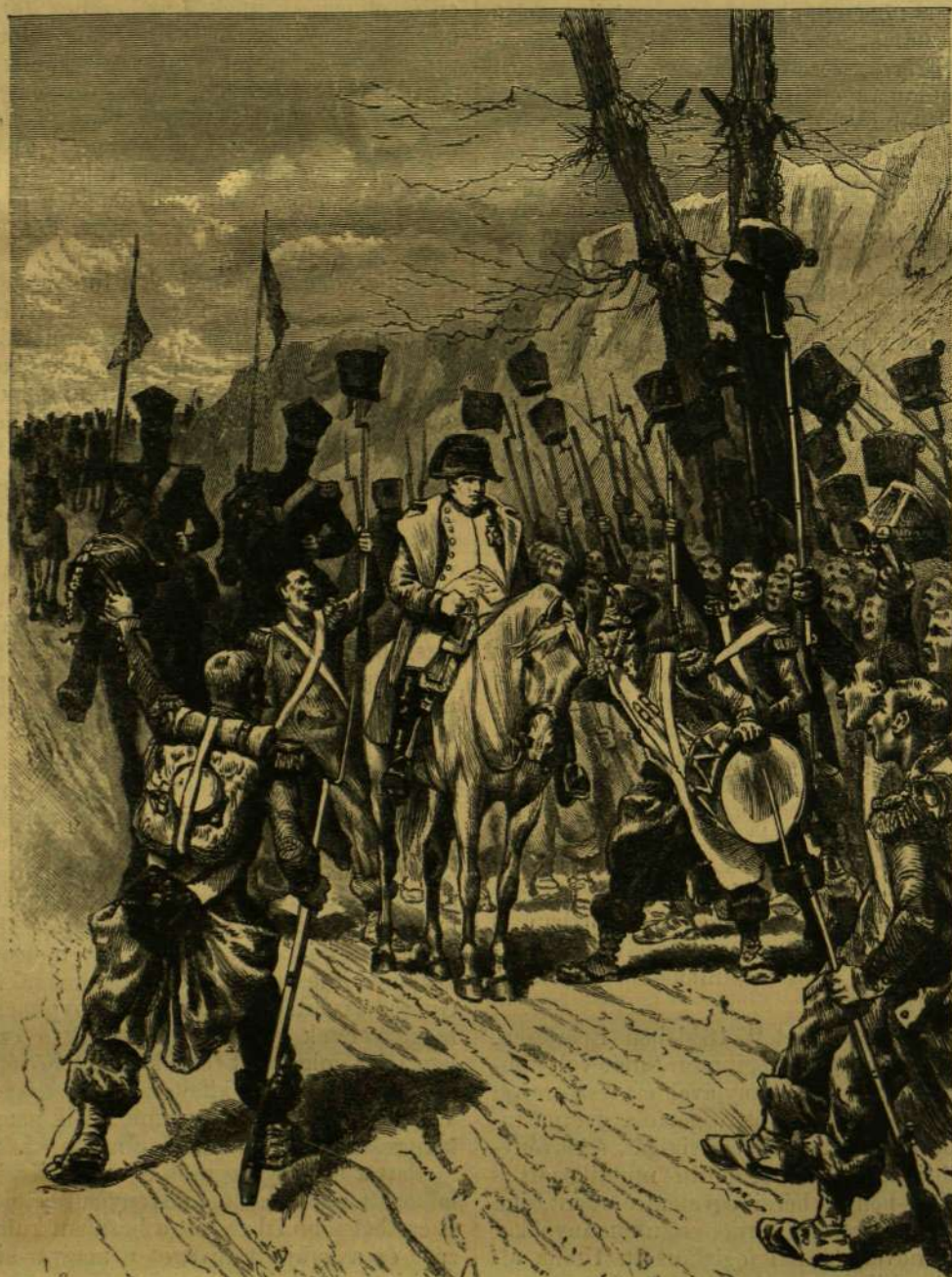
Az utazás ellenséges demonstrációk közepette tartott egész Frejusig, a honnan 14 évvel előbb, Egyiptomból való visszatérte után először indult ki Európa és a császári trón meghódítására. *Napoleon* osztrák tábornoki egyenruhát viselt, hogy fel ne ismerjék.

Május 3-án megpillantották Elba szigetét, hol a császár érkezésének híre mindenkit értető felindulásba hozott. Három hegedű és két bőgő kíséretében vonult be a világ ura új hazájába, hol aranyos papírból és vörös posztódarabokból összetakolt mennyezet alatt felciccomá-

zott teremben fogadták, mint egy falusi bálünnepélyen. Nehány mozsárgyű dördült el, az elbaiak «éljent» kiáltottak. Május 4-ike volt. Előtte való napon vonult be XVIII. Lajos Párisba. Pár nappal később *Napoleon* körutat tett a szigeten, szemügyre vette természeti forrásait, gazdagságait s tervekét készített a jövőre, azok

NAPOLEON AZ ELBA SZIGETÉRE VIVÓ HAJÓN.

«KATONÁK, ISMERTEK-E ENDEM?»

kiaknázására. A fontainebleau-i szerződés értelmében megtarthatták gárdájából 600 embert. Ezekhez járult még valami száz lovas, 60 lengyel és három korzikai vadász-század. Volt még egy kevés tengerészete és 325 ágyúja. Napoleon hozzálátott a kis sziget megerősítéséhez; ez volt utolsó hódítása. «Remélem, Európa nem fog nyugtalankodni» — tette hozzá keserű humorral. Udvartartást, cerle-t, lever-ke-t rendezett be, épen mint a Tuileriákban, s székhelye, *Porto Ferrajo* nevének *Cosmopoli*-ra változtatását vette tervbe.

E közben azonban a Bourbonok nagyon nehezen tudták magukat beletalálni az új helyzetbe. Népszerűségük szétfoszlott, s a francia nemzet nehezen tudta nekik megbocsátani, hogy ők is részesei voltak Franciaország megalázásának az 1814. ápr. 23-iki békekötés által. Míg Bécsben a reakció ulti győzelmét, s az 1815-ben egybehívott kongresszuson Európa koronás fejei a nemzetek sorsáról rendelkeztek, addig Németország, Spanyol- és Olaszország csatáiról egymásután szállingóztak haza a francia hadsereg veteránjai, kik meg voltak győződve, hogy császárok bukását csak az árulás okozhatta. Elkeseredés, méltatlankodás töltötte el szíveiket, mikor látták, hogy haza küldik falukba, megfosztva őket még katonai kitüntetéseiktől is. Magukkal vitték mindenüvé az elégedetlenség, a boszú, a napoleoni kultusz csirjáját.

Ismét mások, bár az alkotmányos monarchiához ragaszkodtak, de az *Orléansokat* szerették volna a Bourbonok helyébe ültetni. Végre egy harmadik párt is keletkezett, mely II. *Napoleon* trónra emelését tűzte feladatává, regensséggel. E pártok mindannyian merész komplottok szálaí tartották kezökben. Egyik legsötétebb tervök volt *Napoleon* meggyilkoltatása Elba szigeten. E tervet XVIII. Lajosnak is felajánlották, de ez méltatlankodva utasította vissza. Ellenben sokkal kecsesetöbbségnek látszott egy másik expedíens, melynek sikerére bizton közel volt Franciaországhoz és a szárazföldre, összeköttetései igen könnyűek és sürűek voltak egykori híveivel. Jobbnak gondolták valami távolabbi börtönbe hurcolni, p. o. Santa-Luciába, vagy Szent-Illonára. E terv már a bécsi kongresszuson fölmerült, de kivitelt elhalasztották.

Pedig ideje lett volna sietni megvalósításával, mert az elbai fogoly titkos előkészületei megtermettek gyümölcseiket. 1815 február 26-án esteli 8 órakor, egy udvari bál alatt a legnagyobb csöndben négy hajó hagyta el a porto-ferrajói kikötőt, 600 gárda-katonát, 200 korz vadászt, mindössze 1100 embert vive magával, *Bertrand*, *Drouot* és *Cambonne* vezérlete alatt. *Napoleon* a főhajón volt. Kis távolságra a szigettől egy francia brick jött velök szembe, mely mit sem sejtve, a császár horgélye felől tudakozódott. *Napoleon* maga vette kezébe a szöcsövet, s maga felelt vissza: «A császár jól érzi magát.»

Március 1-én, délután 3 órakor a császári hajóhad horgonyt vetett Cannes és Antibes közt. A part el volt hagyatva, mi sem akadályozta a partraszállást. *Napoleon* kinyomatta proklamációját, melyet a hajó fedélzetén fogalmazott meg. Itt már a lelkesedés első jelei vártak; a parasztek elébe siettek, hogy bejelentsek neki egy Grenobleból hamarosan ellene küldött zászlóalj közeledését, mely 7—800 emberből állott. *Cambonne* mint parlamentaire sietett elébök, de csatasorba állva találta őket; parancsnokuk minden felvilágosítást megtagadott tőlük. Ekkor *Napoleon* maga közeledett feléjük, alig száz gránátérosától követve, kik puskaikat hönök alatt tartották. «Katonák, ismeretek-e engem?» kiáltott feljók harsány hangon. «Igen, igen» hangzott minden felől. «Ha van köztetek — folytatá *Napoleon* — a ki meg akarja ölni császárt, tegye meg, itt vagyok.» E szavakkal föltárta kabátját, s kimutatta mellét. A katonák csak egy pillanatig haboztak s az után «Éljen a császár!» kiáltásban törtek ki.

A vakmerő kaland sorsa el volt döntve. *Napoleon* ellenállhatlan varázsa megtette hatását katonáira. A kis csapat tovább folytatta útját, mindenütt örömmel lakosság üdvözlései közt.

Március 20-án este *Napoleon* újra bevonult a Tuileriákba, honnan háromszinű zászlót lenggetett a szél, ép úgy mint a Notre-Dame templom tornyáról. Előtte való éjjel XVIII. Lajos titkon kilopózva a palotából, Lillennek vette útját,

a honnan csakhamar átlépte Franciaország határát.

Valaki ekkép jellemezte a hírlapok hangját *Napoleon* visszatérése alkalmával, a mint fokozatosan közeledett Páris felé. 1. «*Bonaparte* partra szállott.» — 2. «*Grenoble* megnyitotta kapuit *Bonaparte* tábornok előtt.» — 3. «*Napoleon* Lyonba vonult be.» — 4. «*Ő felsége* a császár a Tuileriákba szállott be.» E négy versio találós és sikerült parodiáját adja a közvélemény tétovázó hangulatának, mely a hódító újabb feltűnésének híreire mindenkit elfogott. Maga *Napoleon* a legkevesebbet tétovázott. Mindjárt megérkezése után helyreállította az államtanácsot s megkezdte az újjászervezés művét.

De legnagyobb zavarba hozta az elbai szökés híre, mely a bécsi kongresszuson összegyűlt fejedelmekhez március 7-én érkezett meg. *Napoleon* politikai ellenfeleit. A koalíció kötelei már ugyis lazulni kezdtek, hamar gondoskodni kellett azoknak újabb megerősítéséről. Alig telt bele pár nap, a négy nagyhatalom Bécsben újra megkötötte a véd- és daczszöveget s az új koalícióhoz Svédország kivételével a többi hatalom is csatlakozott. Oroszország 300,000 embert ajánlott a küszöbön álló hadjáratra, Poroszország 200 ezeret, Ausztria 150,000-et, Anglia 80 ezeret és így tovább Bajorország, Württemberg, Baden, Hessen, Spanyolország, Portugal, Holland, Szászország.

Azonban kevesebb, mint három hónap alatt Franciaország a maga részéről szintén oly katonai erőt tudott kiállítani, mely képes volt egész Európával szembeállni. Az ellenségeskedések megkezdődtek. Junius 14-én már 120,000 ember készült egyesülni Franciaország határán a porosz *Blücher* és *Wellington* seregeivel. De *Napoleon* régi taktikájával, még mielőtt egyesülhettek volna, egyenként támadta meg őket s egymásután verte meg. Mindazáltal a lignyi drágán vásárolt győzelem semmit sem jelentett, s szerencsétlen véletlenek és az árulás megtették a magukét, hogy a császárság sorsát a waterlooi síkon döntse el.

Nebéz volna a waterlooi véres napnak (junius 18) mindazon körülményeit felderíteni, melyek a francia hadsereg végromlására vezettek. Semmi sem bizonyos, semmi sincs megállapítva e végetes nap történetében. Vádolnak és védnek, állítanak és cáfolnak mindent a mai napig is. Maga *Napoleon* emlékirataiban «érthetetlennek» s «hallatlan végzettségűek összetalálkozásának» nevezi a francia sereg vereségét. «Kevesebb, mint egy hét alatt — így ír — háromszor láttam kisiklani kezemből Franciaország biztos győzelmét. Egy áruló szökése nélkül a harc kezdetén semmisítettem volna meg az ellenséget. Eltiportam volna Ligny-nél, ha balszárnyam (Ney) kötelességét tette volna. Waterloónál is eltiportam volna, ha jobb szárnyam cserben nem hagyott volna.»

MESE AZ ANGYALOKRÓL.

Padlás-szobában, ócska szalmán
Beteg nő ül fiával karján,
Szemében lázas fény ragyog.
Borús, ködös, hideg, komor nap
Tantja oly rideg nyomornak,
Minőnél nem lehet nagyobb.

A gyermek szendén néz fel, esdve
Merőn tekintő szemekbe,
S a mint megszólal édesen,
Feljajdul fájdalomtól anyja,
Kebelt a kín úgy megrohanja
E gyöngye szóra: «Éhezem!»

A tévedt nő e szóban áthat
Kínos felánka szörnyű vádnak
S keblére vonva kis fiát:
«Kegyetlen büntetése bűnnek,
Bosszú éh hangja szűn meg!»
Kétségbeesetten így kiált.

Am hangja válik lágy zenére
S szelíd mosolygás száll szemére
A mint csitítja gyermekét,
S hogy kis fia szemére szálljon,
— Mely minden bűt elű — az álom,
Az angyalokról mond mesét.

A drága hangok dallamára,
Kedvencz meséje hallatára
A kis fiú elandalog
S kicsiny kacóit összetéve
Csak egyszer szólal közbe, kérdeve:
«Éheznek-e az angyalok?»

Mosoly derül arcán a nőnek
S enyelgve mondja a kérdezőnek
Bár felzokogni vón oka:
«Bohóm! hol csillagok ragyognak,
B ldogság int az angyaloknak:
Nem, ők nem éheznek soha.»

A szép mesécske véget ére
S leszányadó kis gyermekére
Szegény nő boldogan tekint.
Am újra jönnek szörnyű képek,
Kis fiúcska majd fölébred
És sírva enni kér megint.

Boldogtalan, sors verte asszony
E drága gond már ne aggaszson,
Elszállt örökre, el tova!
Oh vége, vége már e gondnak:
Ugy-e az angyalokról mondtad,
Hogy ők nem éheznek soha?

MAREK ÖDÖN.

«FEST-COMMERS.»

Berlini levél.

Vilmos császár születésnapjának megünneplésére a «Deutscher Studenten Verein» «Disz-Commers»-et rendezett, egybekötve azt a német császárság megalapításáról és az egylet tizenegy évvel ezelőtt történt alakulásáról való megemlékezéssel. Ez az egylet nevezetes tényezője a német társadalmi életnek; egyuttal céljával, színzetével erősen karakterizálja azokat az áramlatokat, a melyek a német birodalom, de különösen Poroszország számos társadalmi köreit átfogják, s néha szinte irányadóul vetik föl magukat.

A «Deutscher Studenten Verein» ezelőtt tizenegy évvel alakult az egyetemi ifjuság körében, mikor Németországon többen aggodással tartottak attól, hogy a nemzet közönyössé válék a diadalmas hadjáratok, a német császárság újjászülésének nagy napjai iránt. Azért határozottan ezeket tűzte ki céljául: szembeállítani a közönnyel, folyton hangoztatni a német nemzeti eszmét, s nem felejteti el *Sedant*. Kettős jelszava van: *német és keresztény*. Sem idegen nemzetbeli, sem zsidó vallást ma sem vesz fel tagjai közé. És mind a két jelszó valóságos Poroszország egy-egy nagy áramlatának az alapigéjét fejezi ki. Nem az, mintha más irányok, ezekkel szemben is küzdök nem volnának, de mindjárt a dominálók között, talán a legdominánsabbként, ott találjuk ezt a két nagy folyamot, mely rohanva víz magával különböző elméket, ellenséges néposztályokat és belekeverve árjába sok nemzeti dolyfót, sok antisemitizmust, büszkén hömpölyög előre.

Mégis inkább tulnyomó a nemzeti büszkeség az egyletnél, a mely nem szorítkozik Berlinre; több németországi egyetemen alakult hasonló. Bismarckkal összeköttetésben voltak a tagjai, és Moltke is meg szokott volt jelenni ezen a «Fest-Commers»-en.

Tarka, érdekes kép maga a «Commers» is. A «Philharmonia» nagy termének ajtajánál az egylet tagjai szalutálnak Burs-egyenruhájokban: az az ismeretes kerek kis sapka a fejen, sutyásos bársony-zeke keresztben átkötve vörös-fehér-fekete szalaggal, fehér nadrág, sarkantyús lovagesizmával; az elmaradhatatlan cifra markolatú vékony kard egészíti ki az öltözetet. Magában a teremben már alig férnek, a körül-futó karzatokon pedig elegáns hölgyközönség, elegáns toleettekben, — a mit különben igen ritkán látni Berlinben.

A terem zsong, mint egy méhköpű. A szomszédok bemutatkoznak egymásnak, a «benső emberek» kardesörtéssel sietnek ide-oda; a mint egy-egy egyetemi tanár megérkezik, az egylet diszbe öltözött Burs-tagjai kivont kardok között kísérik be. Mikor Wagner Adolf, a híres fél-zsoecziálista nemzetgazda jött meg, az egész

Studentság fölállt és tapsolva fogadta. Lassanként aztán összegyűltek a különböző Burschenschaftok (diák-egyletek) kiküldöttjei is: mindenünnen három képviselő, a magok sajátos egyenruhájában, egy-egy asztal végét foglalva el.

A népelet egyes áramlatainak nyilvánulása mellett ezért a heraldikai tarkaságukért érdekesek a «commerz»-ek. Mert a Bursok öltöztetésén, zászlóján sok gond van fordítva a történeti hagyományra, a heraldikára — mindenesetre több, mint az izlésre. Az a történeti ódság, a Burschenschaftok születési korára való emlékezés, mikor ezek az egyletek kötődtek össze a szétmállott Németországot egy egészzé, mikor ezek szították még a hazafiságot: ez az, a mi szabályait olyan megkötöttséggé teszi. Akármilyen ferdék, akármilyen képtelenül elfajultak

krantz»-ot, s az egész közönség énekel, a bursok pedig levegőbe emelt kardjaikkal vívást miveltnek, összecsendítve a pengéket. Ezután program szerint folyik a «Commerz» tovább, egy-egy toaszt hangzik az emelvényről, s mindenki énekel, egyik kezében a dal-programmal, a másikat a sörös kancsón tartva, egy-egy nagyon hatásos szónoklat végén «Salamander» következik, a mi abból áll, hogy a sörös poharat fenéig ki kell üríteni, üresen fölemelni azt a jobb kézzel, aztán vezényszóra meghimbálni az asztalon, ismét fölmutatni, s aztán rácsapni vele az asztal deszkájára.

Az ének-program «Hivatalos részből» és «Fidulitás»-ból áll. Az első dalokban büszkén, keményen hangzik föl a nemzeti büszkeség, a diadalmas Németország fölött, a mely századok után újra megszületett, a német nemzet fölött, a

ifjak, ígérve, hogy készek mindenüket áldozni ezért az eszményért.

Beszédet mondott Stöcker is, a híres udvari lelkész, a kit II. Vilmos mondatott le, Erős antiszemita nép-szónok, kitűnő agitátor, a ki most is a keresztény eszméket, — így értve azokat, — hangoztatja.

Lassan-lassan átvette a «Fidulitást» az uralmat, a «Gaudeamus»-sal, diák-dalaival, a melyek a tanulást szidják és a dorbézolást dicsőítik; hanem ekkor már csak úgy szoktak uszni a mulatók a sörben.

Hegedüs Loránd.

EGYVELEG.

* Vasuti részvénytársaság nő-elnökkel. Uj-Virginia államban a Pennsbrough-Harrisville vasut-vonal részvénytársaság Kimball Mózes özvegyét vá-

Szilágyi Sándor.

Gr. Csáky Albin miniszter.

Hágyas Endre.

Szilgyi Kálmán.

Dr. Egervős Loránd.

Lengyel Béla.

Than Károly.

Ellinger Ede pillanatnyi fényképfelvétele után rajzolta Csorna Károly.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT JUBILÁRIS ÜLÉSE AZ EGYETEMI VEGETYANI INTÉZET NAGYTERMÉBEN.

is ezek, mégis van valami, a mi egy kis varázst ad nekik a németek előtt: a rozsdá.

Mindegyik tag oldalán ott van a kard, mellette a szalag: különböző, de rendesen igen rikító színnel. Legnagyobb a változatosság a siphákban: a bányász-akadémia növendékei a napoleoni háborúkban viselt porosz népfelkelő-csakót hordják, a fekete posztóra vert rez-sassal, másutt háromszögletes barettre, van lovag-csizmák diák fején, aztán kék, fekete lapos fővegek, messzire lengő struccotollakkal, színes tolltaréjak, — mintha egy-egy régmúlt idő akarna megszólalni ebből a ma már értelmet vesztett cifraságból.

Az egyet. tagból álló elnöksége fölemelkedik az emelvényen álló asztal mellett, mindenik burs kihúzza a kardját és háromszor az asztalra csap. Kezddik a «Commerz» azzal, hogy az egyik elnök elmondja az egyet történetét és háromszoros hoch-hal élteti II. Vilmos császárt, a mit a közönség állva visszhangoztat. A toaszt után a zenekar rázendíti a «Heil dir in Sieges

mely most újra megtalálta a maga nagy országát, «valamint a mesebeli királyfi megtalálta Csipkerózsát». «Wir heissen Deutsche, wollen Deutsche sein.» Olyan büszkén, olyan öntudatosan pattan ki a sorokból a nemzeti büszkeség. És ilyen tenorból folynak a toasztok is, bizony meglehetősen tele chauvinizmussal.

Az egyik fiatal, de erősen öntudatos szónok, ezitálta egy katonatisztnak azt a mondatát: «Die Welt gehört den Germanen» — «A világ a germánoké» — a mi ugyancsak büszke mondas. Mikor a szónok Bismarckot éltette, «a ki egykor arra hivatkozhatott, hogy az ifjuság az övé, és most is bízhatik ebben, mert nem lankad az ő szeretetök ő iránta, ki merik azt mindig mondani» — viharosan tapsolt, éljenzett, tombolt a közönség és megújult a hangos tetszésnyilvánítás egy lelkésznek Bismarckot éltető szavainál újra.

A toasztok sorát egy allegorai előadás szakította meg: Germániának esküdnek hűséget az

lasztotta meg elnökül. E nő kitűnő üzleti ügyességgel bír s a vasuti ügyekben is járatos.

* A rabszolgák ára a régi Görögországban igen különböző volt. Xenophon emlékezik egyről, kiért egy egész talentumot adtak (2350 forint), míg egy másiknak ára csak fél mina (20 forint) volt. Egy hárfanőért 30 minát (1200 forint) is adtak. Lukullus rabszolgái között volt olyan, melynek ára csak 3 frt volt, míg egy eunuchért 20,000 sesteriát (1700 frt) adtak.

* Karr Alfonz lakóházát Havre egyik külvárosában, hol a híres író legszebb műveit írta, köztök «Entour de mon jardin», «Sous les Tillands» címűeket és másokat s hol 11 éven át csaknem minden francia nevezetesség megfordult, most lerombolták.

* Óriási panorámát készítenek közelebb a berni havasokról a chicagói világkiállítás számára. A panoráma 17 méter magas s 115 méter széles lesz, külön svájci stílusban épült házban állítják ki. A költség legalább másfél millió frank lesz, mivel a havasokról sok eredeti felvételt készítenek. Az előmunkálatokat Genfben eszközözték, de a festői kivitel párisi művészekre bízott.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT KÖZGYŰLÉSE.

A magyar történelmi társulat e hó 18-iki ülésének ünnepélyes és nevezetes mozzanata volt, mely a hazai történetírást nagy meglepetésben részesítette, s megvalósításához vezette historikusaink egyik vágyát. Hazafias alapítvány az, melynek hatása a magyar történetírás fejlődésére igen fontos, s az egész nemzet hálájára érdemesíti a nagylelkű alapítót, Fraknói Vilmos ezimzetes püspököt és jeles történetírót.

Hazai történelmünk anyaga korán sincs feldolgozva, csak nagyjából küzködhetek meg vele historikusaink. Nemzetünk multjának csak főbb eseményeit ismerjük, de még azt sem mindig elég biztosan, mint már nem egyszer kiderült. Az események okai azonban homályba burkoltak. Művelődési életünk a magyar királyok korából keveset tudunk. Mi ennek az oka? Históriai kútforrás hiányos volta. A tatárpusztítás, a török-dúlás idejében az írott emlékek ép úgy elenyésztek, mint egyéb emlékeink, épületeink, templomaink, zárdáink. Aránylag csekély az, a mi az országos levéltárban s még néhány más levéltárban fennmaradt, káptalanoknál, szerzeteknél. De a külföldi levéltárak gazdagok magyar vonatkozású kútforrásokban. Mióta a bécsi császári titkos levéltár, a francia nemzeti levéltár megnyitott a tudományos kutatások számára, azóta győződünk meg erről. A mohácsi vész előtti történelmünk kincsesháza azonban Olaszország, ama bensőbb kapcsolatoknál fogva, melyben Magyarország állt a régibb időkben Itália fejedelmeivel és a római szentszékekkel. Szent Istvántól kezdve, ki a koronát Rómából kapta, egész Mátyás királyig, kinek udvarában olasz műveltség virágzott, fennmaradt ez az összeköttetés, sőt azontúl is nagy figyelem tárgya volt Rómában Magyarország, melynek a pogány uralom alól való felszabadulása élénken foglalkoztatta a pápákat, s az itteni állapotokról folyton nagyon kimerítő jelentéseket küldtek a pápa nunciusai. Magyarország is az olasz műveltség emelőjéből táplálkozott, mint egész Európa. A magyar királyok udvarában olasz tudósok és művészek éltek. Históriainkat nem egyszer együtt jegyezte Klio Italia történelmével. Így az Anjouk korában, vagy Nagy Lajos nápolyi hadjárata idejében. A pápák politikájának pedig Magyarország mindig fontos tényezője volt, mint a keresztény civilizáció határszéle.

Mérhetetlen az a történelmi anyag, mely a pápai levéltárakban föl van halmozva politikai, művelődési életünkről, egyházi állapotainkról. Ezek a legrégebb korszakokra vonatkoznak, oly idők, melyekről a hazai kútforrások csak keveset tudnak. A roppant anyagnak csak egy kis része vált eddig ismeretessé, azonban elégséges arra, hogy a vatikáni levéltárak átkutatásának, tanulmányozásának szükségéről meggyőzze a szakembereket. Kutatják is, de nem elég erővel, mert kellő eszközök hiányoznak hozzá.

Ilyen eszközt ajándékozott most a magyar történetírásnak Fraknói Vilmos, megvetvén alapját Rómában egy magyar történelmi intézetnek. Saját költségén emeltetett ott épületet, mely otthona lesz fiatal historikusoknak, kik azért mennek Rómába, hogy ott a nemzet történelmének kútforrásait, vagy a régészeti és műtörténelmet tanulmányozzák. Az intézetben találhatnak magokat céljaiknak. A magyar történetíróknak régi óhajta volt ez.

Az előre haladott nemzeteknek többféle intézet van Rómában festők, archaeológiai búvá-

rok, építésszek, historikusok, zenészek számára. Rómában együtt van az antik világ, a kereszténység, a középkor emléke, ereklyéje, alkotása, szobrokban, épületekben, műkincsekben, levéltárakban, képtárakban, muzeumokban, de egész Rómában is szerteszét szórva. Azért gondoskodtak már régebben spanyolok, francziák, angolok, németek, hogy saját külön intézetük legyen ott, melyben alapítványokból, állami segélyből tanulhatnak komoly törekvő ifjak, dolgozhatnak tudósok.

Most már Magyarországnak is van külön történelmi és művészeti intézete egy kiváló historikus és egyházi férfiú lelkes adományából, a ki maga is sokat él Olaszországban, főképp Rómában, hol fáradhatatlanul búvárolja a levéltárakat, s munka közben szerzte a meggyőződést, hogy a kincses bánya kiaknázása mily aránytalan csekély erővel indult meg, hogy ezt fokozni szükséges történetírásunk érdekében. Érdemes történetíróink már többször hangoztatták ily intézet szükségét éppen Rómában. Szilágyi Sándor hírlapi téren is agitált és buzdított. Hivatkoztak a francziákra, kik kétszáz év előtt szükségét érezték, hogy a francia szellem behatoljon Róma műkincsei közé. Azóta a francziák még két újabb intézetet rendeztek be magok számára Rómában. Németország számára IV. Frigyes Vilmos archaeológiai intézetet alapított Rómában. Spanyolországnak is régen van ott iskolája. Mi ránk nézve főleg azóta vált sürögőse egy historiai intézet Rómában, mióta a vatikáni levéltárak s egyéb pápai levéltárak megnyitottak a kutatók számára.

Fraknói Vilmos elhatározását nem előzte meg semmi előleges hír, csak mikor bevezetett tényre vált, értesítette róla a magyar történelmi társulat titkárát, Szilágyi Sándort, levélben. A levelet Szilágyi a történelmi társulat közgyűlésén olvasta föl, a hol nagy lelkesedést támasztott. Fraknói Róma egyik legszebb helyén vásárolt telket az intézet számára; az építkezést

legközelebb megkezdeti. Ott tudós talál otthon az intézetben. Kétségtelen, hogy az intézet bővítéséhez, alapítványához mások is hozzá fognak járulni és idővel mind jobban gyarapodni fog, és mind több magyar tudós szolgálhatja Rómában a tudományt.

Fraknói, a tud. akadémia másodelnöke vezeti azt az okirat-kiadást is, mely a főpapság adományából indult meg s «Monumenta Vaticana» czímen adja közre a magyarországi vonatkozású aktákat, okiratokat. Senki nála nem ismeri jobban az olaszországi és római levéltárakat, melyekben évek óta otthonos. Az év egy részét rendszeren Olaszországban tölti. Most is négy hó óta időzik Rómában, s e közben érlelődött meg benne a nemes elhatározás.

Máshol az ily intézeteket az állam alapította, s az ország gondoskodik a kutató tudósok ellátásáról. Nálunk magánember nagylelkű bőkezűsége ajándékozta meg vele a nemzetet. A jeles tudós a hazafias polgár koszorújával is földszitette magát.

A szép levelet, melyet Fraknói e hó 14-ikéről keltezte irt Szilágyi Sándorhoz, itt közöljük:

Szilágyi Sándornak,

a Magyar Történelmi Társulat titkárának
Budapest.

Róma, 1892. február 14.

Kedves Barátom!

A vatikáni könyvtár magyar osztályának gyarapítása ügyében tanúsított szíves érdeklődésért hálás köszönetemet kifejezve, — ezen alkalommal közölni kívánom Veled egy tervemet, mely hónapok óta foglalkoztat, de, a melyet csak most, mikor kivihetősége fölől biztos vagyok, lehet tudomásodra hoznom, felhatalmazván, hogy arról a «Századok» olvasó közönségének is tudósítást adhass.

Jól tudod, hogy velem együtt számosan, kik Róma könyv- és levéltárainak, első sorban a XIII. Leó pápától nagylelkűen megnyitott vatikáni levéltárnak gazdagságát ismerik; kik azt az emelő hatást, a mit minden fogékony szellemre az örök város gyakorol, méltányolják; kik figye-

FRAKNÓI VILMOS.

Hirsch Neill rajza.

lemmel kísérik, mint alapítanak a művelt nemzetek egymásután tudományos és művészeti intézeteket Rómában: évek óta táplálják azt az óhaját, hogy egy ilyen jelentékeny kulturális tényező áldásaiban hazánk is részesüljön.

Mindazáltal kísérleteink, melyek egy római magyar intézet létesítésére céloztak, eredményhez nem vezettek.

Jobb időkre vetett kétes reményekkel jöttem negyedfél hónap előtt Rómába.

Itt azonban meggyőződtem a felől, hogy a jelezett cél eléréséhez, magamra hagyatva is megtehetem a döntő lépést.

Az építkezési spekulációk nyomaiban bekövetkezett katasztrófa a telkek értékét és az építkezési anyagok árát tetemesen leszállyítván, szerény vagyonom, a következő évek takarékosága által gyarapítva, elégségesnek mutatkozott, hogy az intézet befogadására alkalmas ház építésének gondolatát felkarolhassam.

Nem késtem a talán soha vissza nem térő kedvező perczet megragadni, a gondolatot tetté érlelni.

Telket vásároltam. Róma legszebb pontján, a Janiculus oldalán, a Szent Péter halála színelhőn épült remekművekben ékes templom, honnan Spanyolországi Akadémia közelében, honnan elragadó kilátás nyílik a városra, a romoktól begyepesített síkságra, a háttérben emelkedő hegyláncra.

Ott, kis kerttől körve, a déli növényzet örökzöld keretében fog emelkedni a nem ugyan fényes, de nem is disztelen ház, melynek tervét és költségvetését egy jónévű és megbízható építész már elkészítette, úgy, hogy az építkezési munkálatok a legközelebbi hetekben megindulnak.

Az épület földszinti helyiségei nekem, és halálom után az intézet igazgatójának szolgálnak lakásul. Az első emeleten egy könyvtártermet ott lakozsoba környez: első sorban magyar történetbúvárok, de egyszersmind az egyetemes történelmi, a régiségtudomány és a művésztörténelmi magyar munkái számára.

Egyébiránt az alapító oklevél formulázása tárgyában kikérem a hazai illetékes körök tanácsát és utasítását.

Nem kell Néked... (A levél itt következő végső sorait, kézirati hasonmásban — facsimile — közöljük.)

Nem kell Néked magyaraimnak, melyek boldognak és izgatottak magamat, hogy nemcsak irodalmi műveimmel, hanem egy bizonyos tartóvabb hatáskörrel alkothatnak is elcsúszni a kegyelettel nemzeti történelmünk emlékei, hagyományai és tanulságai iránt, melyek ket elhanyagolva — hogy dicsőítsd benneteket és megerősítsd jelszót az oldalt nemzeti szavakkal —, nincsenb le a múlt, sűrűbb a jelen, késebb a jövő."

Ismerd átjón. A legmígyszerűbb időveléssel
sajjok
igaz követ,
fraknóvilág

A TÖRTÉNELMI TÁRSULAT KÖZGYÜLÉSE.

A történelmi társulat e hó 19-iki közgyűlését emlékeztetéssel tette Fraknói Vilmos nagy alkotása, a római magyar történelmi intézet, melyről a titkári értesítette a közgyűlést. Előbb senkinek sem volt sejtelve erről. A közgyűlésre sokan gyűltek össze, kivált a tudományos körökből. Ott voltak Desseffy és b. Hornig püspökök is.

Gr. Széchenyi Antal foglalta el az elnöki helyet s rövid megnyitói beszédében fölelíti, hogy a társu-

ság fejlődésében biztató jelenségek mutatkoznak. Ezek közé tartozik az uralkodó család tagjainak érdeklődése. A király és az uralkodó család több tagja szívesen fogadta Marczali Henriknek «Mária Terézia» életrajzát, kik mindnyájan köszönetüket fejezték ki. Az elismerés nemcsak a tárgy és munka iránti érdeklődésnek, hanem egyszersmind azon rokonszenvenk is kifejezése, melylyel 6 felségek hazánk nyelve és irodalma iránt viseltetnek. Az elnök végül indítványozta, hogy a társulat fennállásának 25 éves jubileumát május havában üljék meg.

Szilágyi Sándor titkári olva-ta fol ezután a titkári jelentést. A társulat javára 1890. év végével bejelentett összes alapítványok összege 34,765 frt volt, most a bejelentett alapítványok összege 39,663 frt; az alapítók szaporodott tehát 4188 frral. E jelenté-keny alapítványi összeget összesen 318 alapítónak köszönheti. A törvényhatóságok csatlakozásában örvendő jelenséget látjuk annak, hogy az érdeklődés hazánk története iránt emelkedőben van; de fokozza az örömet, hogy ez ideig a szász községek közül is öt lépett a társulat kötelékébe. Ma 1546 évdias s az elő alapítókkal együtt összesen nyolcz híján 1800 tagja van a társulának. Így kimondva együtt, szép szám; de hit összesen 1800 ember van-e, ki hazánk történetirása fejlesztésére s a történeti kútfők felkutatásának munkájában támogatni akarja az e célra alakult társulatot? Valóban, küszöbén az annyi lelkesedéssel felkarolt millenniumi ünnepnek, erre gondolni sem lehet. Majd megemlékezik a jelentés a társulat kiadványairól, kutatásairól, s végül fölvetve a kérdést, hogy a mi történetírói nemzedékünk teljesíti-e kötelességét, konkrét esettel kívánat világszolni, ezeket mondva:

«Ma már nekünk is van «École de Rome»-unk. A magyar történelmi és művészeti intézet Rómában meg van alapítva. Az akadémia, a múzeum után ez a harmadik nagy alkotás, mely történetírásunk fejlődésére kiszámíthatatlan haszonnal fog járni s áldásos gyümölcseit rövid idő alatt fogjuk élvezni. Utolsó perczben kaptam a levelet, mely erről értesít s melyet önöknek bemutatni szerencsés lesz: s önök bizonynyal velem e ytt meghatóan fognak áldást kérni a mindenhatótól arra, ki kitűnő történelmi alkotásaira, szerencsés kutatásaira e nagylelkű áldozattal feltette a koronát!»

Erre következett Fraknói Vilmos levelének felolvasása, melyben tudatja, hogy magyar történelmi intézetet állít föl Rómában. Az örvendő meglepetés hosszú éljenzésben és tapsban nyilatkozott, s a közgyűlés elhatározta, hogy Fraknóinak távirati úton nyilvánít köszönetet.

adatokhoz jutottunk. Nagy Lajos korát, politikáját, a szerencsétlen Endre nápolyi király történetét egészen új oldalról látjuk megvilágítva. A kiváltságvelek közt legfontosabb a XIII. János által az ó-budai egyetem részére kiadott bulla, 1410-ből. Ez egyetemet a konstanzi zsinaton három hittanár, két jogtanár és egy orvosudor képviselte.

A nagy figyelemmel hallgatott előadás után a pénztári jelentést mutatták föl. A folyó évre a bevétel 15,870 frta, a kiadás 14,758 frta van számítva.

Végül a választások történtek meg. Az elnököket ismét megválasztották, s a választmányt kiegészítették.

AZ 1892-KI NAGY HÁBORU.

(Folytatás.)

A fentebbi cím alatt a Londonban megjelenő «Black and White» («Fekete és fehér») című angol képes hetilap érdekesen és ritka katonai szakavatottsággal írja le a jövőndő, 1892-ki nagy háborút, a mint ez a szerző feltevése szerint valószínűleg le fog folyni. E nagy háború előzményeit s előrelátható eseményeit a szerző úgy írja le, mintha már megtörténtek volna s mint azt katonai és politikai szakemberek, a nemzetközi politika, valamint a hadászat terén jól ismert tekintélyek elképzelik és valószínűnek tartják.

Franciaország hadüzenete.

(Lowe Károly új külön tudósítónk távirata.)

Thorn, május 1-én.

Vilmos császár ma az itt táborozó 60 ezer ember fölött szemlét akart tartani. Ő felsége nagy katonai kísérettel éppen a harmadik hadsereg gyalogságát vette szemügyre, midőn egy erősen vágott parancsörtszt a császárnak egy levelet nyújtott át, mely a boríték színe után ítélve, távirat lehetett. A császár azonnal felbontotta a levelet s néhány pillanat múlva kíséretéhez fordulva, a következő szavakat mondta:

«Uram! Franciaország hadat izent.»

Az erre beállott csendben mindenki szomszédjára nézett, mintha a borzasztó hír hatását annak arcából ki akarná olvasni. A császár kisé halaványabb lett, de nyugalmát el nem veszítette.

«Uram! — mondá végre — ez mindnyájunkra nézve nagyon komoly pillanat, de a hír nem jött váratlanul és bennünket nem fog elkedvetleníteni. Most azonban önöket el kell hagynom, mert a hazát sokkal nagyobb veszély fenyegeti nyugatról, mint keletről, s Németország császárnak ott a helye, hol legnagyobb a veszély. Uram, fővezéri tisztemet az én kedves barátomra és testvéremre, a szász királyra bízom, ki mint kipróbált, vitéz katona fegyvereinknek becsületet és győzelmet fog szerezni. Egyszerre egy ellenség is elegendő, s minél előbb nyújtunk segédkeztet szövetségeseinknek, hogy az ellenséggel végezhesse nek, annál előbb leszünk képesek összes haderőnk összpontosítani, s örökös ellenségünkre döntő csapást mérni, mely bennünket ismét igazságtalanul megtámadott. — Uram! most nincs időm arra, hogy még többet beszéljek, s így Istentől seregeim számára a győzelmet kérve, oda sietek, hol legnagyobb a veszély. Istén önökkel!»

Erre a császár lovát sarkantyúba kapva, kíséretével együtt a jelen voltak lelkesült éljenzései közt Thorn felé elvágtatott.

A német hajóhad a Balti-tengeren.

A következő, ápril 30-áról kelteztett levelet Colomb Fülöp ellentengernagytól vettük ki, a Balti-tengeren folyó hajóhad működéseinek szemtanuja volt.

«Yachtommal Kielben voltam, midőn a bolgár fejedelem élete ellen elkövetett merénylet híre ide jutott. Magától értetődik, hogy az egymást követő sürgönyöket és híreket mindenki feszült figyelemmel fogadta. Mihelyt Oroszország az osztrák határt átlépte, több német csirkáló hajó tengerre kelt s néhány nap múlva már szép számú hajóhad volt együtt. Az illető hajók parancsnokainak megjegyzéseiből azt következtettem, hogy Németország nem akarja bevárni, míg Oroszország tengerparti városait feljűdja, hanem azt megelőzve, a háborút az ellenség területére fogja átvinni.

«Az egyesült német hajóhad Libau felé tartott, mely város Kielettől mintegy 450 mérföldnyire fekszik. Az egész úton csakis angol kereskedelmi gőzökkel találkoztunk, de végre a tengerenagy megállí-

tatta a hajóhadat s hosszabb jélváltás után kitűnt, hogy az orosz hajóknak valahol közelében kell lenniük s így az összeütközés nem sokára be is következhet.»

A danzigi összeütközés.

Egy orosz torpedó-hajó elsüllyesztése.

Tizenegy óra felé az orosz hajóhad hajóit már tisztán ki lehetett venni. Számra nézve sokkal erősebbek voltak, mint a németek, melyek a tüzelést azonnal megkezdték, mihelyt látávolba jutottak. A tüzérség különösen német részről nagyon gyorsan lött. Egy órákor a sürti füstből, mely a tenger színet elborította, egy torpedó-hajó bontakozott ki. Eleinte nem vehettük ki, vajjon német-e vagy orosz, de mozdulatai arra mutattak, hogy a jármű gépezete már csak nagyon nehezen működik. Mintegy kétszáz lépésnyire a torpedó-hajó egyszerre elmerült s a benne levő emberek, két tengerész és egy tiszt kivételével a vízbe fulladtak. Rögtön lebecsült csónakkal a szerencsétlenek segítségére siettem ugyan, de csak a súlyosan megsérült tisztet s a két közembert menthettük meg. A tüzelés nemokára megszűnt, mivel a német hajóhad-parancsnokhoz érkezett utasítások szerint Franciaország hadizenetét folytán az egész hajóraj összpontosítására kellett működni, hogy az oroszoknak a tengerparti szélekről való elűzése lehetővé váljon. Danzig alatt a németek több orosz torpedó hajót süllyesztettek el, míg részükről az «Oldenburg» nevű vitézett hajó sérült meg. A német hajóhad egylőre a Jahde öblébe vonult vissza, nehogy a francziák által hátban megtámadtassék, mi a hadizenet folytán várható volt.

Az oroszok az egész tengerpart hosszában csirkálnak s valószínűleg partraszállásokat terveznek.

A német haditerv.

London, május 3.

A francia hadizenet természetes kifolyása Németország Oroszország irányában tanúsított fenyegető eljárásának. Németországban mindenki tisztában van azzal, a mit Párisban ellenük terveznek. Két oldalról megtámadva nem remélhetik, hogy a harezetén az 1866-ikihoz és 1870-ikihez hasonló sikert elérjenek. A tülerőt csakis jól kigondolt haditervük gyors kivételével, a helyzet teljes felhasználásával s váratlan meglepetésekkel lehet ellensúlyozni. Franciaországot keleti határszélein Verdun vagy Belfort ostromzárólásával megtámadni alig lehetséges, mivel ez sok időbe kerülne, mi által egyéb veszélyek merülhetnének fel. Németország jelenleg csakis Belgiumon keresztül juthat Franciaországba. Ámde Belgium semleges terület. Semlegességét a nagyhatalmasságok biztosítják, mely körülmény azonban tekintettel a legújabbban vett hírekre, vajmi kevés értékkel bír. Ugyanis azt hiszik, hogy Németország Belgiummal oly titkos szerződésre lépett, mely szerint seregeit belga vasutakon az országban keresztül továbbíthatja.

A német haditerv berlini levelezőnk szerint a következő: A húsz hadtest közül hét a szász király vezénylete alatt az orosz határszélen van elfoglalva, s így Franciaország ellen csak tizenhárom hadtest, a hozzávaló független lovas dandárokkal harezolhat. Az első hadsereg Albrecht porosz herceg alatt Belgiumon, illetőleg Verviers Liège, Namour és Charleroi-n keresztül az északi határt Maubeuge és Rocroy közt Hiron tájékán lépi át. A Maubeuge-n túl levő francia erődök nem bírnak hadászati fontossággal. Az Ardenes Eifel-i tartományok a visszavonulási vonal biztosítására nagyon kedvező terepet nyújtanak. Az első hadsereg hat hadteste, u. m. a testőrség, a 7., 8., 10., 11. és 16-ik legközelebb állnak Kölnhez, honnan a Belgiumba való előnyomulás megkezdődik. Mint vezénylő tábornokok Mer-scheidt, Hüllessem, Von der Burg, Versen, Albedyl, Loe, mindannyian az 1870-iki hadjáratban kipróbált katonák szerepelnek.

A császár, mint az összes haderők fővezére a sereggel jár, kíséretében a vezérkar főnöke, gróf Schlieffen tábornok, nemkülönben a többi német fejedelmek tartózkodnak. A lovaság parancsnoka Frigyes badeni nagyherceg.

A második hadsereg a 9. 14. és 15-ik hadtestekből áll. Ennek feladata a trier-brüsszeli vasút mentében Luxemburgon keresztül a nagy-

herezeg beleegyezésével Arlonig nyomulni, honnan a francia határt Montmédy és Sedan közt érinti. Ennek szomszédságában a hadsereg zömével való összeköttetés fenntartása mellett magára vonja a Verdunól déli irányban álló francia tábori hadsereg figyelmét, s azt a Namur és Charleroi felől előre nyomuló német hadsereg elleni működéstől visszatartja. Ezen «feltartóztató» működés keresztülvitele után, mely egy csata vívásával vagy a nélkül fog megtörténni, Mezières felé nyomul előre, s a nagy sereghez csatlakozik, mely ezalatt a határt átlépte. A második hadseregnek a keleti Ardenes hegyláncz terepi viszonyait kell legyőznie, s a határszélek vonalán az összeköttetést fenntartania. A nehez feladat megoldásában Kleist tábornok erős lovassági tömegei segédkeztet fognak nyújtani. — Ha a francziák keleti váraik függőnye mögött a támadásra szánják el magukat, német hadászok szerint lehetetlen leend őket Elzász és Lotharingia elfoglalásától és a Rajna bal partján felfelé való előnyomulástól visszatartani. A határszéli erődök láncolatában a francia mérnök-kar Toul és Épinal közt egy tetemes szélességű védtelen nyílást hagyott. E nyílás a mögöttes létező francia erődítmények miatt részben egy csapdához hasonlít, a melynek Franciaország felé való kitörölését mindkét oldaléban figyelemmel kellend tartani. Ezen nyílás át ellenében a Meurthe mögötti fennsíkban Lunéville és St.-Die között Rambervilleig erő előőr-sökkel s a mely sokkal előbbre tolt lovassági vonallal a harmadik német sereg, vagyis a 13. 1. és 2-ik bajor hadtestek Lipót herceg bajor regens parancsnoksága alatt állást foglalnak. A herceg időnként tüntet, hogy a francia tábori sereg oldalékat és utóhadát leköttesse. Tetemes tülerő által megtámadva, a sereg visszavonulási vonala a közép Vogesek felé nyitva áll. Ha a nyíláson be lehetne jutni, s ily formán a francia csapatok visszavonulása folytán az ország belsejében előforduló harezokban való részvétel lehetővé tétetnek, az erre vonatkozó utasítások a császári főhadiszállás által fognak kiadhatni. A hadsereg mozgósításának befejezése után a «Landwehr» teljes mozgósítására kerül a sor, melynek legénysége harezvonalba álló csapatok kiegészítésére fordítatik, mert a hazát tetemes tülerő ellen kellend megvédeni. A 2-ik (pomerániai) sereg az északi tengerpart védelmére Németországban marad.

A francia haditerv.

Németország készülődéseit Franciaország nem nézte tétlenül. A legújabb sürgönyök szerint a francia vezérkar által kidolgozott hadi terv lényeges módosításokon ment keresztül, mivel Párisban megértették, hogy a német hadsereg zöme Belgiumon keresztül fog előre nyomulni. Eredetileg ezen esetről már előre gondoskodva lón. A La-Fère—Soissons—Laon-i vár háromszögben négy hadtestnek kellend állást foglalnia. Két hadtest a Meuse folyó mellett Mouzon és Dun közt a németek benyomulását Montmédy és Longwy közt megakadályozza. Három hadtest a legszélsőbb délkeleti határszélekre vonul, mivel Olaszország a hármass szövetség tagja lett. A párisi kormányzás csapatjai nem mozdulnak helyükről. A hátralévő tíz hadtest Verdunól Belfortig a keleti határt őrzi. Ezen intézkedések azonban megváltoztattak, mivel Belgium keleti határain egy nagy német sereg vonatik össze, mely valószínűleg Franciaország északi részébe akar nyomulni. Saussier tábornok az összes francia hadak főparancsnoka és Miribel tábornok vezérkari főnök rögtön a szükséges új tervet megállapításához fogtak. Jelenleg nem kevesebb, mint hét hadtest, u. m. az 1., 2., 3., 4., 9., 10. és 11-ik a La-Fère—Soissons—Laon-i háromszögben Saussier közvetlen vezénylete alatt vonatott össze. Két hadtest, az 5-ik és 6-ik Carre de Bellemare tábornok alatt a Meuse mentét őrzi, a mint ez már eredetileg tervezve volt. Hét hadtest a keleti határ tábori seregét és helyőrségét képezi Gallifet és Auerstätt herceg tábornokok vezénylete alatt. Thomassin tábornok alatt három hadtest az olasz határt Albertville-től Mentoneig őrzi. A francia sereg mo-

gósítása kissé később kezdődött mint a németeknél, de mihelyt a parancs ki lón adva, gyorsaság, alaposság és rend tekintetében meg azokat is meglepte, kik Franciaország katonai újászervezését bevégzett ténynek tekintették.

Az angol közvélemény. — Vita a parlamentben.

London, május 3.

Mialatt Franciaország és Németország teljesen fegyverben állva egymással a Rajna partjain farkasszemet néznek, Angliában a napi eseményeket oly feszült figyelemmel kísérik, mint a napoleoni háborúk idejében. A nép, a sajtó és az ország politikai köré egyforma izgatottsággal egyelőre Belgium semlegességének bekövetkezheto megértése ellen nyilatkoztak. Az ellenzéki sajtó ismételtelen hevesen támadta meg a kormányt mivel a «semmittevő» miniszterei a nagy teutonikus hatalom tálkapásai tárgyában még nem mozdultak, sőt a kormánytól mostanig jó viszonyban álló újságok is róstellik a dolgot, a mennyiben Belgium bizonytalan sorsa és jövője az antwerpeni kérdést újból föllevenítendő. A német mozgósítás hírére, mely kedden érkezett ide Londonba, s melynek folytán attól kell tartani, hogy a német hadak Belgiumon keresztül Franciaországot ellen fognak nyomulni, Sir William Harcourt az alsó-házban azt indítványozta, hogy a ház elnöke a komoly nemzetközi kérdések és eshetőségek tárgyalását, nevezetesen Belgium semlegességének fenntartását mielőbb tűzze ki a napirendre. A komoly hangon elmondott s a ház által néma csendben meghallgatott interpelláció után az elnök (Balfour) a nélkül, hogy székről felkelt volna, kijelentette, hogy erre tán a holnapi napot kellene kitűzni. Balfour úr túlzott egykedvűségét a ház gúnyos hahotával fogadta. A másnapra kitűzött vitát Balfour úr következő beszéddel nyitotta meg:

«Ezelőtt egy évvel — mondá a tisztelt elnök — Ő Felsőlegény kormányja bizalmas úton arról értesült — még pedig Németországból és Belgiumból egyszerre — hogy e két állam egymással oly titkos szerződést kötött, melyszerint egy Németország és Franciaország közt kiinduló háború esetére, Belgium megengedi, hogy Németország csapatjait a belga vasutak felhasználásával Belgiumon keresztül továbbíthassa. Késéget nem szenved, hogy Belgiumnak nem áll jogában a nagyhatalmasságok által biztosított semlegességének megsértését megengednie, de a körülmények a kérdés megvitatását keddővé teszik. Ki fogja Belgiumot akarata kivételével megakadályozni? Németország semmi esetre sem, mert ez Belgiummal szerződési viszonyban áll, még kevesebb Franciaország, mely Belgium semlegességét 1870-ben megsértette s újból is meg fogja sérteni, ha érdeke és hadászati céljai megkívánják. Különben a semlegesség megsértése tényleg már el sem követhető, mivel Belgium tulajdon akaratából területét a sérthetlenség jellegetől megfosztotta. Egyébiránt a kormány Anglia érdekeinek védelmére már gondoskodott, a mennyiben minden feltűnés nélkül 15 ezer gyalog és tüzér katonát készen tartottunk, mely haderő holnapután hajóra kelve, a következő nap reggelén Antwerpen-nél partra fog szállni. Ily módon tulajdon házuk kapuját hatalmunkban tartjuk. A csapatok parancsnokságát Sir Evelyn Wood vette át. Belgium átadja nekünk Antwerpen egyez tüzérségével, löszerekekkel és élelmi serekkel, mely egy esetleges támadás visszatűzését lehetővé teendik. Erre azonban, remélem, nem lesz szükség.»

Balfour beszédjét a ház szinte s többször ismételt éljenzésekkel fogadta. Sir William Harcourt a kormány választ tudomásul vette. Az éj folyamán híre járt, hogy a kormány 20 ezer unjonez besorozására fogja a parlament beleegyezését kikérni.

Az alexandrovói csata. — Az oroszok veresége.

(Lowe Károly új külön tudósítónk távirata.)

Alexandrov (Orosz Lengyelországban) május 2.

Az utolsó táviratomban megemlítet, s egy század Zietzen-huszárság által eszközölt kemszemle folytán a főhadiszállásban el lón határozva, hogy az oroszoknak Alexandrovóiból való kiugrasztásának ezéjából egy sokkal nagyobb erővel megkísértendő kemszemle fog rendeztetni. Ma a 6-ik gyalog hadosztály, egy kombinált lovassági dandár, (Zietzen-huszárok s a 3-ik Sándor ezár nevét viselő dzsidás-ezred) hat üteg 36 ágyú — Schnabeltűz altábornagy vezénylete alatt hajnalban elindulva a határt képező kis folyót átlépte. Elővédünk az orosz előőrsöket néhány ágyúlovással visszafűzte. Egy sebe-

sülten hátramaradt orosz katonától megtudtuk, hogy Alexandrovo nines oly erősen megszállva, a mint ezt első kémszemlénk eredménye sejteti engedte. Ugyanis ott, Grodnovodszky tábornok alatt mindössze egy gyalog dandár, néhány ágyúval, három szotnya kozák és két század dragonos van elhelyezve. Mihelyt észrevettük, hogy a túlerő részünkön van, sietve előre nyomulva, az Alexandrovo előtt elterülő magaslatot foglaltuk el, hol az oroszokat meg kellett előzünk. Ezen mozdulat végrehajtása közben huszáraink Rummelsburg százados vezénylete alatt több ízben egy szotnya kozáksággal erősen összetűzték. Rummelsburg huszáraival a gyalogság előtt haladva, épen a magaslatra ért, midőn a kozákok a lejtőről lefelé rohanva, megtámadták. Ez alkalommal a puskás dzsiddák (mellékesen legyen mondva, egy egyszerű potsdami lakatos találmánya *) használatosága fényesen bebizonyult, a mennyiben a dőni kozákokat lövés és döfés egyszerre érte. A tulajdon

désüket, mintha a tempelhofi gyakorlótéren mozognának. Ez idő alatt ütegeink gránátjaitkat a gyalogság feje fölött az orosz tömegekre szórták. Az oroszok megkísértették ugyan a vasúti indóház s egyéb fedett állodásokból való kibontakozást, de ütegeink pusztító shrapnel- és gránát tűzét, mely az egész idő alatt iszonyu pontossággal tizedelte meg soraikat, ki nem tarthatták, s a császár katonái ismétlő puskáink sortüze előtt végre megfutamodtak, habár számra nézve és állodásaik kedvező helyzeténél fogva más szerepet játszhattak volna. Mindazonáltal hátrahagyott halottaik és sebesültek számából kitűnt, hogy heves támadásunk ellenében vitézül helyt állottak. A csata sorsát tüzésünk kitűnő működése, nemkülönben a szakavatott vezénylet döntöttek el, mely utóbbi az oroszokat előre látott mozdulataikban megelőzte. Részünkről két törzstiszt s több főtiszt maradt a csataterén, míg veszteségünk halottakban és sebesültekben szintén jelentékenyen mondható. Mi

eszközölhetjük. Szerencsére a Visztula jobb partján levő orosz vasutak nyomtávlata közönséges európai méretű, s ez reánk nézve nagy előny. Balti hadseregünk Waldersee vezénylete alatt Oroszország belsejébe való előnyomulásában gyakran fenn lesz akadva, mivel a vonalak nyomtávlata Eydtkuhnentől kezdve sokkal szélesebb. Úgy vagyunk azonban értesülve, hogy vezérkarunk a mozdonyok és kocsik tengelyeit ama szélesebb nyomtávlat használatához alkalmaztatta.

(Folyt. köv.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Petőfi összes költeményei végleges, teljes kiadásából az Athenaeum nyomdai társaság a 2—9-ik füzeteket bocsátotta közre. E kiadás magába foglalja Petőfinak az előbbi kiadások óta föltalált költemé-

„AZ 1892-KI NAGY HÁBORÚ.” — PUSKÁS DZSIDÁKKAL ELLÁTOTT ZIETHEN-HUSZÁROK TÁMADÁSA DONI KOZÁKOK ELLEN.

gyalogságunkra visszavetett kozákokat előre vágatott lovassági ütegeink valószínű golyózáporral bucsúztatták el. Gyalogságunk alig várta a pillanatot, hogy tevékenységét kifejtse. Grodnovodszky tábornok tüzsége összezúzott ágyúval lehető gyorsasággal szintén gyalogsága mögé vonult vissza, honnan ismét sorakozva ellenünk, élénk tüzelést kezdett, mely azonban csekély kárt okozott, mivel csapatjaink a terep kedvező jellegét felhasználva, csakis egy-két helyen álltak fedetlenül. Az elkeseredett tüzségi párbaj majdnem egy egész óráig tartott, midőn az orosz ütegek egymásután visszavonultak. Erre harcra vágyó zászlóaljaink csatárjaikat előre tolva, tartalékokkal és pótsapáttal oly feszes rendben kezdték meg műkö-

birhatta az orosz tábornokot arra, hogy a hadászatiilag nagyon is fontos alexandrovi állodást legalább még háromszoros erővel meg nem rakta, azt nem érték. Azonban most itt vagyunk és legelső győzelmünket nagy részben ellenfeleink megfoghatatlan közömbösségének köszönhetjük. Futárom e sürgőnyvel Thornba tér vissza, hol azt tán a távirának átadhatja.

Alexandrovo elfoglalása a németek által.

Alexandrovo, május 3.

Még alig mult 24 óra, mióta a német hadsereg győzelmes csapatjai Alexandrovót elfoglalták, s már is a varsói út dél-keleti oldalán fölvetett földszancaink hosszú sora fényes tanúságot tesz harmadik mérnökari zászlóaljunk tevékenységéről. Ezenkívül gyalogságunk ási és kapai is erősen igénybe vették, mivel biztosra vehetjük, hogy az oroszok tegnap hibájukat minden áron jóvá teendik. Az itt hatalmunkba került 123 vasúti kocsi és kilencz mozdony további hadmiveleteinkre nézve nagyfontossággal bír, mind ezen járművek segítségével a szakadatlanul utánunk küldött kocsikkal együtt szállításainkat a varsói vasút egy vágányu vonalán gyorsabban

nyeit, egyes változtatásokat, szövegjavításokat. Ezeket az eredeti kiadások és kéziratok egybevetésével Havas Adolf tanárállapította meg és rendezte sajtó alá. E füzetek az elbeszélő költeményeket adják: „János vitéz”, „A helység kalapácsa”, „Az apostol”, „Bolond Istók”, „Széchy Mária”, „Szilaj Pista”, „Salgó”. A 7-ik, 8-ik és 9-ik füzethez egy-egy ivny van mellékelve folytatólag Jókainak nagyrdekü és ékes tollal írt életrajzából. A költő kijelenti, hogy e leírásban nem használja föl Fischer Sándor művének életirásai gazdag adatait, vagy a Ferenczy Zoltán kiadásában megjelenő „Petőfi Múzeum” egyéb adatait, Petőfi költészetét is a legbiztosabb felfogásban és esztetikai elemzésben tüntetik föl Gyulai Pál egyetemi előadásai. „En csak azt írom meg — úgy mond — hogy milyennek ismertem én Petőfit; milyennek azt a korszakot, a melyben ő élt; s hogyan töltötte be ő azt a helyet, melyet a korszakom neki kiszabott”. A díszesen kiállított füzetek ára 30 kr. Az egész kiadás 30 füzetre van tervezve. Könyvedvelők számára hollandi papírra nyomtatott példányok is készülnek s ezek 18 forinttal rendelkeznek.

Jókai német nyelven. Janke Ottó berlini könyvkereskedő legújabbán német nyelven kiadta Jókai Mórnak a „Feketeóvár” című érdekfeszítő regényét. Koszorus regényírónknak majdnem összes művei megjelentek német nyelven és pedig Janke Ottónál, ki Jókainak rendes kiadója. Jókai régebbi regényei Németországban már több kiadást értek, és némelyik több kiadásban jelent meg német nyelven, mint magyarul.

Yerba Buena, regény, írta Bret Harte, fordította Fái J. Béla. Az amerikai nagyíró egyik legszebb műve a kaliforniai életből, jó fordításban. A Singer és Wolfner-féle „Egyetemes regénytár” két utolsó kötetét foglalja el, s ára piros vászonkötésben 1 frt.

Új napilap a vidéken. A „Toronto” című nagybecserű napilap, mely eddig hetenkint egyszer jelent meg, e hó elseje óta politikai napilappá alakult. Szerkesztője ez idő szerint dr. Brájer Lajos, főmunkatársa pedig Jurkovic Aladár.

Új zeneművek. Csetényi Emil szepes-igoli kiadónál megjelentek: „Kárpáti turista-induló” Cserenka Nándortól, gr. Csáky Albin kárpát-egyleti elnöknek ajánlva, ára 75 kr. „Charlotte”-keringő, ugyanattól, gr. Majláth Györgyné szül. Zichy Sarolta grófnőnek ajánlva, ára 1 frt 20 kr. Mind a két zenedarab zongorára van írva.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Magyar tud. akadémia. A tud. akadémián e napokban kettős ülés volt. E hó 13-ikán az igazgatótanács ült össze, hogy az akadémia anyagi ügyeiről intézkedjék, s az idei költségvetést tárgyalja. Febr. 14-ikén pedig a rendes osztályülést tartották meg, szaktudományi előadásokkal.

Az igazgatótanács, melynek ülését b. Eötvös Loránd vezette, helyben hagyta az osztályok által előterjesztett költségvetést. A vagyon, mely 1891. január elsején 2.299,194 forint telt, az elmúlt évben 21,927 forinttal gyarapodott. Bevétele 171,694 forint volt, kiadása pedig 149,668 forint. Az osztályok és bizottságok a részükre megszavazott összegeket nem használták föl teljesen, úgy, hogy ez évre jelentékeny összeg maradt rendelkezésükre. A könyvkiadó vállalatára a múlt évben 10.208 forint folyt be, míg a kiadás 13.380 forint telt ki, minek az a magyarázata, hogy a múlt évről jelentékeny deficit maradt, melyet a múlt évben kellett letörlesztenie. Szóba kerültek az akadémia által kezelt alapok is. Az Arany-szobor alapjának jelen állása 41.302 forint, a Kazinczy-alap 24.080 forint, a Semsey-alapra eddig 40.000 forint befizetve.

A III-ik osztály ülésén (febr. 14) Than Károly elnököl. Bedő Albert az erdőket pusztító apácabogárról beszélt, mely a múlt esztendőben kivált Maros-Tordamegyében dult. A veszedelem nagyságát az is bizonyítja, hogy a kis Bajorország érdekesnek tartotta 3 millió márkát költeni a bogarak irtására. Schulek Vilmos a szürke hályog operálásának azt az új módját ismertetette, melyet ő gondolt ki. — Chyzer Kornél Magyarország pókjai-
nak újabb fajairól szóló művét ismertetette, mely újabb ismeretekkel pótolja ki Herman Ottó jeles munkáját. — Az elnök Büttő Bélának némely nitrogén vegyületekről, Mihálkovich Géza pedig Schaffer Károlynak az agyvelő egyik részének, az Ammon-szarnak szerkezetéről szóló értekezését olvasta föl.

A természettudományi társulat febr. 17-iki ülésén Öndi A. egyetemi magántanár elnököl szer-
veinkről tartott előadást.

Bevezetésben érintette az ének szerepét az állatvilágban, viszonyát a nyelv és beszéd keletkezéséhez. Felsorolja az éneklő és gégevel bíró állatfajokat, ezek között az éneklő egereket és a ribbon majmot, melynek hangjai határozott zenei kvalitással bírnak. Bemutatja a gége szerkezetét a gége megvizsgálási módját. A gégetükört egyetemenk híres tanára, Czermak tette alálánossá, ismertté. A gégetükörrel a hangképzés minden mozzanata megfigyelhető. Rendes viszonyok között a hang kilégzése alatt keletkezik, midőn a kiáramló levegő a hangszalagot rezgésbe hozza, képződhetik azonban hang. Bőti ének is a belégzés alatt. Ezzelhetett ez olyan élénken cseveggő asszonyoknál, kik annyira bővel beszélnek el természetesen fontos dolgokat, hogy egy perc se menjen kárba, a lélegzétvétel alatt is folyton beszélnek és egész mondatokat magokba beszélnek. Sokan belégzés alatt nevetnek, sírnak, kiromkodnak. Végül betekintést nyújtott a rekedtség különböző okaira és a gégebajok különböző eseteibe, melyek a gégetükör segítségével felismerhetők. — Az érdekes előadást a nagyszámú közönség megtapsolta.

A szűnidei gyermektelep-egyesület közgyűlése e hó 13-ikán volt gr. Teleki Géza elnöke alatt. A múlt évben történt meg az egylet tizedik kitélepítése: 87 helyen 380 gyermek nyaralt 28—40 napig. Tíz év alatt összesen 1164 gyermeket részesítettek 33,842 forint költséggel a jótéteményben. A Szé-

akna mellett fekvő két kincstári épületet a pénzügyminiszter 15 évi bérletre évi 1 frt bérfizetéséért az egyesületnek átengedte. Az egylet vagyona 26,557 frt.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A kalocsai érsek beigtatása. Császka György érsek ünnepélyes beigtatása e hó 17-én ment végbe a székesegyházi főtemplomban. A szertartás az egész egyházmegyéből összesereglett hívek nagy tömege jelenlétében folyt le; a közoktatásügyi miniszterium részéről Wolafka Nándor apátkanonok osztálytanácsos, a székesegyházmegyéből négy tagu papi küldöttség volt jelen. Délután két órakor az érsek két-száz terítékű diszebedet adott. Nagy számmal tisztelegtek küldöttségek az új érseknél. Kalocsa lakossága pedig e hó 16-ikán este fállyámenetet és kivilágítást rendezett, lelkesen éljenzve a főpapot, ki körülkocsizott a kivilágított utcákon.

Az ünnepi lakomán az érsek XIII. Leó pápát és ő felségét köszönté fel. Majd mint magyar ember a magyar nemzet ezredéves múltja után a még dicsőbb jövőre írt poharát. Az installáció alkalmából táviratilag üdvözlelt Kalocsa főpapiját József Ágost főherceget, Vaszary Kólos hercegprímást, gr. Csáky minisztert, Schlauch, Löwhardt, Desseuffy, Steiner és Mészényi püspökök, Holdházy apát, Semrecsényi Ervin főispán sat.

MI UJSÁG?

A „Vasárnapi Ujság” mai száma legnagyobb-részt a magyar természettudományi társulat ötven éves jubileumának van szentelve. F.é. január 17-ikén tartott ülésében ünnepelte meg a társulat ötven évi fennállását, s lapunk is megemlékezett az ünnepélyes ülésekről azon heti számában. De a természettudományi társulatnak sokkal fontosabb szerepe van hazánk közművelődési újabb történetében, hogysen 50 éves jubileumáról a képviselőválasztási mozgalnak zajos és zavaros napjaiban elhangzó egyszerű tudósítással hirlapiról kötelességünknek eleget tenni vélhetünk volna. A társulat 50 éves szép múltjának és mai vezérő férfainak, tisztikarának és választmányi tagjainak tüzetesebb ismertetését veszik mai számunkban olvasóink, s egyszersmind a jubiláris ülésnek rajzát, mely a helyszínen fölvetett pillanatnyi fénykép után készült. Az egyetem vegytani intézete nagy termében folyt le ez, s a kép akkor vetetett föl, midőn Szily Kálmán elnök megnyitó beszédét tartotta. Az elnöki asztalnál mellette a két alelnök, s jobbra gr. Csáky Albin közoktatásügyi miniszter és tovább Szilágyi Sándor, ki a magyar történeti társulatot képviselte itt, láthatók, míg balra Lengyel Béla főtitkár, s mellette Than Károly alakja tűnik föl. — A természettudományi társulatról adott e tüzetes közleményünk ép akkor lát napvilágot, midőn egy másik érdekes társulatunknak, a történelmi társulatnak közgyűlése is szokatlanul ünnepélyessé vált a magyar tudomány előbbre vitelére tett újabb nevezetes adomány közírré tétele által.

A királyt e hó 19-ikére várták Budapestre. Két napig marad itt, hogy az országgyűlést trónbeszéddel megnyissa. A trónbeszéd e hó 21-ikén lesz. Ő felsége a trónbeszéd felolvasása után azonnal visszasiet Bécsbe, a beteg Mária Valéria főhercegnőhöz, kinél a gyermekágyi zavartalan lefolyása után már febr. 12-ikén láz jelentkezett, majd pedig tüdőgyulladás. E hó 17-én este azonban a láz csillapult, s az általános állapot nem volt nyugtalanító. A királyné felgyást leánya betegágya körül van. Mária Valéria főhercegnő férje Ferencz Szalvator főherceg állapotában a javulás tartós. Király ő felsége beteg leánya közelében kíván lenni. A főhercegnő állapota különben napról napra javul.

Az új országgyűlés e hó 20-ikán, szombaton ül össze. A képviselőház koronokét alkalmasint a függetlenségi pártból kell választani, mert a legidősebb képviselő, a horvát Vukotinovich, nem fogadja el a koronokéséget. Betegkeskedést hozta föl, de valószínűleg az is hozzájárul vonakodásához, hogy a zágrábi ellenzéki lapok politikai tőkét csináltak az ő koronokéséből és követelték, hogy horvát nyelven vezesse az üléseket, miután a horvát képviselőknek joguk van horvátul beszélni. Csakhogy az elnökségre sehogysen lehet ezt a jogot rádisputálni. A képviselők legidősebbjei Madarász József és Csányi Sándor,

hanem ők függetlenségi pártiak, a kik azonkívül a budai királyi lakba el nem mennek országgyűlés megnyitására, mert a palotán fekete-sárga zászló lobog. Már pedig a koronokésnek kell vezetni a képviselőházat a trónbeszéd meghallgatására. A miniszterelnök tehát a nemzeti párti Királyi Párt látogatga meg, fölkerve a koronokés elvállalására. Királynak azonban már több nap óta fáj a lába, s az első üléseken jelen nem lehet. Aztán Madarász Józseffel is értekezett a miniszterelnök.

Huszonöt évvel ezelőtt. Febr. 17-ikén volt 25 éve a magyar alkotmány visszaállításának és hogy Andrássy Gyula grófot a király magyar miniszterelnökké nevezte ki. Az első kabinet tagjai közül már csak Horvát Boldizsár él.

Stefánia özvegy trónörökösné Afrikában. Párisból érkezett hír azt tudatja, hogy Stefánia özvegy trónörökösné Afrikába készül. Pitner osztrák-magyar főkonzul már értesítette is a tuniszi francia rezidenst, hogy Stefánia trónörökösné legközelebb odaérkezik.

A millennium és az akadémia. Az akadémia történelmi bizottsága a millennium dolgában egy albizottságot küldött ki, mely az akadémia milleniumi kiadványának előkészítésével foglalkozik. Az illető szakemberekkel a tárgyalások már megkezdődtek s a bizottság által kidolgozott tervet az akadémia II-ik osztályának legközelebbi ülésén fogják tárgyalni. A bizottság által szerkesztendő mű a honfoglalásra vonatkozó összes forrásokat magába foglalja, korhű illusztrációkkal, melyek közül a honfoglalás idején talált régészeti leletek is helyt fognak találni. A kiadványban általában a nyugoti és keleti írók, kik a tárgyról írtak, lesznek fővére.

Farsangi hírek. A magyar turista egyesület márcz. 8-ikán bált rendez a redont kis termében, a Tátrában, az őt-tó mellett építendő menedékház és a budai hármas hegyen felállítandó messzelátó költségeinek fedezésére. A meghívó rajzát, mely turista jelenetet ábrázol, Dörre Tivadar festette; a táncrend czimképe is a turista-életből van merítve. Meghívókat és belépti jegyeket délután 5—7 óráig a magyar turista egyesület hivatalos helyiségében (Európa szálló) lehet kapni. — A Protestáns bál e hó 15-ikén volt a VI—VII. kerületi kor disztermében, élénk részvét közt. A négyeseket száz pár táncolta. A vendégek közt volt Bethlen Andris gróf miniszter, Hegedűs Sándor, Zichy Jenő gróf, Darányi Ignác orsz. képviselő, Matlekovics Sándor stb. stb. A házasszony tisztjét ez idén is gróf Lónyay Béláné teljesíté. — Úgyanitt rendezték e hó 17-én a medikus táncszertélyt, melyen kevesebben voltak jelen, de a jó kedv itt sem hiányzott.

A hirlapírók bálja a farsang egyik legérdekesebb eseményének ígérkezik. A főváros minden körében nagy az érdeklődés a február 23-ikán tartandó bál iránt. A bécsi Konkordia hirlapíró klub is képviselteti magát. Az új képviselőház tagjait is alkalmasint lehet teljes számban ott ismerheti meg a közönség. A redout termeit villamos fényvel akarják kivilágítani.

A táncrendek Link ötvös-mesternél készülnek. Könyvet ábrázolnak, plüskötésben, flügrán munkájukat ezüst díszítéssel. A rendezői jelvényeket szintén egy kiváló műiparos készíti. A füzértánc rendezésére huszonöttagu bizottság alakult. A bál meghívók elegánsak, s képekkel díszítve. A czimlapon a budapesti hirlapok miniatúr másai láthatók. A második oldal a redout lépcsőházát tünteti föl, a bálba felvonuló közönséggel. A harmadik oldalt pedig a lady patronessok fényfennomatu arcképeinek gyűjteménye foglalja el. Ezek gróf Andrássy Tivadarné, gr. Bethlen Andrásné, Beniczkyné Bajza Lenke, Bischitz Dávidné, gróf Csáky Albiné, Dániel Ernőné, Edelsheim Gyulai báróné, dr. Falk Miksáné, Gosztonyi Mihályné, Herich Károlyné, gróf Károlyi Alajosné, gróf Károlyi Istvánné, Kiss Pálné szül. gróf Szapary Vera, Krauszné Wahrmann René, Molnár Béláné, Paulai Edéné, Rákosi Jenőné, Rudnyánszky Lászlóné és gróf Szapary Gézné. A negyedik oldalt a hirlapírói életből vett képek töltik be. A bált a hirlapírók nyugdíjintézete és az Otthon írói klub javára tartják. Jegyek ára személyenkint 5 frt. Felülfizetése hirlapilag nyugtáztatnak. A rendező bizottság irodája a váci utcazi „Nemzeti szállóban” van.

Az új épület lebontása. A fővárost most két nagy katonai épület eltávolítása foglalkoztatja. Egyik a gellérthegy-i citadella, melynek széthordása bevégzett dolog; a másik pedig a szomorú emlékü „Új épület” nevű kaszárnya elbontása, de ennek ügye nem haladt még ennyire. A bizottságok azonban már régen tanácskoznak, hogy a nagy terjedelmű kaszárnya helyét mi foglalja el. A közmunkatanács

és főváros kiküldöttjei közt hosszas vita indult meg a fölött, ha vajon szabad térnek hagyják-e, vagy pedig pénzügyi szempontból házhelyeknek osszák-e ki. Az ellentéteket sikerült kiegyenlíteni, s hat telek-tomb hasítottat ki eladásra, 14,420 négyszögöllel, négy közepületnek szánt helylyel, maradt továbbá egy 87 öl hosszú és 78 öl széles terület parknak, mely tehát nagyobb az Erzsébet-téri sétánynál.

A nemzeti múzeum szűk. A nemzeti múzeum-ban már régen érzik a helyiségek szűk voltát, pedig a gyűjtemények egyre szaporodnak. Haynald néhai érsek nagy növénygyűjteménye és botanikai könyvtára már megérkezett, s hogy elhelyezhessék, az Arpad-utczában levő Ganz-ház második emeletének egy részét bérelték ki, s a múzeum növénygyűjteményét is oda szállították. A néprajzi tárgyakat is, ezek között Telcki Samu gróf afrikai fegyvereit, melyeket Afrika bensejében gyűjtött, továbbá az észak-ázsiai finn-ugor népek készítményeit, melyeket eddig csak lom-tári helyiségekben voltak elhelyezve, részben a folyosókon kiállítva, átszállították a budai várba, helyiségeibe, míhelt az ott jelenleg felállított történelmi arcképesarnok képeit a városligeti múcsarnokba teszik át, a mi a tavasszal fog megtörténni.

Programmbeszéd. Gyulai Pálnak a Kisfaludy-társaságban imént tartott s az idegen szók használatát kárhoztató megnyitó beszéde alkalmából, valaki Dobsináról a következő politikai programmbeszéd-törődékét hozta nyilvánosságra.

„Individuális politikám esszenciája specialiter abban culminál, hogy mindazon dilemmák, differenciák, conflatiók és conflictusok megszűnjönnek, melyek az európai configurációban a coperaló cabinetek collectio actiójának resultatumaképpen a garantizált pacificatiót nullifikálták. Mi a situatio? Az agitációk annyira demoralizáltak az ugy is amorális aspirációkat, hogy a preponderancia lett factorok machinatiói illuzióssá tettek minden — a consolidatióra, reorganizatióra és regeneratióra czélzó — conservativ tendenciát. A diplomatiának pedig hiányzik morális solidaritása, hogy kategorikus interventiójával a destructiv ideák progressio processusának influentiáját neutralizálhassék. Tíz-tíz lóton tehát, hogy a catastropha demarcationális lineájához elérünk, a hol a malcontents oppositiók invasiója pacificátorok positióját problematizussá teend, ha ephemera combinatiók helyett concret conjunkturális constellatiók nem constatlják a stagnatiót.

Vívómesterei jubileum. A főváros legismertebb és legrégibb vívómestere, Keresztessy József, a mostani nemzedék „Keresztessy bácsija”, február 4-ikén töltötte be vívómesterei működése ötvenedik évét. Tanítványai elhatározták, hogy a mestert, — a ki még mindig teljes erejében van, — ajándékkal tisztelik meg. Az átadás ünnepélye áprilisban lesz.

Kíváncsok, hogy a köztisztviselők álló mesternek minden élő tanítványa járjon az ünnepély fogadtatásához, nem csupán az ünnepély fényo és az emlékek díszé végett, hanem azért is, hogy az ezer példányban megjelenendő emlékkönyvből egyetlen tanítványának a neve se maradjon ki. Ezért mind azok, a kik országjárta valaha tanítványai voltak az öreg Keresztessy bácsinak — akár a vidéken, akár a fővárosban tartózkodnak, — folkéretnek, hogy címöket a rendező-bizottság elnökével Káldy Kálmán Ferencz ügyvéddel, Budapest, Ferencz József-ter 3 sz. alatt legkésőbb márczius hó 1-ig közölni sziveskedjenek.

Felolvasások Németországon a magyar irodalomról. Torday Erzi kisasszony folytatja felolvasásait Németországban a magyar irodalomról és egyes költőiről. Düsseldorfban Petőfit ismertette, kinek költeményéből is többször elszavalta német fordításban. Az ottani lapok nagy elismeréssel írnak Torday kisasszonyról.

A spanyol királynéről következő érdekes jellemzés írja Madridból Josefa Pujol de Collado írónő az „El Universal” című mexikói spanyol lapnak.

„Az országoló királyné személyes pártfogása alá vette mind az árvákat, mind az özvegyét Jaca hősiességének, ki egy közelébbi vasúti összeütközés alkalmával önként feláldozta magát, hogy a vonaton levő utasok életét megmentes, olyan példáját adván ezzel a nagylelkűségnek, mely a népet általában részvétre indította iránta. Fájdalom, nem valami gyakori az ilyes önmegtagadás; annál méltóbb tehát, hogy a felsőház elismerést tanúsítson az erény iránt és gyámoltassa a szerencsétleneket. Mária Krisztina, ki ekkor Burgosban volt, rögtön felkarolta a szerencsétlenek ügyét, ezzel is megmutatván, hogy méltó királynője egy ilyen nemes nemzetnek, minő a miénk, s hogy épen úgy tud méltó kegyeket osztogatni, mint bűnök megengyíteni. A királyné Burgosban a legszerényebb módon él. Meglepi az oda valókat úgy öltözködésének nagy egyszerűségével, mint a segélyre szorultak meglátogatásával.

Mária Krisztina az angol királynőhöz hasonlítható, ki, mint tudjuk, szintén példás egyszerűséggel él és háztartás- és egészen családias, akár Osbornében, akár Wight szigetén.

Az új képviselőház képeiben. A „Vasárnapi Ujság”, mely eddigi évfolyamaiban is számos arcképet és csoportosítást közölt az országgyűlésből, a most újonnan választott képviselőházat is minél teljesebben akarja bemutatni. E végből felkeri a megválasztott képviselők barátait és pártíveit, hogy a szándékban támogatni sziveskedjenek az által, hogy a „Vasárnapi Ujság” szerkesztősége czimre beküldik a megválasztott képviselőknek újabb időbeli fényképeit s a rájuk vonatkozó élet- és jellemrajzi adatokat.

HALÁLOZÁSOK.

NÁDASKAY MÁRK, kuriai bíró, 59 éves korában, Budapestben meghalt. A bírói kar egyik köztisztelőtő férja volt, 1873-tól 1882-ig a pancelvai törvény-szék elnöke. A királyi táblán 1888-ig működött, azóta pedig a kuriai a II. büntető tanácsban.

Dr. CHRENÓCZY-NAGY JÓZSEF, az akad. tagja, az országos közegészségügyi tanács tagja és Nyitra megye nyugalmozott tiszti főorvosa, Nyitraán elhunyt, 74 éves korában. Hosszu évtizedekig érdemes munkásságot fejtett ki a közegészségügy terén, tevékeny volt az orvosi szakirodalom mezéjén is és az akadémia még 1858-ban megválasztotta levelező-tagnak.

FRÖHLICH FRIGYES, a magy. keresk. világ egykor nagy tekintélyben állt férfi, meghalt 82-dik évében. Már a negyvenes években amaz akkor még kisszámú magyar kereskedők közzé tartozott, kik a mindinkább ébredő magyar szellemet a nagy üzletek terén is meghonosítani törekedtek. Szakképzett és tevékeny férfi lévén, 1848-ban az első magyar miniszterium kereskedelmi tárczájánál előkelő állást kapott. Az ötvenes években az egyesületi és társulati élet fellendítésében vett tevékeny részt s ura háza a fővárosi magyar élet egyik hazafas hajléka volt. Részt vett az első magyar biztosító társulat, a föld-hitelintézet és számos hasznos egylet létrehozásában; erős oszlopa volt a h-lybeli ágostai magyar egyháznak és buzgó támogatója számos művelődési és jótékony intézetnek.

PALL SÁNDOR, nyug. tankerületi főigazgató, 75-ik évében Kolozsvárott, hol a városházon, a nemzeti színházon s még más középület-ken is gyászlobogó hirdette az erdélyi társadalom e jele-ének elhunytát. 1861-ben 6 indítványozta a róm. katli. konzisztorium alakítását s ez ügyben a királyhoz intézett fel-íratot, mely felirat az ő sürgetése nyomán 1865-ben ismételtetett. Erdemei elismerésül az 1868-ik év elején kir. tanácsosi czimmal ruháztatott fel s később az erdélyi tankerület főigazgatójává nevezetett ki. 1888-ban nyugalomba vonult s a vaskoronarend érdemkeresztjével tüntette ki a király. 1885-ben pedig a Szent-Erzsébet-agház főgondnokának nevezetett ki.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: b. DÖRY LÁSZLÓ, nyug. honvédtábornok és főrendiházi tag, ki a szabadságharcot is végig szolgálta, 1861-ben Tolnamegye alispánjává választottat, a honvédség szervezőségekor pedig katonai szolgálatba lépett, s 1886-ban tábornoki ranggal vonult nyugalomba, 68 éves korában. Abazsziában. — ARDÉNYI DEZSŐ, író, ki mint a „Pozsonyvidéki Lapok” szerkesztője, törekedett lelkesedéssel küzdött a magyarosodás mellett, s egész életét ennek az eszmének szentelte, míg nem fanatikus lelket az izgalmak és túlfeszített munka megtámadta, elméje elborult s egy fővárosi intézetből mint gyógyíthatatlant elbocsátottak Tornára, a hol még élete javában vetett véget a balál szenvedéseinek.

HOLTSCHNER MÁRÓ, a budapesti kereskedelmi testület előkelő tagja, társdétanácsos, ki fiatal korában hírlapírással is foglalkozott, 56 éves, Budapestben. — PONGRÁZ VENCZEL, nyug. csapodi plebános, jubilaris áldozó pap, 85 éves, Csapodon. — SZIKSZAY GYULA, baranyamegyei lovász-hatényi plebános, 45 éves. — TSCHOGL JÁNOS, hosszú időn át a budapesti kereskedői karnak egyik tekintélyes tagja, a magyar általános hitelbanknak s az arad-temesvári vasúttársulatnak igazgatósági tagja, Bécsben, 77-dik évében. — BOROSS BALINTNÉ, szül. Orbán Cecília, volt országgyűlési képviselő neje, 66-ik évében, Szatmárt. — MÜLLER IRMA, az operaház fiatal tagja, ki frissen csengő hanggal, eleven játékkal „Fortunio dalát” ban lépett föl először, s még néhány szerepben aratott tetszést, mikor sorvasztó betegségbe esett, s 22 éves korában meghalt. — FELBER MÁRIA, a negyvenes években a nemzeti opera énekesnője, a pesti megyei Veresegyházon. Egykor a közönség egyik kedvence volt, ki Schodálnéval vetélkedett, később Kolozsvárt élt, agg korában pedig fiahoz vonult. — ENOZL FRIDRIK, német színész, Budapestben, 74-ik évében. A fővárosunkban fennállott német színházban évtizedeket át szerepelt s a közönség nagyon kedvelte. — PATÁKY ADOLFNÉ, szül. szül. Feszler Amália, Temesvárt, 48 éves. — ÖZV. KATONA LÁJOSNÉ, szül. Bitter Karolina, Szent-Tamás-Kátn, 72 éves. — ERŐDI FÁTIMA ILONA, dr. Erődi Béla kir. tanácsos, a Ferencz József-nevelő-intézet kormányzója és leje.

sz. Ruttkay Mária leánykaja, hét és fél éves korában, Budapestben. — KRECSÁNYI JÁNOSNÉ, szül. Bisztricsányi Zsófia, Krecsányi Ignác szinagagató anyja, 74 éves, Szent-Endrén. — PINTÉR ILONA, Pintér Miklós kalocsai törvényszéki elnök leánya, 22-ik évében. — TORKOS SÁNDORNÉ, szül. Vecsey Flóra, Gyöngyösim. — ÖZV. SZALÁTKAY JÁNOSNÉ, sz. Kun Mária, 80-dik évében Alsót-Iszákban.

Szerkesztői mondanivalók.

Emléksorok Cs. Gy. születésnapjára. A tan-elem nem tudott benne jól összeolvasni a költészettel. A hang-nagyon is száraz, oktató s nem készíti elő kellőképen az utolsó sorban kipattanó költői gondolatot.

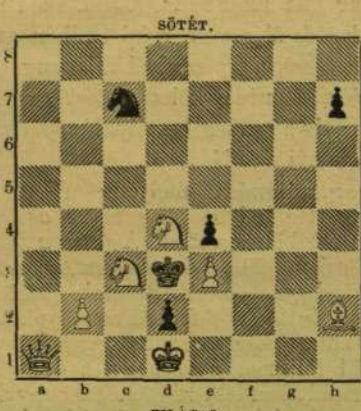
A visegrádi vár alatt. Nincs meg benne sem a hang, sem a gondolat egysége, a mai kortesvilág csak erőszakosan, mintegy hajánál fogva van belerántva; az átmenetnek sokkal természetesebben kellene folynia. A vers különben is erősebb hevülés nélkül szárazan, laposan van megírva.

Az én köztársaságom. (Beranger.) Kissé színtelen, másolata az eredetinek. A keresztírmek elhagyását meg tudnók bocsátani, ha a kifejezések ereje kárpótolna bennünket. Adolgozással jobbá teheti.

Nem közölhetők: T. K. emlékkönyvébe. A hasonlat inkább erőltetett mint elmes. — „Hát megis eltaszits?” „Halottak emlékezte.” — Terézhez. Nevez, nevez! Mért-írok én olyan sokat. — Népda. G. E-hoz Szomoró fűz-dga. Ha az én galambom, stb.

SAKKJÁTÉK.

1706. számú feladvány. Shinkmann W. A.-tól.

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1701. számú feladvány megfejtése.

Loyd Samu-tól.

Megfejtés.

Világos. Sötét. Világos. a. Sötét.
1. He3-g6 — Ke3-e4 2. — — Ke4-e3
2. Hg6-e7 — Ke4-f4 (a) 3. Fb2-e5 — Ke3-e4
3. Fb2-d4 — Kf4-e4 4. Bg2-e2 mat.
4. Bg2-g4 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapest-n: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Ung-Tarnócson: Németh Péter. — Kecskeméten: Balogh Dienes. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 6-ik számában közölt képtalány megfejtése: Jeles könyvek.

Heti naptár, február hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israellita
21V. C Hatvanad vas. C Meinrad	9 E Hűb. vas. 23		
22H. Pé. székf. Didin	10 Karalamp. 24		
23K. Dam. Péter Domán	11 Balázs vt. 25		
24S. Székő-nap Edebert	12 Melék pt. 26		
25C. Mátyás apost. Mátyás	13 Martinian 27		
26P. Géza (Vid) Géza	14 Auzent 28		
27S. Sándor pk. Sándor	15 Onemiz 29 S. N. S.		

Heldváltás: Ujhold 28-án 5 óra 3 pk. regg.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-ter 6. szám.)

Fekete, fehér és színes selymeket méterenként 45 kr.-tól 16 frt 65-kr-ig sima és mintázott mintegy 240 különböző fajta és 2000 különböző színben szállít, megrendelt egyes öltönyökre, vagy végekben is postabér- és vámentesen Henneberg G. (cs. kir. udv. szállító) selyemgyára Zürichben. Minták postafordulólal küldetnek. Svájcba címzett levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó. (1)

1847 óta, tehát több, mint 40 éve, hogy a legnagyobb sikerrel alkalmaztatik a Német-ország első orvosi kollegiuma által megvizsgált s kitűző használatossága miatt a magas helytartóság által Magyarországon szabadalmazott WEEER-féle

köszvény-vászon
köszvény, osz, tagszagatás, kereszt-
esontatás, vérheny, mell- és derék-
fájdalmak, lábköszvény, csípőfájdalom és ischias stb. ellen, mindenemű gúrcsók a kevek és lábheken, különösen gúrcsók ereik dagadt tagok, beszamodások és oldalszűrésök hírtos erod-ménnyel gyorsan gyógyíttatnak ezen gyógyhatású köszvény-vászon által.

Egy csomag ára 1 frt 5 kr., kettős erejű (nehézebb bajoknál alkalmazandó) 2 frt 10 kr. Valódi csak akkor, ha a melletti védjegygyel van ellátva.

Dr. BURON párisi általános SEB-TAPASZA

mindenféle sebek, gúnyos sebek és dagadtok, kövérségulladatok, bőrműnd sérülések, horpók, sebek, utér, égés, fagyás stb. ellen. 1 csomag ára hazán módosított együtt 70 kr., kisebb csomag 35 kr. Valódián kapható Budapeston Török J. gysz. Király-u. 12. Kochmeister Fr. utódoánál Arany-János-utca szán. Debreczenben: Rotschnek gúnygy. Egerben: Köllner gúnygy. Gyöngyösim: Vasai gysz. Kolozsvárt: Wolf és Hirt gysz. Miskolcon: Ujházy gysz. Mohácon: Jászai gysz. Nagyváradon: Molnár gysz. Szegeden: Weidli J. gysz. Szegeden: Kovács gysz. Sz.-Fehérváron: Diebels gysz. Ujvideken: Grossinger gysz. Zágrábban: Arasin.

Az arcz szépségét

legbiztosabban megszerzi és fentartja

Leichner
zsirpora
és
Leichner hermelin-pora

E híres arczporok a legmagasabb női körökben s a legelső művésznők által előszeretettel alkalmaztatnak; a bőrt éles vagy poros levegő ellen megvédik, s fiatalos, viruló kinézetet adnak neki. Csak zárt szelencékben a gyárban: Berlin, Schützenstrasse 31 és minden illatszerek-kereskedésben.

Ovakodjunk az utánzatoktól.

LEICHNER L., illatsz.-vegyész, a kir. udvari színházak szállítója.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyv-kereskedésben kapható:

A törvényhatósági közigazgatás
kézikönyve.

A fennálló törvényekből és rendeletekből rendszeresen összeállította

GRÜNWAUD BÉLA.

Első rész: A közigazgatás feladatai.

I. kötet: A közigazgatás és a személyi élet.
II. kötet: A közigazgatás és a gazdasági élet.
III. kötet: A közigazgatás és a gazdasági élet (folytatva). — A közigazgatás és a társadalom. — Gyámi és gondnoksági ügyek. — Igazságszolgáltatás. — Katonai ügyek.

Második rész: A közigazgatás közegei a törvényhatóság körében
IV. kötet. (befejező): A község. — A törvényhatósági joggal felruházott város. — A vármegye.

Harmadik, bővített és javított kiadás.

Ára füzve 12 frt.

A négy kötet csak együtt kapható.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és kapható:

NEMES URFI.

Fordította olaszból
FALUDI.

Berendezéssel, magyarázatokkal és szótárral szerkesztette

BELLAAGH ALADÁR.

Ára füzve 60 kr.

VERNE GYULA
Cascabel Caesar
REGÉNY.

Francziából fordította: Huszár Imre.

84 képpel.

Ára füzve 2 frt 50 kr. Vásznonba kötve 3 frt.

Az összes 1891. kiállításokon u. m. Nagy-Szombat, Komárom, Temesvár, Zágráb és Vácztól legelső és legmagasabb kitüntetés: nagy díszokmány.

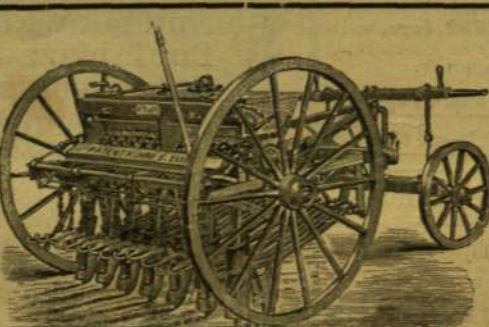
Alakult 1856. KÜHNE E. Alakult 1856.

gazdasági gépgyára Mosonyban

Főraktár: Budapestben, Váci-körút 21.

Ajánlja a t. gazdaságközségnek az általán kedvelt népszerű és több mint 12,000 példányban elterjedt kitűző

„HUNGARIA-DRILL” SORVETŐGÉPEIT.

Uj! „Balance-Hungaria-Drill.”
(Waltrech szabadalma.)
Legjobb sorvető hegyes vidékre!
Könnyű és olcsó répaevetőgépek.
Laake-féle réti és szántóboronák.
Egy- és kétvasú ekék.
Uj! „TRIUMPH” kitűző szeleltő
magtár-rosta
Rosták, konkolyozók, kaphatók.
Öltöztetők minden más gazdasági
eszközök kárlatlen. 4665
Árjegyzékek bérmentve.

VILLÁNYI BOROK

világhírű nemes fajok

1888-as vörös portugisi borok	28-30 kr. literje
1886-os kiválóított	35-40
1884-es cabinet	45-60
1880-91-es fehér asztali	24-30
1886-os pecsenye	35-40
1884-es fehér muskotály v. rizingli	45-60
1890-91-es siller borok	24-30
fehér és vörös aszu borok	120-2 frt

Mintarendelvények 50 literes hordókban, vasúti utánvétellel szállít, az aszubborkból kisebb mennyiséget is küld a 4638

Váradi-féle pinzegazdaság

VILLÁNYON.

Hordók bérmentve visszavetnek.

Egyévi önkéntes-jelöltek

siessenek folyamodványait február hó végéig illetékes hadkiegészítő-parancsnokságunknál benyújtani, mert különben nehezebben érvényesíthetik a kedvezményre való jogukat. Bővebb utasítást erre és az egész önkéntesi szolgálatra a „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent könyv ad:

Az egyévi önkéntes

a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségnél

irta

Kacziány Géza.

Első füzet ára 80 krajczár.

A folyamodványok felszerelése és benyújtása a füzet 98. és köv. lapjain olvasható. A füzet minden hazai könyvkereskedőnél kapható.

Díszokmány Zárab. 1891. Arany érem Temesvár.

Kwizda-féle Restitutionsfluid,
Ráttömör lovak részére. 1 üveg ára 1 frt 40 kr.

Már 30 év óta az udvari istállókban, a legnagyobb polgári és katonai istállókban használatban, a nagybismerv megértetése előtt és után való erősítőre, a fiamodások, kicsiklások, az inak megmerevülésénél stb. Képesse teszi a lovat a legkimerítőbb szolgálatokra az idomításnál.

Tessék vigyázni a fenti védjegyre és határozottan **KWIZDA-féle Restitutionsfluidot** kérni. Kapható a gyógyszerárakban és gyógyfűkereskedésekben.

Magyarországi főraktár:
Török József gyógyszerháza,
Budapest, Király-utca 12. sz.

1892. január 1-jével új előfizetést nyitottunk a **XXII. „MERCUR” XXII.** évfolyam.

hiteles sorsolási tudósító.

A nagy-számu sorsolási lap közül a „Mercur” elismert megbízhatóságával, legbizalmasabban, érthetőleg és világosan szerkesztett: házai jegyzékénél fogva kitűnik, miáltal olvasó körének elismerését már kezdetől fogva megnyerte. A házai lapjainakon kívül a „Mercur” minden tudnivalót közöl, mely a közgazdaság, kereskedelem, pénzügy és forgalom terén előfordul, mely oknál fogva minden értékpapírtulajdonos, különösen pedig olyan számtalan egy szaktulajdonos, melyből hasznos tudnivalókat húzhat. A „Mercur” magyar-német szöveggel 2-3-szor jelenik meg, szükség esetén többször is, azonban nyomban minden nagyobb és fontosabb ház után. Minden előfizető ingyen kapja a „Mercur”

Sorsolási évkönyvét 1892-ik évre, mely az összes, 1891. év végéig kisorsolt, de még be nem váltott sorsjegyek kimutatását tartalmazza. Felelősségük még az általános sorsolási naptárt 1892. évre, melyben az összes bel- és külföldi sorsjegyek és kisorsolások értékpapírok huzásnapjai foglaltatnak.

Mindamellett, hogy a „Mercur” anyaga napról-napra szaporodik, a lap előfizetési ára változatlan marad és pedig:

egész évre 2 frt fél évre 1 forint

bérmentes szétküldéssel együtt. Mutatványszámok ingyen.

Előfizetéseket elfogad a „MERCUR” kiadóhivatala, Budapest, V. Dorottya-utca 12.

Dr. Spitzer-féle

Arckenőcs . . . 35 kr.
Mosdóvíz . . . 40 kr.
Salvator-szappan 50 kr.
Lyoni rizsliszt 50-80 kr.

megtisztítják az arcot minden por-senestől, szepőlőtől, foltoktól stb.

Kézipasztámtól

3 nap alatt minden kéz gyengéd és fehér lesz 60 kr.

Csak akkor valódi, ha az itt látható védjeggyel és a teljes névvel Julius Rosenfeld ellátva van.

Figyeljen a teljes címre, mert különben értéketelen és káros szereket kap, miáltal az arcz el vanrontva.

Szelvényszám 435.

Hölgyeim! Ezen szelvény beküldése után ingyen kapja minden hölgy a „SZEPESEK APOLÁSA” című füzetet, melynek ára különben 25 kr.

Gyár és szétküldési raktár:

Salvator - Gyógyszertár,

Nasiceban Eszék mellett.

ROSENFELD GYULA.

Ismételtarúsítónak a legmagasabb engedély. 3 frton felül bérmentve. Csomagok 1 frton alul nem küldetnek. Csomagolás nem számítatik. 4698

Raktár Budapest:

TÖRÖK JÓZSEF

gyógyszerésznél, Király-utca

12. Eder illatszerésznél, Váro-

ház-tér és Detsinyi Károly

gyógyszerésznél, Fürdő-utca 10.

Reiner L. és F. király-utca.

60 frt

EREDETI OBERNDORFI

RÉPAMAG

EREDETI OBERNDORFI RÉPA

továbbá egyéb gazdasági konyhakerti és virág-magvak.

SZÁVOSZT

ALPHONS

MAG-KERESKEDESBEN

BUDAPEST,

V. Arany János-utca 11.

Legjobb és Leghíresebb Pipere Hőlgypor

La VELOUTINE
Különleges Riaspor
RIMUTTAL VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ
PARIS - 9, rue de la Paix, 9 - PARIS.

Csúsz, köszvény, tagszagatás, fejfájás, csípőfájdalom, hátfájádalom stb. ellen legjobb bedörzsölés a Richter-féle

Horgony-Pain-Expeller.

Több mint 20 év óta a legtöbb családban ismeretes mint fájdalom-elhárító szer és majdnem minden gyógyszerárban kapható 40 kr. és 70 kr.-ért. Minthogy utánzások léteznek, ennél fogva mindig határozottan „Horgony-Pain-Expeller” kéréndő.

Nincs többé köhögés!!

MELL- ÉS TUDÓBAJ ELLEN!

Dr. med. Pákyiss szépségi kárpóti növénykivonat

Egy üveg ára használati utasítással 75 kr.

Csukorcsa 1 dobozzal 35 kr. Egy csomaggal

1 csomag 20 kr. Tea 50 kr. kis 25 kr.

Tizenöt év óta legjobb eredménnyel használták köhögés, rekedtség, katarrhus, köhögés, náthák (influenza), szék-mérség, tüdőgyulladás stb. ellen. Eredetiben kapható Pákyiss József „nagy Kristóf”-hoz címzett gyógyszerárában Budapestben, továbbá Török József gyógyszerárában, Király-utca. — Postai megrendelések azonnal eszközlőtetnek.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

AZ IPARTÖRVÉNY MAGYARÁZATA.

A földművelés, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium hivatalos adatainak felhasználásával

IRTÁ

Dr. BALLAGI BÉLA.

Magában foglalja az 1884. XVII. törvényezik végrehajtása iránt kibocsájtott összes miniszteri rendeleteket, s elvi jelentőségű határozatokat.

Ára füze 2 frt 50 kr.

E művet a földművelés, ipar- és kereskedelemügyi magyar kir. miniszter úr 1886. évi 24954. számú rendeletével valamennyi ipartestületnek, kereskedelmi és iparkamarának megszerzésé végett ajánlotta, valamint felhívta az összes törvényhatóságokat is a szoban levő könyvnek terjesztésére.

Gyógyszertár

„az arany bir. almához”

PSERHOFER J. Bécs, I., Singerstrasse 15.

Vértisztító labdacok, ezeltől egyetemes labdacok neve alatt; ez utóbbi nevet teljes joggal megérdemlik, mivel csakugyan igen sok oly betegség létezik, melyben a labdacok csodás hatásukat bebizonyították. Sok évtized óta ezen labdacok általánosan igen el vannak terjedve, számtalan orvos rendel el azokat, s alig akad család, melyben e kitűnő házi-szerből ne volna egy kis készlet.

Kéretik határozottan PSERHOFER J.-féle „vértisztító labdacokat” kérni, s arra ügyelni, hogy a dobozok tetején levő felírás minden dobozon a használati utasításban látható PSERHOFER J. névalírással el legyen látva és pedig a veres nyomásban.

Fagy-balzsam, PSERHOFER J.-tól, 1 tégely 40 kr., bérmentes megküldéssel 60 kr.

Keskeny utifütyi-nedv, hurut, rekedtség, görcsös köhögés stb.

Amerikai köszvénykenőcs, 1 doboz 50 kr. bérmentes megküldéssel 75 kr.

Por lábizzadás ellen, 1 doboz 50 kr. bérmentes megküldéssel 75 kr.

Golyva-balzsam, 1 üveg 50 kr. bérmentes megküldéssel 65 kr.

Élet-esszencia (prágai cseppek), megromlott gyomor, rossz emésztés ellen. Egy üveg 25 krajczár.

Az itt felsorolt készítményeken kívül valamennyi az ausztriai lapokban hirdett bel- és külföldi gyógyászati különlegesség készletben tartatik, s minden esetleg raktáron nem levő cikk kívánatra pontosan s legutóbban beszerzik. Postai küldemények az összeg beküldése mellett, nagyobb megrendelések utánvétel mellett is, a leggyorsabban eszközlőtetnek. A pénz előleges beküldése mellett (legszívesebben postátalványgyal), a viteldi sokkal kevesebbe kerül, mint utánvétel mellett való küldésnél. A főnnebbi különlegességek kaphatók Budapestben is, Török József gyógyszerárában, király-utca 12. szám alatt.

9. SZÁM. 1892.

BUDAPEST, FEBRUÁR 28.

XXXIX. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | fél évre 6 frt Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 5 frt Kétföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldi is csatlakozó fél évre 4 frt | fél évre 2.50

BÁRÓ BÁNFFY DEZSÓ,

A KÉPVISELŐHÁZ ÚJ ELNÖKE.

Az ÚJONNAN egybehívott országgyűlés pártjai, a megalakulás formásgain átesve, e hó 25-ikén megvitták az első csatát, melynek eredményét a politikai életnek úgy szólván összes tényezői egyik felel kedvező, a másikon kedvezőtlen, — előjelnek tekintették a további parlamenti harcok kimenetelére.

A képviselőház elnököt választott; parlamenti tanácskozásainak vezetésére. A többség bizalma báró Bánffy Dezsőt emelte a képviselőház elnöki székére, melyen huszonöt éves alkotmányos életünk minden rázkódása közepette is a pártok és küzdelmek fölött álló tapintat, körültekintés, mérséklet kiváló embereit tisztelte a parlament, a sajtó egyaránt.

Báró Bánffy Dezsőben az alkotmányos közéletnek s a társadalmi mozgalmaknak szintén kipróbált bajnoka emelkedett e magas polcra. Mint képviselő, közszólás szerint, az „új emberek” közé tartozik ugyan, mert az imént lezajlott választások alkalmából először nyert képviselői mandátumot. De a politikai és egyházi téren évtizedek óta kifejtett buzgó tevékenység gazdag tapasztalatait viszi az elnöki székbe.

Rövid vázlatban, az alábbi sorokban igyekezzünk képét adni annak, a mit a közpályán eddig fölmutatott. Hogy hajlalmainál, de képzettségénél s a nehézségektől vissza nem retentő erős akaratánál fogva eddigi egész működésében mindenütt a kezdeményezés és vezetés hivatásszerű férfianak bizonyult, arról közéleti tevékenységének számos mozzanata teszen tanuságot. Mint főispán, törvények szerint hivatott elnöke egyszerre több törvényhatóság autonóm tanácskozó testületének s képviselője a magyar állameszme

követelményeinek; — később, mint az erdélyi reformált egyházkerületnek hivatalban legidősebbé vált főgondnoka, e kerület legfőbb önkormányzati, sőt törvényhozási jogokkal fölrüházott közgyűlésének vezetője, számtalanszor mutatta be azokat a tulajdonságokat, a melyekkel egy jó elnöknek közfelfogás szerint bírnia kell. Különösen az egyházkerületi közgyűléseken az utóbbi évek alatt lezajlott heves egyházpolitikai harcokban volt alkalma ezt bebizonyítani. Nem akadt elnöki működésében gáncsolni valója még ellenfeleinek sem, holott tudnivaló, hogy a támadások éle, mint vezető főgondnokot, őt sem kímélte. Tudott türelmes, tudott

elnézni lenni, a hol kellett és lehetett; gyors fölfogással, szellemes fordulatokkal gyakran terelte a szétágazó vitaközlést a kellő mederbe; előterjesztéseiben, a határozatok kimondásában szabatos, a szenvedélyek lecsillapításában tapintatos, de erőlyes is tudott lenni, a hol el nem kerülhetett. De még ilyenkor is a pártatlanság oly mértékének adta bizonyosságát, melylyel csak ama minden aprólékosra kiterjedő gondosság versenyezhetett, melylyel a törvények és a tanácskozási rendszabályok szigorú megtartása fölött őrködött. Nem alapelkülűi tehát a remény, hogy új állásában is érvényesíteni fogja mind e jó tulajdonságait s a politikai élet heves küzdel-

mei által nem ragadtatja el magát; sőt hogy erőlylyel párosult tapintatának s tisztelettel parancsoló egyéniségének e küzdelmek életét sikerülni fog eltompítani.

Élete pályájának vázlatos adatai im a következők:

Losonezi báró Bánffy Dezső, báró Bánffy Dániel volt főispán, valóságos belső titkos tanácsos és léczfalvi Gyárfás Anna fia, 1843 október 28-ikán született Kolozsvárról s az ottani reformált főtanodában kezdte tanulmányait is. Már mint ifjú tanuló is organizátornak bizonyult s megkezdte akkori szűkebb körében szervező tevékenységét; alakított ugyanis iskolai zenekart, néhány tanuló-társával lapot szerkesztett, melybe maga is írt szépirodalmi dolgozatokat, s általában vezérszeretett vitt az akkori ifjúság mozgalmában.

Tanulmányait külföldi egyetemeken öregebbít és fejezte be, honnan hazatérve, megnősült. Nejét, báró Kemény Máriát, korán elragadta oldala mellől a halál. Bánffy csakhamar a közpályára lépett, tevékenységi ösztöne nem találván elég tért birtokai vezetésében.

Mint az akkori balközép egyik vezérő embere tűnik föl Belső-Szolnok vármegyében;

BÁRÓ BÁNFFY DEZSÓ.